Дачникам
садівникам
городникам

ISSN 1814-4357

Всеукраїнський щомісячний журнал

Дім · Сад · Город

5 ТРАВЕНЬ 2005

- Розлусна кукурудза

- Вирощування гливи

- Вірний напрямок — інтенсивний сад!

РОЗЛУСНА КУКУРУДЗА – СПРАВЖНІЙ ДЕЛІКАТЕС

Літературні джерела свідчать: вперше кукурудзу почали вирощувати у Перу, Чилі та Болівії. У стародавніх перуанських могильниках було знайдено посуд із зображенням на ньому качанів кукурудзи. Індіанські племена занесли її в Середню Америку й Південну Мексику. Вони вірили в бога кукурудзи Тлалока, якого також вважили богом родючості. Розлусна кукурудза — найдревніший з усіх кукурудзяних підвидів, що дійшли до наших днів.

На півдні України розлусна кукурудза відома дуже давно. Згідно з біохімічними дослідженнями, у її зерні містяться у легкозасвоюваній формі майже всі необхідні поживні речовини. У різних сортів кількість білка може варіювати в межах 6—21%. Біологічна цінність білка зародків розлусної кукурудзи рівнозначна яловичині. Вміст білка в зерні тісно пов'язаний з морфологічними особливостями останнього. Зокрема, рогоподібний шар ендосперму розлусної кукурудзи містить його значно більше, ніж борошнистий. Високий вміст білка в зерні звичайно супроводжується й високим вмістом жиру. Останнім часом селекціонери США і Канади створили нові форми розлусної кукурудзи, вміст жиру в яких становить майже 10%.

Залежно від сорту (гібрида) зернівка розлусної кукурудзи буває білого, темно-оранжевого, жовтого, рожевого, червоного, брунатно-чорного, фіолетового, темно-синього забарвлення. Нерідко трапляються й мозаїчні зернівки.

За формою зернівки розрізняють дві групи розлусної кукурудзи: рисову — із дзьобоподібною верхівкою та перлову — з округлою. Перлова (розлусна) кукурудза за зовнішніми ознаками зернівки дуже подібна до дрібнозерних кремнистих сортів. Зерно у розлусної кукурудзи дрібне. Мінімальна маса 1000 зерен сорту Просовидна становить 30—35 г.

Вміст крохмалю в зерні розлусної кукурудзи — 71—83%. Його використовують у харчовій промисловості для приготування круп і пластівців.

Багатьох городників цікавить питання: як правильно вирощувати цю культуру на присадибній ділянці?

Розлусна кукурудза вибаглива до родючості ґрунту. Добре росте на пухких ґрунтах з глибоким гумусовим шаром, належною повітропроникністю і вологоутримною здатністю. Оптимальними для кукурудзи є легкі суглинкові чорноземи, суглинкові темно-каштанові ґрунти з підвищеною кислотністю (pH нижче 5), схильні до заболочення та

ДІМ·САД·ГОРОД· № 5 2005 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город" Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р. Видається з січня 1989 р.

дуже засолені. Кращі попередники — бобові та овочеві культури, кормові буряки і картопля.

Кілька слів про удобрення. Розлусна кукурудза доволі вибаглива до умов живлення. Рік на рік не схожий: один перезволожений, другий — посушливий. А яка користь від добрив, коли їх вкинемо у сухий ґрунт? Тому органічні добрива (перегній, 400—600 кг на 100 м^2) треба вносити безпосередньо під оранку чи перекопування на глибину 22—25 см.

Розлусна кукурудза в Україні представлена такими сортами: Рисова 645, Жемчужна 227, Жемчужна 304, Молдаванка, Дніпровська 298, а також сортолінійними гібридами Дніпровський 921, Дніпровський 927, Майкопський 4. Кожен з них можна вирощувати на присадибних ділянках.

У різних районах України поширені сорти та гібриди розлусної кукурудзи як зарубіжного, так і місцевих сортотипів. Серед них ранньостиглі сорти: Том Тумб, Ірікквойс, Амбер, Закарпатська біла, гібриди: Сонячна гора, Айова 7, Айова 8, Пукамкова 6, середньостиглі сорти: Золота королева, Словацька перлова, гібрид Небраско. Районовано в Україні такі сорти і гібриди розлусної кукурудзи: Вулкан, Дніпровський 925, Даніель, Дніпровський 929, Ерлікон.

Наведемо коротку господарську й морфологічну характеристику найпоширеніших в Україні сортів та гібридів розлусної кукурудзи, які з успіхом можна вирощувати на присадибній ділянці.

ЕРЛІКОН. Сорт створений в результаті спільної розробки Інституту овочівництва і баштанництва УААН. Сорт середньоранній. Тривалість вегетаційного періоду — 111 днів. Висота рослини 220—225 см, висота прикріплення господарсько-цінного качана 90—100 см. Колір зерна білий. Маса 1000 зерен — 110—120 г.

Урожай зерна — 20—25 кг з однієї сотки. Вихід зерна під час обмолоту 82—83%. Повнота вибухання зерна — 94%, тривалість вибухання — не більше двох хвилин, коефіцієнт збільшення в обсязі під час вибухання — 18,6. Кулінарні якості високі.

Сорт має харчове призначення і придатний для отриман-

ня "повітряної" кукурудзи та висококякісної кукурудзяної крупи. Занесений до державного Реєстру сортів рослин України з 1997 року.

Урожайність розлусної кукурудзи значною мірою зумовлена якістю насіння. Недарма в народі говорять: "Від поганого плоду не чекай доброго роду". Для сівби відбирають здорові, без пошкоджень, не уражені шкідниками й хворобами зернівки.

Перед сівбою насіння обробляють у 1%-ному розчині марганцівки (1 г на 100 мл води). Для цього його у марлевій торбинці опускають у розчин на 10 хв. Потім ретельно промивають у чистій воді. Така обробка цілком безпечна і застосовується не тільки для підвищення стійкості рослин до хвороб, а й для того, щоб задовольнити їхню потребу в мікроелементах.

Строки сівби визначають залежно від температури ґрунту, тобто коли середньодобова температура на глибині 10 см сягне 10—12°С. Орієнтиром для сівби може слугувати також повне цвітіння абрикосів.

Розлусна кукурудза — рослина короткого дня, світлолюбна. Навіть незначне затінення на присадибній ділянці помітно знижує врожай. Ось чому її посіви необхідно розміщувати на відкритій площі, а в північних районах — на південних схилах.

Сіяти краще рядковим способом, щоб на погонному метрі на період збирання було не менше 5—6 рослин. Ширина міжрядь 60—70 см, глибина загортання насіння 3—4 см. Якщо верхній шар ґрунту на час висівання підсох, насіння слід загортати глибше, щоб воно знаходилося у вологому шарі грунту. На 10 м² витрачають 15—20 г насіння. Кращому запиленню сприяє сівба квадратними блоками.

Площу одразу прикотковують, а через 4—5 днів роблять так зване перше "сліпе" досходове розпушування. Проривають у фазі 3—4 листків.

Розлусна кукурудза росте повільно, бур'яни можуть обганяти її в рості. Тому під час вегетаційного періоду найкраще розпушувати ґрунт і знищувати бур'яни в рядках ручною сапкою. Бо тільки чиста від бур'янів площа — запорука доброї продуктивності рослин.

Для цієї культури характерний розтягнутий період живлення і особлива чутливість до легкозасвоюваних поживних речовин у початковий період росту. Раннє підживлення рослин проводять у фазі 3—5 листочків, більш пізнє — коли рослини сягнуть висоти 50—70 см. У процесі підживлення можна внести 3—5 кг перегною, 2—3 кг попелу на 100 м². Для підживлення доцільно використовувати пташиний послід — по 3—5 кг на 100 м². Добрива слід вносити на глибину 10—12 см і на відстані 20—25 см від рядків. Дуже добрі результати дає підживлення після дощу.

Розлусна кукурудза вибаглива до тепла у перший сповільнений період росту й розвитку (від появи сходів до цвітіння волоті). А от період після цвітіння й достигання зерна дружний і стійкість рослин до несприятливих факторів, у тому числі й до знижених температур, значно зростає. Характерною біологічною особливістю розлусної кукурудзи є те, що під час дозрівання зерна листя і стебла залишаються зеленими. Після збирання качанів їх використовують для годівлі худоби.

Розлусна кукурудза легко схрещується з іншими типами цієї культури. Однак випадкові схрещування негативно впливають на якість посівного матеріалу. Особливо важливо не допускати близькості посівів цукрової та зубоподібної кукурудзи.

Розрізняють кілька фаз стиглості, які настають приблизно у такі строки:

Молочна стиглість — через 20 днів після запилення. Зерно тоді містить молочну рідину, нагромадження органічних речовин ще не закінчене; листя на стеблі жовкне тільки знизу.

Воскова стиглість — через 35—40 днів після запилення. Нагромадження органічних речовин припиняється. Зернівка стає твердою й міцною, але ще ріжеться нігтем, як віск. Схожість зерна при підсушуванні стає нормальною.

Повна стиглість — через 50—55 днів після запилення. Зерно повністю твердне, набуваючи властивої гібриду форми та забарвлення.

На зерно кукурудзу збирають у повній стиглості, коли стебла поживкнуть, обгортки і листки підсохнуть, а зерно стане блискучим і твердим. У цей час вологість становить 16—26%, залежно від зони вирощування. Кукурудзу можна збирати двома способами, а саме: виламування качанів на пні і зрізування рослин із наступним виламуванням качанів у снопах. При останньому втрати зводяться до мінімуму, ділянки раніше звільняються від стебел кукурудзи, а також зберігаються грубі корми у вигляді стебел і листя з високою кормовою цінністю.

Скошують кукурудзу косами, зрубують сапами, лопатами. Висота зрізування стебел у всіх випадках не повинна бути більшою 10—12 см від землі. Скошену і зв'язану у снопи кукурудзу переносять у стіжок і вручну обламують качани.

Найзручніше сушити качани у сонячну погоду на подвір'ї в один ряд або на горищі чи в іншому приміщенні. Качани просушують також зв'язаними низками і розвішаними у добре провітрюваному приміщенні. Після просушування до вологості зерна не нижче 14% їх обмолочують і зберігають кукурудзу у зерні.

Наші предки без будь-якої обробки використовували стрижні качанів замість корка для пляшок. За допомогою стрижнів качанів коптять м'ясо, причому густий дим, що наповнює коптильню від згоряння стрижнів, за ароматом і коричневим кольором, якого набуває м'ясо, нагадує дим горіхового дерева. Так звана "Повітряна кукурудза" характеризується високою поживністю і користується великим попитом у населення у США, Канаді, Мексиці, Франції, Італії, Румунії, Індії, Китаї — це дешевий делікатес. На Україні його здебільшого називають "баранці".

"Повітряну" кукурудзу, або "баранці" чи пластівці полюбляють не тільки діти, а й дорослі. Ці ласощі можна легко приготувати самим. Для цього у глибокій сковороді розігрівають соняшникову олію. Коли вона почне диміти, засипають зерна розлусної кукурудзи і накривають сковороду кришкою. Зерно починає тріщати, лопатися. Як тільки тріск припиниться — пластівці готові. Розірване зерно викинуло назовні ендосперм у вигляді пухкої білосніжної красивої розетки, що у 10—16 разів перевищує початковий розмір зернини. "Баранці" перед споживанням можна підсолити чи підсолодити.

І все ж найкраще "повітряну" кукурудзу готувати в електричних жаровнях. Найпридатнішою для цього спеціалісти вважають арахісову олію. За високої температури вона не горить, пом'якшує продукцію, надає їй приємного запаху й смаку. Придатна для цього кокосова олія, трохи менше — кукурудзяна.

Вершкове масло майже не використовують, оскільки за температури 150—200°С воно починає горіти, а це надає

пластівцям гіркого смаку і неприємного запаху. Підсмажування зерен кукурудзи у жирі тваринного походження знижує процент виходу продукції і не дає значного збільшення обсягу після лопання зерен.

Під дією підвищеної температури за 3–4 хвилини у хімічних речовинах розлусної кукурудзи відбуваються складні зміни і врешті ендосперм у вигляді пухкої бутоноподібної білої маси розгортається; об'єм зерна різко збільшується, воно стає немовби повітряним. У 25 разів збільшуються в об'ємі зерна таких сортів розлусної кукурудзи: Джанктон Бранд, Біла розлусна, гібриди Небраска 104, Сонячна гірка, Південноамериканська, Пукамкова 6. Американські селекціонери створили гібриди із 100%-ним розлусненням зерна (в ньому 14—18% білка) і великим коефіцієнтом збільшення об'єму (до 35).

"Повітряні" зерна, одержані з розлусної кукурудзи, мають приємний запах, високу калорійність, добру засвоюваність. Використовують їх як сухі сніданки. Навіть дуже подрібнені кукурудзяні зерна не втрачають розлусної здатності. Головна перевага цих ласощів — споживання їх не загрожує ласунам збільшенням маси тіла.

Варто лише зауважити, що для одержання якісного зерна розлусної кукурудзи качани після збирання слід підсушити в природних умовах. Найсмачнішими і найбільшими бувають "баранці", виготовлені із зерна вологістю 12—14%.

Зерно з недозрілих качанів розлускується лише наполовину, а штучно висушене з вихідною вологістю до 9% розлускується дуже погано або й зовсім не розлускується.

Як бачимо, корисна й смачна розлусна кукурудза, що з давніх-давен служила і служить людині. Тож не забудьте відвести їй місце на присадибній ділянці. Вона на це заслуговує.

Ніна Здольник,
старший науковий співробітник
Українського інституту експертизи сортів рослин,
Віктор Гаврилюк,
кандидат сільськогосподарських наук,
Інститут фізіології рослин і генетики НАН України

ЩО ВРОДИЛО У БОРУЛІ?

Микола Федорович Боруля і його дружина Наталія Іванівна з тих людей, у яких настрій, здавалося б, не залежить від прогнозу синоптиків. Але це тільки на перший погляд.

— Такої шкоди, яку торік завдали городині літні зливи, давно не пам'ятаю, — скрушно хитає головою Микола Федорович. — Шість разів обробив помідорні ділянки, а врятував лише третину кущів. І не тільки нас зачепила проклята стихія! Тисячам городників завдано збитків.

Микола Федорович у теплиці.

Утім, Боруля не звик пасувати перед негодою. Помітивши перші ознаки фітофтори на кущах, вдався до народних засобів, які допомагали у попередні роки. Розвів у двох літрах молока 200 г перемеленого на м'ясорубці часнику, влив до 8 л води, обприскав помідори і ... нуль результату. Не виручила й сироватка. Довелося застосувати ридоміл. Цей подіяв, і помідори одужали.

Микола Федорович показав грядки, теплицю. Коли Цукровий бізон, Рожевий фламінго, Ведмежа лапа, деякі інші сорти (їх разом набереться до тридцяти) ще набирали сонячної сили, то Де Барао царський уже милував око густим червоним кольором, радував чудовими смаковими якостями.

А ось насіннєві огірки Слава Ісусу та Апоміксис Коняєва у селекціонера-любителя торік вродили на славу.

— Продамо насіння з них, продали помідори, — каже Наталія Іванівна, — може, хоч частину витрат повернемо. Бо дуже вже багато витратилися.

Іван ЧЕПЕЛА

Від редакції. При верстанні номера ми дізналися, що М.Ф.Борулі вже немає серед нас. Хай ця стаття буде доброю згадкою про гарну людину з Полтавщини, яка своєю невтомною працею звеличувала нашу землю.

ЛЮЦЕРНА У ПІДСОБНОМУ ТА ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВАХ

Люцерна — популярна багаторічна кормова культура. Кормова цінність цієї бобової трави дуже висока: в 1 кг люцернового сіна міститься 0,48 кормових одиниць та 103 г перетравного протеїну. За поживністю 2 кг такого сіна можна прирівняти до 1 кг вівса. Вміст протеїну у зеленій масі люцерни під час скошування у фазі стеблування становить 21—22%, бутонізації — 18—19%, цвітіння — 15—17%, клітковини в ній — відповідно 25, 34 та 39% на суху речовину.

Використовують люцерну на сіно, зелений корм та для випасання худоби. Люцернове сіно і пасовищна трава — цінний поживний корм, особливо для свиней, молодняка великої рогатої худоби та дійних корів. Згодовуючи люцерну тваринам із чотирикамерним шлунком, треба мати на увазі, що її, як і інші високобілкові корми, необхідно давати у суміщі із злаковими травами чи збалансовувати раціон іншим вуглеводистим високоенергетичним кормом.

Слід враховувати й те, що за певних умов люцерна може спричинити захворювання тварин — тимпанію. Запобігти їй можна, висіваючи люцерну у сумішках з багаторічними злаковими травами у співвідношенні 1:1 в урожаї. Селекціонери в усьому світі працюють над створенням сортів люцерни, які не призводять до цього захворювання. Зокрема, в Інституті землеробства цим займається професор Анатолій Федорович Бобер, який створив сорт жовтої люцерни Наречена Півночі з обнадійливими характеристиками для пасовищного використання.

З люцерни можна готувати спеціальні продукти, зокрема, концентрат соку, збагачений протеїном та провітаміном А. Він придатний не тільки для використання на корм тваринам, а й для харчового споживання. Для цього з подрібненої вегетативної маси отримують сік із вмістом сухої речовини 5—10%, що містить розчинні білки, цукри, мінеральні речовини та вітаміни. Для одержання білків і вітамінів сік коагулюють. У такому концентраті понад 50—65% білка, тобто не менше, ніж у м'ясі або сирі. Мінеральних речовин у ньому більше, ніж у молоці. Високий вміст каротину (до 1500 мг в 1 кг сухого концентрату) робить цей продукт цінною добавкою до раціонів тварин та птиці.

Люцерна — посухо- і зимостійка кормова культура. Добре розвинуті рослини навіть без снігового покриву витримують морози до 30°С. Вона швидко відростає навесні та після скошування і тому може забезпечувати худобу зеленим кормом протягом тривалого періоду.

Ця культура значно посухостійкіша та зимостійкіша, ніж конюшина й еспарцет, тому вона особливо придатна для вирощування в Степу та у південній частині Лісостепу. Проте її можна вирощувати і в північному Лісостепу та в інших районах України. Порівняно з іншими багаторічними бобовими травами люцерна має найкраще розвинуту кореневу систему. Головний корінь у неї стрижневий і сягає завдовжки 2—3 м, а у старовікових рослин — 4—5 м і більше, тому вона може діставати вологу з глибоких шарів грунту, чим і пояснюється її посухостійкість. Але вона не витримує високого рівня (менше трьох метрів) підґрунтових вод.

Оптимальний рівень рН для люцерни становить 6,5—7,5, тоді як, наприклад, для конюшини лучної та повзучої він перебуває у межах 5,5—7; найширший діапазон кислотності витримує лядвенець рогатий: рН 4—7,5.

Люцерна має здатність давати багато нових паростків від кореневої шийки, завдяки яким швидко відростає. Молоді паростки люцерни помітні, якщо розгорнути землю біля кореня рано навесні та після скошування або навіть до скошування під час цвітіння. Розростаючись, вони виходять на поверхню і розвиваються у стебла, які, в свою чергу теж розгалужуються, забезпечуючи отримання високого врожаю зеленої маси. Цю здатність люцерни можна стимулювати спеціальними технологічними заходами.

За гарного догляду люцерна дає протягом вегетаційного періоду 2—3 укоси, а на низинних левадних, присадибних ділянках та за умови зрошування — до 4—5 укосів. Зелена маса люцерни і сумішок з її участю розподіляється по укосах так: перший — 40%, другий — 25, третій — 20, четвертий — 10—15%. Якісний корм з люцерни одержують під час скошування у фазі бутонізації. У першому укосі вона настає через 45—50 днів, у другому — 25—30, у третьому — 30—40 і в четвертому — через 50—60 днів від початку відростання.

Якість корму не знижується, якщо укіс триває не більше 8—10 днів. Продуктивна довговічність люцерни забезпечується за рахунок чергування режимів скошування у роки використання: у перший рік — триукісне з проведенням першого укосу в фазі цвітіння, другого і третього — у фазі бутонізації; у наступні два роки травостій скошують у фазі стеблування-бутонізації.

У Лісостепу люцерна починає цвісти приблизно у першій декаді червня, а в степовій зоні — наприкінці травня. Висота рослин під час цвітіння сягає 60—100 см і більше. Насіння люцерни дрібне: 1000 насінин важить 2—2,5 г, тобто в одному грамі їх 400—500 шт.

На відростання витрачається значна кількість пластичних речовин і тому восени поповнити їхні запаси рослини не встигають, в зиму вони входять ослабленими, що й призводить до часткового чи повного випадання. Щоб люцерна накопичила у кореневій системі поживні речовини і добре перезимувала, травостій передостаннього разу скошують за місяць до настання стійкого

похолодання і припинення вегетації рослин. Крім того, після укосу бажано підживити їх фосфорними та калійними добривами (по 2–3 кг на сотку) і обов'язково — внести кальцієвмісні мінерали (4–5 кг на сотку): вапно, крейду тощо. Останній раз можна скошувати травостій після стійкого переходу середньодобової температури через 5°С.

Слід мати на увазі, що інтенсивність відростання та продуктивність травостою залежить і від того, на якій висоті його скошують. У першому укосі необхідно залишати стерню не менше 5 см, у другому — не менше 10 см.

Тривалість продуктивного довголіття значною мірою залежить від технологічних заходів, зокрема, вибору покривної культури тощо. На Поліссі, у західному Лісостепу та у більш зволожених районах правобережного Лісостепу її можна висівати під покрив ранніх ярих зернових культур. При цьому норму висіву покривної культури зменшують на 20–25%. Важливою є висота скошування покривної культури (вона має бути не нижче 18, а то й більше 20 см), а також якомога скоріше її скошування та звільнення площі від соломи. Висока стерня може послабити негативний вплив різкої зміни умов навколишнього середовища на рослини люцерни, зокрема різкої зміни освітлення й вологості, а взимку вона сприяє нагромадженню снігу. Випасання худоби по травостоях у рік сівби не бажане. Наступного року стерню необхідно згребти і спалити для знищення шкідників та збудників хвороб.

В інших районах Лісостепу та у північному Степу люцерну можна підсівати під покрив проса, кукурудзи на зелений корм.

За безпокривної сівби люцерна заростає протягом весняно-літнього періоду бур'янами і її сходи можуть загинути. За літніх строків сівби дуже добрі результати забезпечує безпокривна сівба люцерни. Особливо ефективні літні посіви в посушливих умовах Степу та південного Лісостепу. Для нормального розвитку рослин і закладання зимуючих бруньок на кореневих головках необхідний період, протягом якого рослини повинні до кінця вегетації розкущитися і нагромадити достатній запас поживних речовин. Тому дуже важливі строки сівби. Кращими строками літньої сівби люцерни є: у Лісостепу — середина червня — кінець липня; у Степу — липень—перша декада серпня, у Криму — не пізніше другої половини серпня.

Сіють за наявності вологи в орному шарі. Якщо ж вологи немає або після невеликого дощу зволожився лише верхній приповерхневий шар, сіяти люцерну не можна. У такому разі насіння може прорости, але молоді рослини загинуть, досягнувши сухого шару ґрунту. А за високих літніх температур висохне й верхній шар. Краще сіяти після дощу.

Норма висіву за суцільної сівби на Поліссі та в достатньо зволожених районах Лісостепу становить 16–18 кг/га, у Степу і в посушливих районах Лісостепу — 14–16 кг/га. Глибина загортання насіння 2–3 см. Посів відразу ж боронують легкими боронами і прикотковують кільчастими котками. Якщо після дощу на посівах утворилася кірка, її необхідно знищити ротаційними мотиками. Боронувати сходи люцерни не можна.

Ефективним заходом догляду за травостоями є ранньовесняне боронування. Після укосів воно є доцільним у разі зволоженості верхнього шару ґрунту.

На дво—трирічних травостоях в умовах достатнього зволоження добрі результати забезпечує дискування на глибину 3–4 см рано навесні — до розпускання бруньок відростання на кореневій шийці. Його проводять упоперек напрямку рядків дисковими знаряддями (в агрегаті з важкими боронами), з кутом роботи дисків до 20 градусів. Такий технологічний захід не пошкоджує кореневу шийку (вона у цей час втягнута на 5–7 см нижче рівня поверхні), але сприяє збільшенню щільності травостою люцерни за рахунок пробудження "сплячих" бруньок кореневої шийки, з яких відростають додаткові пагони, зумовлюючи істотне підвищення продуктивності травостоїв. До того ж продисковані травостої на 5–8 днів раніше формують травостій для укосу. Крім того, цей захід вдвічі—втричі подовжує і продуктивне довголіття плантації (до 5–7 років). Якщо ж дискування не робити, вже на 3–4-й рік спостерігається значне випадання рослин та забур'яненість плантації і зниження її продуктивності.

Оптимальна щільність травостою люцерни першого року користування (другий рік життя) — 180–250 рослин на 1 м², другого року — 120, третього — 80 рослин на 1 м². Якщо ж збереглося менше половини оптимальної кількості рослин, такий травостій необхідно підсіяти. Зріджений травостій першого року користування ремонтують одним видом багаторічних трав — люцерною (100–120 г на сотку), кострицею лучною (100–120 г), стоколосом безостим (120–150 г), тимофіївкою лучною (50–70 г на 1 кв. м) або їхньою сумішкою. Старовікові зріджені травостої підсівають отавними однорічними культурами: пажитницями (250 г на 1 кв. м.), суданською травою (100–150 г) чи озимим ріпаком (100–120 г). Підсів проводять у якомога ранні строки після попереднього боронування чи дискування. Якщо ж на 1 кв. м збереглося менше 30% рослин, то такий травостій необхідно переорати.

Здатність люцерни фіксувати з повітря азот за рахунок діяльності бульбочкових бактерій робить її цінним попередником для інших культур. Вона залишає після себе в орному шарі ґрунту 1,6–1,8 кг азоту на одну сотку, що еквівалентне 4,7–5,2 кг аміачної селітри. Дуже важливо створити сприятливі умови для життєдіяльності цих бактерій, а саме: оптимальний водно-повітряний та температурний режим, нейтральну кислотність ґрунту (рН 6,8–7,2), адже кисла реакція (рН нижче 4,9) згубна для них. Тому на поле, виділене під люцерну, необхідно вносити вапно та щорічно восени підживлювати ним травостій із розрахунку 4–5 кг на сотку. Адже на нейтральному ґрунті нагромадження симбіотичного азоту в 5 разів перевищує винесення мінерального азоту з урожаєм, а за рН 5,2 — компенсується тільки 75% цього виносу.

Як і кожна культура, люцерна реагує рівнем продуктивного довголіття на екологічні умови місцевості, де її вирощують. Тому необхідно висівати сорти, пристосовані до конкретних умов, — районовані для тієї чи іншої зони. В Україні районовано близько 30 сортів люцерни селекції мережі наукових закладів Української академії аграрних наук, зокрема Інституту землеробства (Ярославна, Роксолана, Ольга), Інституту землеробства південного регіону (Веселка, Вавіловка 2, Надєжда, Синська, Херсонська 7, Херсонська 9, Унітро), Полтавської дослідної станції (Зайкевича, Віра, Полтавчанка), Селекційно-генетичного інституту (Мрія одеська, Світоч, Радуга, Зарниця, Єва), Інституту кормів (Вінничанка, Регіна, Любава).

Ф.М. Архипенко,
кандидат сільськогосподарських наук,
Інститут землеробства УААН

ВИРОЩУВАННЯ ГЛИВИ НА ПРИСАДИБНІЙ ДІЛЯНЦІ

Гриб глива, більше відомий у нас під російською назвою "вешенка", є одним з найпопулярніших у світовому грибівництві. Це зумовлено як його поживними та лікувальними властивостями, так і відносною простотою вирощування. Ще древні японські та китайські лікарі вказували, що регулярне вживання гливи сприятливо діє на людину, знижує кров'яний тиск і тонізує нервову систему. В останні роки у гливі виявлено цілий комплекс речовин, які нормалізують рівень ліпідів у крові, зменшуючи ймовірність серцево-судинних захворювань, і навіть знижують ризик виникнення ракових хвороб.

Глива має також антиалергенні та антибактеріальні властивості щодо бактерій, які можуть спричинити такі небезпечні захворювання, як пневмонія, бактеріальні виразки роговиці тощо. Сполука ловастатин, що міститься у гливі і яку останнім часом почали випускати як лікарський препарат, діє як інгібітор синтезу холестеролу в організмі людини, що дає змогу успішно боротися з ішемічною хворобою серця та атеросклерозом. Нині в онкоцентрі ім. Блохіна (Москва) проходить випробування препарат з гливи, який дає можливість зменшити небажану побічну дію на організм хіміо- та променевої терапії. Гриби, затримуючись на тривалий період у шлунку, сповільнюють зниження рівня глюкози після їди, що спричиняє зниження апетиту і зменшення секреції інсуліну. Такий ефект сприятливий для хворих діабетом, а також тих, хто дотримується дієти і бажає схуднути.

Глива характеризується високим вмістом полісахаридів. Їх у ній у два рази більше, ніж у лисичках, і в чотири — ніж у печерицях. Завдяки цьому глива зберігає свій об'єм у процесі кулінарної обробки (мало усмажується). Саме полісахариди гриба зумовлюють його антиканцерогенні властивості. Здатність цих полісахаридів блокувати дію канцерогенних факторів зберігається і після теплової кулінарної обробки, при цьому частина лікувальних полісахаридів переходить у відвар. Більше половини полісахаридів гливи — нерозчинна клітковина, яка є ефективним сорбентом токсичних речовин і завдяки цьому сприяє виведенню їх з організму людини. У помірних дозах грибна клітковина нормалізує діяльність кишкової мікрофлори. Однак ці полісахариди важко засвоюються людським організмом, і саме цим здебільшого пояснюється низька енергетична цінність грибних страв.

Кращому засвоєнню грибних полісахаридів сприяє їхнє подрібнення й термічна обробка. Грибний білок містить усі незамінні амінокислоти, а його перетравлюваність сягає 90%. За вмістом білка глива прирівнюється до білого гриба і печериці. Білки гриба багаті на лізин і триптофан, яких бракує у рослинній їжі. У гливі порівняно мало жирів. Її ліпіди не містять холестерину, належать до ненасичених жирних кислот і близькі за складом до рослинних олій.

Глива лимонна

Глива рожева

Харчова цінність гливи полягає також у тому, що у ній багато необхідних для нашого організму вітамінів. Дослідження показали наявність вітамінів групи B — це тіамін (B_1), рибофлавін (B_2), ніацин (B_5), піридоксин (B_6), біотин (B_7) і кобаламін (B_{12}), аналоги аскорбінової кислоти. З-поміж жиророзчинних вітамінів у гливі виявлено кальциферол (D_2) і токоферол (E). Гриб містить до 7—8% (на суху речовину) мінеральних речовин. Це і калій, який регулює роботу серцевого м'яза, і фосфор, що бере участь в обміні речовин і входить до складу білків та нуклеїнових кислот, і

залізо, яке бере участь в утворенні гемоглобіну та ряду ферментів, а також кальцій, кобальт, мідь, натрій, марганець та інші елементи, необхідні людському організму. І, що особливо важливо, глива містить такий дефіцитний у нашому харчуванні елемент, як селен.

Існують дві технології вирощування гливи — інтенсивна та екстенсивна. Перша використовується для великомасштабних промислових виробництв і характеризується доволі складним процесом приготування субстрату та необхідністю контрольованих мікрокліматичних умов, тому ми зупинимося на екстенсивній технології, придатній для присадибних ділянок. При цьому гриби вирощують на деревині листяних порід. Екстенсивний спосіб вирощування в країнах Південно-Східної Азії відомий понад 1000 років. Проте в Європі його почали використовувати лише з початку XX століття в Німеччині. Там із колод влаштовували грибні плантації, які стали в пригоді під час першої світової війни, коли відчувалася гостра нестача продуктів харчування.

Глива звичайна

Вирощувати гливу можна на деревині практично всіх листяних порід, зокрема дуба, бука, граба, тополі, вільхи, осики, білої акації, липи, клена, сливи, яблуні, груші, вишні, горіха тощо. Росте гриб лише на мертвій деревині чи відмерлих частинах хворих дерев, а тому не становить загрози для вашого саду.

Вирощують гриби на пеньках чи брусках діаметром від 15 см і більше та завдовжки від 30 до 50 см. На тонших стовбурах глива утворює мало грибів або плодоношення взагалі не відбувається. Використовують свіжозрубану деревину, яка містить достатню кількість вологи. В іншому випадку бруски намочують у ємкостях протягом 3–4 діб. Розпилювати стовбури на бруски відповідних розмірів найкраще безпосередньо перед інокуляцією (засіванням міцелієм) або намочуванням, оскільки гриби-конкуренти можуть уражувати деревину саме в місцях розпилу. Через цю ж причину від обох кінців стовбура попередньо необхідно зрізати і викинути по диску товщиною близько двох сантиметрів. Засівають деревину міцелієм (грибницею) наприкінці квітня — на початку червня, коли середньодобова температура вища 17°С.

Міцелій гливи можна придбати у спеціальних лабораторіях, які є в усіх регіонах України, за орієнтовною ціною 5–7 грн./кг.

Засівають міцелії наступними способами. Встановлюють бруски один на інший у кілька ярусів, насипаючи на торець кожного міцелій шаром 10—20 мм; у брусках просвердлюють 10—15 отворів діаметром 10—12 мм і заповнюють їх міцелієм. У цьому разі отвори закривають мохом, заклеюють лейкопластиром чи заливають парафіном, аби запобігти висипанню й підсиханню міцелію; з кожного бруска відпилюють диск завтовшки 15—20 мм, на торцеву частину насипають грибницю, після чого диск поміщають зверху і прибивають кількома цвяхами; у брусках роблять надпили, вносять у них міцелій, прикривають корою і обв'язують. Можна комбінувати декілька способів засівання. За всіх способів внесення грибниці її витрата становить 100—200 г на брусок. Бруски краще розміщувати у теплих (17—22°С), темних і вологих приміщеннях, встановлюючи один на другий у колони висотою до 2 м. Аби запобігти підсиханню, бруски вкривають поліетиленовою плівкою з отворами, тирсою, соломою тощо.

Міцелій освоює деревину протягом 2—2,5 місяця, після чого на ній буде добре помітний білий пухнастий повітряний міцелій гриба. У середині серпня бруски переносять на місце плодоношення — затінену ділянку і прикопують на дві третини висоти торцем донизу, що запобігатиме висиханню деревини. Відстань між брусками має становити 20—30 см. Протягом першого місяця, особливо за сухої погоди, для ефективного росту гриба необхідно поливати ґрунт навколо брусків. У проміжку між ними можна висіяти траву чи засипати ґрунт тирсою. Це дасть змогу зберегти вологу на вашій плантації.

Восени, у вересні—жовтні, коли середньодобова температура знизиться до 8—10°С, починають збирати гриби, і збирають їх до приморозків. У перший рік урожай може бути не дуже великий, тому що гриб освоює деревину досить повільно. Плодоносить глива навесні й восени упродовж 3—7 років на одному бруску залежно від породи і товщини стовбура. Максимальний урожай отримують на другий—третій рік. З 1 ц деревини протягом усього періоду вирощування збирають 18—20 кг грибів на твердих породах дерев і 13—15 кг — на м'яких.

Бруски можна засівати міцелієм і відразу ставити на постійному місці. При цьому їх встановлюють у ямки глибиною 20—25 см. Дно ямки утрамбовують і кладуть туди 150—200 г міцелію. На нього свіжим спилом установлюють брусок, ямку засипають, а землю навколо пенька злегка ущільнюють. Але у цьому випадку ґрунт ділянки необхідно періодично поливати. Гливу вирощують і на свіжозрубаних пеньках, висіваючи міцелій під відпиляний диск.

Можна підібрати види грибів за кольором — тоді пеньки стануть прикрасою вашого саду. Проте варто зазначити, що різновиди з рожевим і лимонним кольором плодових тіл теплолюбніші порівняно із звичайними сірими.

О.М. Цизь,
А.Н. Кручек,
кандидати сільськогосподарських наук,
Національний аграрний університет

КУЛЬБАБА ЛІКАРСЬКА

Цей найранніший багаторічник привертає увагу не тільки золотавими квітками, але і як найперша вітамінна зелень.

Кульбаба росте повсюди: на луках, галявинах, у світлих лісах, обабіч доріг, на полях, городах. Крім найвідомішого виду кульбаби лікарської, або звичайної (Taraxacum officinale), в Україні трапляється ще 12 видів кульбаби, які можна використовувати як і кульбабу лікарську. За даними вчених-ботаніків, кульбаба — одна з найпоширеніших рослин на земній кулі. Багато народних назв відображають здатність її насіння розноситися вітром або наявність у ній молочного соку: літучки, пухлянки, пустодуй, солдатики, плішивець, бабакуля, молочай, а (російська назва) — одуванчик.

Сонячні голівки квіток, які з'являються на початку травня, — це суцвіття-кошики, що складаються з окремих язичкових квіток, схожих на пелюстки, і тому все суцвіття нагадує одну квітку.

У їжу використовують суцвіття, пуп'янки, листя, кореневище. Листки містять вітаміни А, В1, В2, С, сполуки кальцію, заліза, фосфор, корені — цукор, білкові речовини, інулін, аспарагін, холін, каучук, органічні кислоти, жирну олію, слиз, сполуки кальцію, калію, фосфору, заліза, марганцю, гіркі речовини, вітамін В2. Суцвіття також багате на каротиноїди, вітаміни С, В2, РР, сапоніни, а пилок з квіток — це джерело мікроелементів (бор, марганець, мідь, нікель, молібден, кобальт).

Завдяки багатому біохімічному складу кульбабу лікарську широко застосовують у лікуванні багатьох хвороб. Так, у науковій медицині препарати кульбаби використовують для покращення апетиту і травлення, зокрема для посилення жовчовиділення і для тонізуючої дії на жовчний міхур, тому коріння входить до складу апетитних, жовчо- та сечогінних чаїв. Кульбаба лікарська також використовується для профілактики атеросклерозу і на початкових стадіях цукрового діабету.

У народній медицині її застосовують ще ширше: при захворюванні легень, як заспокійливий, снодійний, вітамінний засіб при загальній слабкості.

Вважається, що салати з молодого листя мають такі самі цілющі властивості. Готують їх за тими ж рецептами, що і з салату-латука. Молоді листки, зібрані до цвітіння рослин, вимочують протягом 30 хвилин у холодній солоній воді, аби позбутися гіркоти.

Молоді пуп'янки маринують (за смаком вони прирівнюються до маринованих каперсів) і додають до салатів, вінегретів, розсольника. З висушеного, підсмаженого й розмеленого коріння можна приготувати кавовий напій. А для використання кореня на салати та для гарніру його варять у підсоленій воді протягом 5 хвилин. І, звичайно, найвідоміший рецепт — варення з квіток кульбаби.

А в давні часи дівчата умивалися відваром коріння, щоб позбутися ластовиння (веснянок).

Тож, виполюючи цей багаторічний кореневищний бур'ян, не поспішайте його викидати: а раптом згодиться! Зважте на те, що хоча у нас кульбабу вважають одним з-поміж найпоширеніших бур'янів, в інших країнах, зокрема у Франції, Австрії, Німеччині, США, Голландії, Японії, Індії її культивують як городню культуру. Там створено сорти і розроблено агротехніку вирощування кульбаби.

Для приготування салату нарізують вимочене у холодній солоній воді протягом 30 хвилин листя кульбаби, зелену цибулю, петрушку (100 г листя кульбаби, 50 г зеленої цибулі, 25 г петрушки). Заправляють олією.

Салат може набути іншого смаку, якщо до нарізаної зелені кульбаби, цибулі, петрушки додати варене яйце і заправити майонезом або сметаною, посипати зеленню кропу.

У європейських країнах салат з кульбаби готують з таких самих компонентів, але дещо інакше.

Класичний англійський салат з кульбаби готується не з зелених , а з відбілених листків. Англійські фермери, що вирощують кульбабу на ділянках, після відростання листя навесні накривають розетки коробками, ящиками або квітковими горщиками. Через 10 днів листя можна збирати на салат. Без світла воно майже втрачає забарвлення, а відтак і гіркоту. Відбілене листя, петрушку, зелену цибулю нарізують і заливають заправкою з потовченого часнику, олії та оцту.

Мариновані пуп'янки кульбаби, які використовують як замінник маринованих каперсів, готують так: 500 г пуп'янків промивають, заливають гарячим маринадом, доводять до кипіння і проварюють на слабкому вогні 5 хвилин.

Маринад: 2 склянки 3%-ного оцту, 20 г солі, 20 г цукру, перець, лавровий листок. Довести до кипіння.

І ще одне зауваження, що стосується всіх рослин, які використовують у їжу: їх не слід збирати біля доріг, трас, у містах через те, що вони можуть накопичувати шкідливі речовини — свинець та інші важкі метали.

Н.М. Смілянець

ВІРНИЙ НАПРЯМОК – ІНТЕНСИВНИЙ САД!

Зниження в світі рівня ефективності основної плодової культури яблуні спричинило до пошуку нових технологій, перехід до загущених садів нових конструкцій з активним використанням різних клонових підщеп (переважно типу М9), а також до формування плодових дерев з мінімальним "хірургічним" втручанням.

В екстенсивних садах на сильнорослих підщепах головною метою формування було створення міцної крони дерев і тільки потім допустити їх до плодоношення. Цій стратегічній ідеї були підпорядковані і методи обрізування, які сприяли росту молодих дерев, а відтак затримували їх вступ у плодоношення. Продукцію від такого саду отримували на 6–8-й рік після садіння, маючи урожайність 10–15 т/га. Такі сади потребують високих енергозатрат та трудових ресурсів на догляд і збирання врожаю невисокої якості, а тривалий період експлуатації саду гальмує оновлення сортового складу.

Сорт Голден делішес Рейнджерс (плодоношення на третій рік після садіння).

Великі розміри дерев незручні для догляду і збирання плодів, ускладнюють захист від хвороб і шкідників. На верхівках плоди будуть червивими та "побитими" паршею, а знизу, де недостатнє освітлення — безбарвними і з малою цукристістю.

У нових суспільно-економічних (ринкових) умовах на перший план виходять ефективність насаджень та якість продукції.

У 1994–1995 роках у різних регіонах України за голландською технологією було закладено перші демонстраційні інтенсивні сади. По-різному склалася їх "доля", але, на мій погляд, це не головне, хоча коштів було витрачено багато, оскільки інтенсивний сад — сад дуже дорогий. Але, як показало життя, ці витрачені кошти важко переоцінити. Перші інтенсивні сади зробили "революцію" в свідомості прогресивно настроєних вітчизняних садівників, щодо необхідності зміни технології ведення саду.

Останнім часом у світі садівництво розвивається дуже динамічно. Йде швидка заміна сортів, підщеп, способів вирощування плодових, хімічних препаратів для захисту рослин. Той із садівників, хто за цим встигає, отримує прибутки. Тому я закликаю всіх садівників — постійно вчіться і поновлюйте свої знання, не жалкуйте за минулим і не оглядайтеся назад тому, що тільки передові новітні технології виведуть і поставлять нас на належне місце в світі щодо вирощування плодів!

Які ж основні елементи інтенсивної технології? Це — карликова підщепа, інтенсивні сорти, оздоровлені кроновані саджанці з високим місцем окулірування (20 см), гарантоване водозабезпечення із підживленням мінеральними добривами (фертигація) та встановлення індивідуальних підпор біля кожного дерева чи шпалери.

Які переваги мають карликові дерева, зокрема на підщепі М 9, перед сильнорослими? Це ранній вступ насаджень у плодоношення й стабільна їх урожайність. Науковими установами та практичним садівництвом доказано, що найурожайнішими у розрахунку на одиницю об'єму крони, є дерева невеликого розміру, тимчасом як у високорослих із віком цей показник знижується. Адже із розростанням дерева усередині крони розвивається непродуктивна зона і плодоношення переміщується на периферію. У малогабаритній кроні набагато кращий світловий режим, при цьому понад 80% продуктів фотосинтезу витрачається на ріст плодів і плодоносної деревини і лише близько 20% — на збільшення маси стовбура (єдиної постійної гілки на малогабаритних кронах) і кореневої системи, що дає можливість одержувати плоди найвищого ґатунку за розмірами та забарвленням. В умовах ринкової економіки це має вирішальне значення для їх реалізації.

ФОРМУВАННЯ

Невеликі розміри дерев дають змогу значно збільшити густоту їх садіння, а це забезпечує значно вищу продуктивність саду. Виникає запитання: "Які формування застосувати при великій щільності дерев у ряду?". Як показала світова практика, веретеноподібна крона (в її різних модифікаціях) завоювала увесь світ, витісняючи всі інші, і нам немає сенсу винаходити "велосипед", а сміливо йти по вже протоптаній стежці.

Які ж переваги має веретеноподібна крона? Це — компактні розміри дерев, що має неабияке значення при високій щільності; максимально ефективне використання світла усіма частинами дерева, що і є запорукою високих урожаїв, доброякісних плодів; а також простота і зрозумілість та низькі затрати праці на формування дерев.

Останнім часом відбулися великі зміни у формуванні веретеноподібних крон у бік зменшення трудових затрат. Існуюча раніше система формування дерев вимагала надто багато часу і трудозатрат особливо в перші три роки після закладання саду, на відгинання гілок (підв'язування чи за допомогою тягарців) з метою забезпечення їхніх прямих кутів відходження.

Тепер веретеноподібні крони формують без шпагату і тягарців. Досягають цього головним чином за рахунок постійного видалення товстих гілок по відношенню до провідника, а тонкі гілки відгинаються самі під масою листя, пагонів або плодів.

Незалежно від породи чи сорту особливої уваги надають домінуванню провідника. Для цього у верхній частині не

слід допускати товстих бічних гілок, гілок з гострими кутами відходження (конкурентів провідника). Крім того, важливо не допустити порушення пропорції між провідником і будь-якою бічною гілкою у кроні, діаметр якої в місці відходження не повинен перевищувати половини товщини провідника. Дерева у загущених садах слід формувати у вигляді "просвітленого", а не класичного веретена.

ОБРІЗУВАННЯ

Основним завданням формування і обрізування в сучасних інтенсивних садах є обмеження вегетативного росту, тому що в таких садах дерева яблуні, зазвичай, досить часто сильно ростуть. У середньому необхідно мати прирости 15—30 см, і цього досить.

Під час обрізування подібного інтенсивного саду слід "забути" про укорочування гілок та однорічних приростів. Звичайно при цьому дерева слабше ростимуть, але без обрізування активно формують генеративні бруньки і в наступному році будуть добре плодоносити, обмежуючи ростові процеси, а це, в свою чергу, позитивно вплине на закладання генеративних бруньок під наступний урожай. Тільки "спокійний" сад може давати щорічні урожаї за належного догляду.

Сорт Гала Маст (плодоношення на третій рік після садіння).

Будь-яке обрізування дерев після садіння активізує ростові процеси і, як наслідок — затримує їх плодоношення та зменшує урожай. Тільки на другий, третій чи четвертий роки після садіння, виконують коригуюче обрізування. При цьому видаляють надто товсті гілки, які перевищують половину діаметра провідника в місці їх відходження. Крім того, видаленням нижніх гілок у кроні поступово "піднімається" висота штамба. У нижній частині достатньо мати 5—6 гілок, бо у загущеній кроні тут формуватимуться недостатньо якісні плоди. У верхній частині крони залишають насамперед однорічні гілки із сформованими генеративними бруньками, які "автоматично" будуть відігнуті до пониклого стану утвореними на них плодами. Гілки без кінцевих генеративних бруньок не мають права на "життя", тому їх видаляють.

Наприкінці третього року вегетації, дерева, зазвичай, досягають заданої висоти і освоюють простір, відведений їм схемою садіння. Навесні наступного року (краще після цвітіння) висоту дерев обмежують "переведенням" на бічну гілку в кроні, виконуючи зріз у зоні дворічної деревини.

Надалі починають відновлювальне обрізування, виходячи з того, що провідник є постійною частиною дерева, а бічні гілки періодично видалятимуться. У кронах систематично видаляють гілки, вік яких перевищує 4—5 років, залишаючи сучок завдовжки 2—4 см із сплячими бруньками. Це виконують обов'язково, незважаючи на те, що гілка могла б ще існувати. У перший рік одержують кілька пагонів: необхідні для поповнення крони залишають, а всі інші видаляють. Ці пагони проходять цикл росту і плодоношення. Якщо пагони не вкорочувати наступного року, на них закладаються кільчатки, а третього року на такій гілці одержують урожай на молодих, найпродуктивніших кільчатках. Після двох урожаїв на п'ятий рік їх зрізують на сучок і цикл повторюється.

Щоб не активізувати ростові процеси, обрізування дерев має бути помірним, а обрізування насаджень з надто сильним ростом "розтягують" на два—три роки, видаляючи спочатку не більше 2—3 великих гілок. Таким чином можливе регулювання необхідної рівноваги між ростовими й генеративними процесами, що дає можливість підтримувати значну продуктивність саду протягом тривалого періоду.

Хотілося б підкреслити, що саме обрізування, навіть омолоджувальне, неспроможне відновити плодоношення насаджень, якщо воно не буде проводитися на фоні інтенсивного догляду за садом, приділивши велику увагу живленню, водозабезпеченню дерев, захисту від шкідників, хвороб тощо.

САДЖАНЦІ

Закладання інтенсивного саду потребує значних фінансових витрат, тому повернення цих коштів упродовж перших 3—4 років — завдання першочергове. Цього досягають за умови використання таких саджанців на слаборослих підщепах, що підготовлені до плодоношення вже у розсаднику, їх загущеного садіння в саду, виключення будь-якого обрізування та суворого дотримання технології. А це кроновані саджанці: дворічки з однорічною кроною (так званий "Кніп-баум") і однорічки з кроною. Я вважаю, що посадивши такі саджанці, в жодного садівника не "підніметься" рука із секатором їх кронувати — це аксіома. Але, що робити садівникові, котрий посадив сад із однорічних саджанців без крони? Чи необхідне його кронування після садіння? З цього приводу існують різні думки.

Обрізування надземної частини дерев після садіння ще донедавна вважалось обов'язковим. Мовляв, інакше дерева не приживляться, або, в кращому разі, не сформуються крони. Проте в насадженнях з великим загущенням дерев, саджанці яблуні після садіння взагалі не обрізують, маючи урожай вже наступного року, або навіть у рік садіння. На невкороченому провіднику в кроні не утворюватимуться гілки з гострими кутами відходження, особливо у верхній її частині, що, в свою чергу, знімає необхідність їх подальшого вирізування, виламування чи трудозатратного відгинання в той чи інший спосіб. Надалі в таких дерев крону формують на висоті понад 80—110 см (залежно від помологічного сорту) від поверхні грунту, що знімає необхідність у підв'язуванні гілок, які опускатимуться під масою врожаю.

Це я можу підтвердити власним досвідом. Якось, побувавши наприкінці жовтня у плодорозсаднику, я купив саджанці сортів Бребурн і Елстар Ельшоф висотою всього по 50 см оскільки кращих уже не було (підщепа М9). Висадив-

ши сад (густота 4000 дерев на гектар), навесні не обрізав, а все залишив, як було. Під час вегетації належно доглядав. Деревця прижились, пішли в ріст, до осені сформував крону, заклались генеративні бруньки. На другий рік деревця зацвіли і дали по кілька плодів.

У моїй практиці ще не було випадку, щоб саджанці яблуні на підщепах М9 не давали першого врожаю принаймні на другий рік після садіння, за умови виключення обрізування (кронування) саджанця після садіння.

За яких умов можливе виключення обрізування (кронування) саджанця після садіння? Насамперед, за наявності гарантованого забезпечення дерев водою; дотримання оптимальних строків садіння; використання першосортного садивного матеріалу; старанного догляду після садіння.

В яких випадках після садіння саджанця обрізування допускається?

— видалення сильного конкурента провідника, якого неможливо відігнути до пониклого положення;

— видалення бічних гілок у зоні штамба, якщо це не було зроблено в плодорозсаднику;

— можливе укорочення "на повторний ріст" (30 см від поверхні грунту) нестандартних саджанців для отримання сильного провідника, який надалі не слід укорочувати до вступу у плодоношення.

А тепер підсумуємо і зробимо логічний висновок із сказаного вище: у загущених, карликових садах однорічний саджанець без крони, який забезпечений усім необхідним для нормальної життєдіяльності — не кронується!

Сорт Чемпіон Рено (плодоношення на другий рік після садіння).

ПІДЩЕПИ

Для створення інтенсивних насаджень яблуні в різних грунтово-кліматичних умовах України з вегетативних підщеп найбільш придатними є:

– карликові М9, ПБ-9 (парадизка Будаговського) та інші;

– напівкарликові М26, 62-396, М7 та інші;

– середньорослі ММ106, 54-118 та інші.

Я обмежуюсь висвітленням малої кількості вегетативних підщеп, хоч їх дуже багато, і охарактеризувати кожну не має місця в даній статті, до того ж всі вони добре описані у вітчизняній літературі.

Чому в нашому регіоні найбільш придатною для насаджень інтенсивного типу я вважаю карликову підщепу М9?

Незважаючи на досить значну кількість відомих підщеп для яблуні, найкращою і найважливішою в світі залишається підщепа типу М9 та її клони, серед яких голландські М9 Т337 і М9 Т339, бельгійські М9 RN 19 і М9 RN 29 та відомі клони інших держав світу.

Основний недолік і менша популярність інших підгруп є їх сильний ріст, тим часом як дерева на М9 — слаборослі, високопродуктивні, забезпечують найвищу якість плодів за розмірами та забарвленням, що в умовах ринкової економіки має вирішальне значення для їх реалізації. На деревах не утворюються специфічні нарости на штамбах (берноти), через які поширюються збудники бактеріальних і грибних захворювань.

Серед недоліків підщепи М9 вважається обов'язковість зрошення насаджень, чутливість до будь-якої конкуренції з боку бур'янів. Останнє використовується садівниками наприкінці літа, як один із технологічних прийомів для зупинення пагонів, що позитивно впливає на диференціацію генеративних бруньок.

Поширена серед садівників думка щодо ризику вимерзання карликових дерев на М9, виявилась явно перебільшеною. Безперечно, що сади на карликових підщепах можуть вимерзнути передусім за невідповідного вибору місця під сад або недостатнього догляду.

Непридатні низинні ділянки із загрозою застою холодного повітря, котловини, а також місця поблизу водойм та так звані протяги. Необхідно використовувати підвищення, рівнинні, але не понижені ділянки з найбільш родючими грунтами і сприятливим водним режимом. Рівень підгрунтових вод для яблуні на карликових підщепах має бути не ближче 0,7 м від поверхні грунту, в іншому разі необхідно зробити дренаж.

За моїми спостереженнями, від часу закладання свого інтенсивного саду на підщепі М9 я не спостерігав і не мав навіть натяку на проблему зимостійкості дерев, тому вважаю: — питання зимостійкості карликових яблунь на підщепі М9 у центральному і південному регіонах України, з великою вірогідністю, не є актуальним! Актуальним же є суворе дотримання технології ведення саду та захист від хвороб і шкідників. Тому що, порушивши технологію, чи за недбалого захисту, дерева ослаблюються і наслідки бувають плачевні. Виникає запитання: "Хто винен: підщепа, помологічний сорт чи технолог?"

Закладання інтенсивних садів на ММ106 та інших, подібних до неї за силою росту, на українських родючих грунтах, вважаю недоцільним, бо дерева будуть надто сильно рости. У порівнянні з деревами на карликовій підщепі М9 вони потребуватимуть значно більших затрат праці, за меншої урожайності і даючи недостатньо якісні плоди, зокрема із слабким покривним забарвленням.

Варто підкреслити, що дерева на підщепі ММ106 вступають у плодоношення пізніше, ніж на М9, і тому без плодів так сильно ростуть. Це і є початком відомого кола: сильний ріст — мало яблук.

Напівкарликові дерева на підщепах М26, 62-396, М7 та на інших подібних за силою росту займають проміжну нішу між карликовими та середньорослими деревами і можуть бути використані в інтенсивних садах на бідніших грунтах. Указані підщепи також можуть бути використані для щеплення, насамперед, слаборослих помологічних сортів.

Для прикладу наведу свої спостереження. Я провів такий дослід. Окремо від інтенсивного саду на підщепі М7 висадив деревця середньорослих сортів Еліза і Пінова, стільки ж на підщепі М26 сильнорослих сортів Граф Еззо та Лігол. На другий рік після садіння зацвіла лише Пінова, зав'язь якої була скинута через сильний ріст дерева. На третій рік усі дерева зацвіли і дали плодів лише по 1—2 кг. І причина та ж сама — сильний ріст.

А які результати ми мали на деревах одночасно висаджених в інтенсивний сад на підщепі М9 тих же самих сортів?

На другий рік після садіння усі дерева зацвіли і дали по 1—2 кг плодів з дерева — ріст пагонів помірний, на третій рік по 6—8 кг плодів з дерева і з кращою якістю. Щоправда, бувають винятки із правил. Мене приємно здивував слаборослий сорт Чемпіон на підщепі 62-396, висаджений одночасно в інтенсивний сад з вище описаними сортами. На другий рік після садіння сорт зацвів, але плодів я не одержав з тієї ж причини. Для уповільнення надто сильного росту на третій рік рано навесні підрізав коріння з одного боку на відстані 40 см від стовбура і на таку ж глибину. Дерево рясно зацвіло. Надмірну зав'язь я прорідив вручну за тиждень після цвітіння. На осінь одержав 25 кг одномірних плодів з високою якістю.

З цього прикладу видно, що тільки робота садівника з кожним деревом та своєчасне втручання (в даному випадку — на сильний ріст дерева) дає можливість щорічно одержувати високі врожаї та значний прибуток, а висновки робіть самі.

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАСАДЖЕНЬ

А тепер давайте поміркуємо: який урожай плодів одержали на другий і третій рік після садіння? У мене закладений інтенсивний сад із щільністю 4000 дерев у перерахунку на гектар.

На другий рік одержав урожай — 4—8 тонн з гектара, на третій — 24—32 тонни з гектара. Я сподіваюсь, що ці цифри остаточно переконують у тому, що низькорослі дерева (підщепа М9) мають перевагу перед високорослими.

ПОМОЛОГІЧНІ СОРТИ

Продуктивність і рентабельність саду значною мірою залежить від набору помологічних сортів. За рахунок сорту можна пришвидшити плодоношення саду, підвищити врожайність, поліпшити якість плодів, подовжити період їх споживання.

Говорячи про нові сорти, слід насамперед визначити, що від них слід очікувати. Для виробника важливими є висока й стабільна урожайність (відсутність періодичності), слаборослість дерев, стійкість до хвороб і шкідників.

Важливими є вимоги споживача: привабливий зовнішній вигляд (величина і форма плоду), відсутність залишків пестицидів, "внутрішня" якість плодів (цукристість, соковитість, вміст поживних речовин).

Для торгівлі плодами важлива здатність їх до тривалого зберігання та збереження якості у процесі реалізації.

Кожному садівникові хотілось би знати, які сорти слід висадити, аби через декілька років, коли насадження вступить у плодоношення, не було проблем з реалізацією і вони б принесли добрий прибуток. Так що на "вічне" питання садівника "що садити?", ніхто не може однозначно дати відповідь, а, можливо, тільки порекомендувати, що на вільній площі необхідно закладати сади економічно вигідними сортами з відповідною їх пропорцією.

З великою вірогідністю можу запропонувати сорти для нашого регіону, які випробував у власному саду. В своїй колекції маю понад сорок кращих сортів світової селекції, половину з них уже випробовував і можу рекомендувати іншим садівникам.

Джонаголд Декоста — у 2004 р. мав плоди до 500 г. А "чемпіоном" за великоплідністю був сорт **Граф Еззо** (клон сорту Глостер). Окремі плоди якого, розташовані на провіднику у верхній його частині, були по 650 г! Цей сорт у нашому регіоні виявився ранньозимовим, а не пізньозимовим, як описувалось у літературі.

Гала Маст — ранньозимовий сорт з дуже вирівняними, яскраво-червоними плодами надзвичайної краси з дуже високими смаковими якостями. Не відстає від нього за такими ж показниками сорт **Єліза** зимового строку достигання, темно-червоного покривного забарвлення, плоди якого добре зберігаються, мають високу щільність, соковитість м'якуша та відмінний смак.

Лігол — пізньозимовий сорт з дуже великими округлоконічними плодами (окремі були по 550 г), високою щільністю, добрим смаком та тривалим терміном зберігання.

Пінова — скороплідний сорт зимового терміну достигання, плоди великі, жовті, наполовину вкриті яскраво-червоним рум'янком, приємного смаку, при зберіганні схильні до в'янення, подібно до Голден делішес.

Чемпіон і його клони заслуговують на увагу, підтверджуючи свою назву, за його великі, красиві, вирівняні плоди, з дуже добрими смаковими якостями та зберіганням. Неперевершений щодо урожайності. Наприклад, деревце його клону **Чемпіон Рено** у мене в саду на другий рік після садіння дало 6 кг високоякісних плодів, при цьому були закладені генеративні бруньки під урожай наступного року.

Рубінетте — пізньозимовий сорт з високими смаковими якостями і тривалим терміном зберігання. Перед збиранням має дуже привабливий вигляд, завдяки його плодам "апельсинового" кольору. Хотілося б відмітити: за весь час не спостерігалось осипання жодного яблука з дерева в саду за період достигання плодів, незважаючи на осінні вітри.

Не "пішов" у нашому регіоні сорт **Елстар** (клон Ельшоф) через його здрібнення плодів, бо він потребує високої вологості повітря.

За браком місця я не буду наводити короткі характеристики окремо, а відмічу з позитивного боку сорти, які можна висаджувати в нашому регіоні.

Це сорти: **Фісста, Мутсу, Голден делішес (клони Б Рейнджерс), Орлет, Джумбо Помм, Старкрімсон, Ріхард,** імунні до парші **Райка, Топаз, Рубінолла**. Започаткував випробування теплолюбних сортів з довгим вегетаційним періодом: **Бребурн, Фудті, Грані Сміт та Пінк Леді**.

А тепер підсумуємо та зробимо певні висновки із вищесказаного. Якщо коротко: які відмінності нової технології від старої?

У стратегії: застосування слаборослих підщеп, вибір яких залежить від грунтово-кліматичних умов, вирощування малогабаритних дерев із високою густотою їх садіння та зміни філософії ведення плодового саду.

У тактиці: формування дерев без укорочування гілок та однорічних приростів, а за необхідності їх пригинання до горизонтального чи пониклего положення, з мінімальним "хірургічним" втручанням та одержання помірних приростів, які закінчуються генеративною брунькою.

В.Ф.Левенець,
м. Кривий Ріг

Я ЗА СОРТИ, ЩО НЕ ПОТРЕБУЮТЬ ОТРУТОХІМІКАТІВ

Шановні садівники-аматори, не зважаючи на те, що тема добору асортименту плодово-ягідних культур постійно обговорюється на сторінках різних журналів та газет, проте і до цього часу всі базари і тематичні виставки переповнені саджанцями, які мають сумнівну якість. А точніше тих сортів, які втратили свою імунність до різних хвороб. До того ж і плоди їх уже не відповідають вимогам сьогодення, а точніше — євростандарту. Можливо, хтось подумав, що я бездумно віддаю перевагу західноєвропейським сортам. Але в житті існує переконлива істина — все пізнається в порівнянні.

Ювілей

Голдріг

Валор

Моя думка зводиться до того, що в садах ми вже не можемо виростити нормальний урожай без застосування кількаразових обприскувань різними отрутохімікатами. Інколи ми просто не замислюємось над тим, скільки наш організм споживає як техногенних, так і природних отрут. А тому ми всі просто вимушені підбирати асортимент плодово-ягідних культур той, який найменше потребує застосування отрутохімікатів. Тобто сорти, що відзначаються своєю імунністю до таких хвороб, як борошниста роса, парша та різні опіки.

У Західній Європі такі сорти називають клубними. До цієї групи входить близько двадцяти сортів. Це стосується зокрема яблунь. Такий же стан з кісточковими культурами. Що ж до абрикоса, то всі ми знаємо, що для гарної якості плодів необхідна ще й суха, тепла погода.

Як тільки під час достигання плодів починаються дощі — плоди, зазвичай, тріскаються і гниють на дереві. Утворюються муміфіковані плоди і тим самим прогнозується хвороба на наступний рік. Це той самий моніліоз. Звичайно цій хворобі частково можна запобігти за допомогою мідних препаратів (хлорокис міді, бордоська рідина тощо). Знову ж таки ніхто не задумується над тим, що це сорти генетично приречені до такої хвороби.

А тому необхідно підбирати сорти, які є імунними до моніліозу. Їхні плоди не тріскаються і не гниють за будь-якої погоди.

До таких сортів можна віднести: Голдріч, Томкот, Сундроп, Ледана, Лебона, Харогем, Сирена, Молдавський ранній та інші.

Значну увагу варто приділити такій культурі, як слива. У споживчому балансі вона має важливе значення. Тож до підбору асортименту сливи необхідно підійти дуже ретельно.

Необхідно відмітити, що плоди сливи, які не містять аскорбінової кислоти — малоцінні. Вони майже непридатні до переробки. В основному це стосується різних форм ренклодів. На сьогоднішній день, на мій погляд, необхідно віддавати перевагу таким сортам, як Валор, Ювілей, Чачанська лепотіка, Амрес, Чемпіон та інші, які майже не уражуються такою небезпечною хворобою, як шарка.

Голдріч. Сорт абрикоса, виведений у 1971 році університетом у Проссері, Вашингтон, США. Дерево середньоросле, утворює широку, розлогу крону, зимостійке, толерантне до шарки. Квітки білі, доволі великі. Квітує в середні строки.

Плоди середні або великі, масою до 60—90 г. Окремі плоди досягають навіть 150 г, красиві, овальні, злегка приплюснуті з боків. Шкірка світло-оранжева з невеликим червоним розмитим рум'янком, що займає 10—30% поверхні плоду. М'якуш темно-оранжевий, щільний, з легким ароматом, кислуватий (у недостиглих плодів), достатньо смачний. Кісточка середніх розмірів або велика, еліптична, досить добре відокремлюється від м'якуша. Насіння трішки гіркувате.

Достигають плоди наприкінці липня. Сорт вважається десертним, раннім, урожайним, великоплідним. Для кращого зав'язування плодів потребує сторонніх запилювачів.

Валор. Один з кращих сортів сливи при використанні для сушні, а також для споживання на десерт. Добре вдається за щеплення на сіянцях аличі. Врожайність висока, в плодоношення вступає у середньоранній термін. Плоди дуже великі (50—60 г), привабливі, гранатового забарвлення, високоцукристі, достигають у середині вересня. Сорт не самозаплідний.

Ювілей. Новий сорт шведського походження. Виведений у 1989 році. Дерево середньоросле. Утворює не дуже загущену крону. У перші роки після садіння дає довгі міцні гілки. Після вступу в плодоношення крона стає розлогою. Тому формування крони у перші три роки потребує вмілого вкорочування гілок або їх відгинання до потрібного розміру.

В плодоношення вступає, як правило, на третій рік після садіння. Плоди привабливі, середньораннього строку достигання і можуть використовуватись як для десерту, так і для переробки. Має толерантність до шарки. Даний сорт можна використовувати для інтенсивних садів, а також на присадибних ділянках.

Не потребує проріджування зав'язі. За висновками шведів — зимостійкий. Плоди великі (50—60 г), достигають у другій половині серпня. Шкірка рожево-червона, вкрита характерними світло-бронзовими цяточками. М'якуш твердий, густий, солодко-кислуватий, смачний. Кісточка мала, легко відокремлюється від м'якуша.

С.Й. Головатий,
м. Бориспіль

Господар
журнал у журналі

Безкоштовний додаток до журналу "Дім, сад, город"

ЛЕГКИЙ ВІЗОК

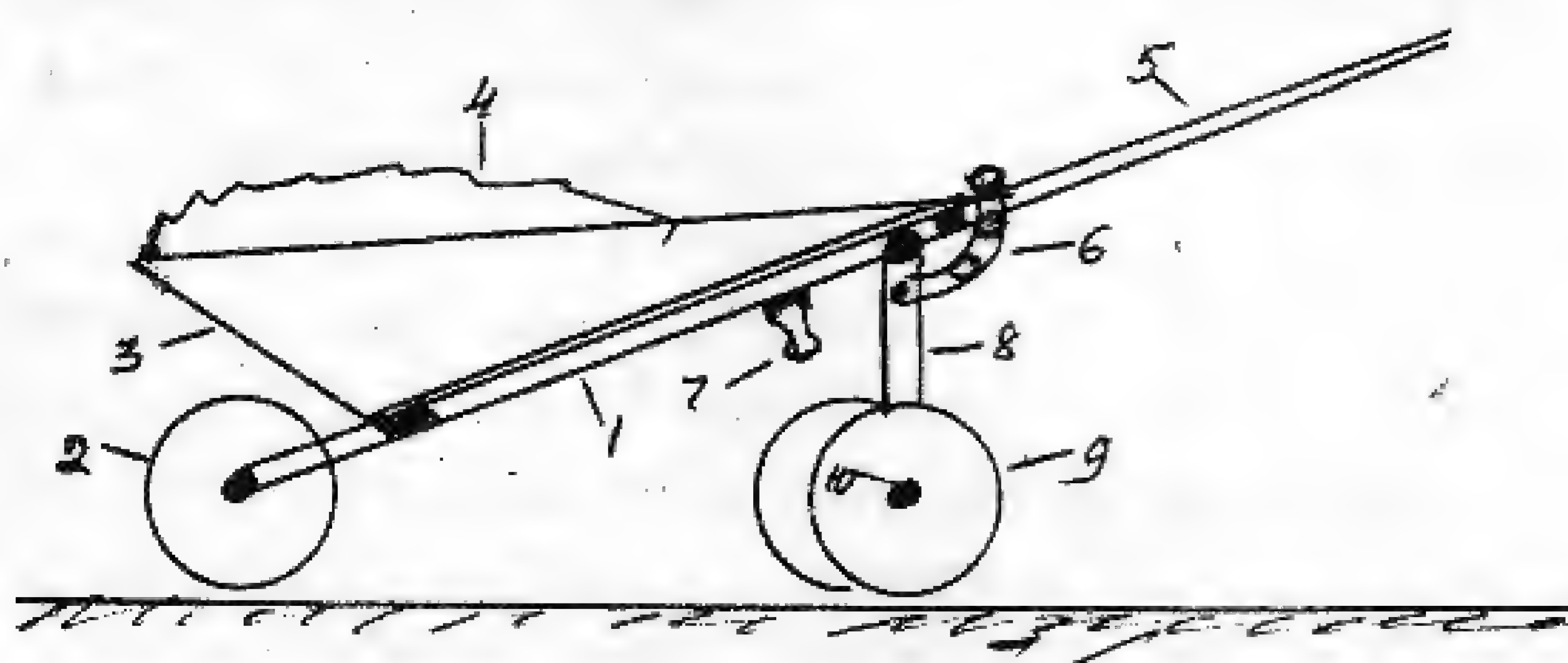
Той, хто працює біля землі, а коли ще щось самотужки будує, добре знає, чого вартий ручний візок, якщо його потягати світловий день. Важко-таки. Але ж візок, власне його хід можна й дещо полегшити, якщо перерозподілити вантаж. Як саме?

За звичайної будови такого візка вантаж тисне на ходове колесо і на ручки, які робітник тримає в руках. До того ж, більша частина ваги припадає на ручки, бо кузов візка вужчою своєю частиною спирається на вісь ходового колеса, а вся інша вага вантажу тисне на руки. Крім того, потрібні ще зусилля, аби котити візок на певну відстань.

Навантаження на руки можна дещо перерозподілити і зменшити, якщо до конструкції візка додати ще один коток (див. малюнок). Його краще сконструювати з двох коліс, а опорну штангу коліс закріпити шарнірно, щоб на "холостому" ходу її можна було б підняти і зафіксувати.

Опорну штангу краще зробити з Т-подібного швелера, щоб профіль прилягав до піддону візка, коли штангу примкнути до фіксатора, а довжина осі має бути такою, щоб колеса йшли дещо ширше сліду переднього колеса. Тоді візок буде утримуватися від перехилення, а для пересування візка вистачить навіть вузької доріжки.

За такої конструкції основні зусилля робітника будуть витрачатися на рух візка вперед і утримання його на випадок перехилення. Візок стане набагато легшим. Це, власне, буде візок на трьох колесах, який треба не тягти, як зазвичай, а штовхати.

Триколісна тачка

1 — рама візка; 2 — передній коток; 3 — кузов; 4 — вантаж; 5 — ручки візка; 6 — дуга нахилу котка; 7 — фіксатор штанги; 8 — штанга; 9 — котки задні; 10 — вісь котків.

Гадаю, що таке нескладне удосконалення ручного візка варте на увагу. Важливо лише підібрати опорні котки певного діаметру та шириною ходового ободу не менше 6—8 см, щоб колеса не застрявали в ґрунт. А нахил опорної штанги регулювати отворами дуги, коли візок котити по рівнині, вгору чи вниз. Задні котки мають бути під певним кутом.

Г.А. Скоряк,
м. Вінниця

ХТО ПІДКАЖЕ

Я ваш постійний читач, передплачую журнал вже кілька років підряд.

Прошу вашої поради: як боротися з жуком шашіллю. Завівся цей жук на дерев'яних частинах горища.

***О.Д. Яремчик,** смт Тиврів,*
Вінницька обл.

* * * * * * * * * * * *

У "Дім, сад, город" є журнал у журналі "Господар". Хотілося б на його сторінках прочитати й навчитися прикрасити свій дім, своїми руками зробити кухонний куточок, тумбочку, на подвір'ї альтанку, який інструмент застосувати, матеріал, розміри. Сам зробив металевий каркас теплиці під скло. Може, хтось підкаже, як зробити замазку, щоб покласти скло.

П.М. Галак,
Київська обл., Васильківський р-н,
сел. Устимівка

* * * * * * * * * * * *

Підкажіть, будь ласка, яким матеріалом обробити жарочну плиту з грубкою (на твердому наливі), щоб під час її використання за високої температури не тріскалась. Ми хочемо обкласти керамічною плиткою. Деколи у продажу буває кахель для грубок і камінів, але для нас це дорогувато. А якщо можна обкласти плиткою, то якою?

Сім'я Валових,
Хмельницька обл.

* * * * * * * * * * * *

Маю до вас прохання. Можливо, хтось поділиться досвідом з наочним малюнком (кресленням), як правильно плести сітку-полотно за допомогою глиці. Яким чином нарощувати і зменшувати вічка полотна під час плетіння.

Ще одне прохання. Я розумію, що "Дім, сад, город" — журнал не рибальський, та все ж, можливо, хтось підкаже, як правильно замісити і з яких компонентів мастирку для ловлі риби.

С. Петриченко,
м. Козятин, Вінницька обл.

* * * * * * * * * * * *

Мене цікавить, як у хаті самому збудувати невеличку лежанку, яка б опалювалася від кухонної плити з духовкою і одночасно обігрівала грубу чи полугрубок.

З повагою

Єфросинія Степанівна Іщенко,
Доброводичівка на Кіровоградщині.

АБРАЗИВ ДЛЯ ДЕРЕВА І МЕТАЛУ

Наждаковий папір застосовують не лише для "останнього шліфування", а й для видалення іржі і зачищення поверхонь. Крім звичайного наждакового паперу або абразивної шкурки, використовують інші абразивні матеріали, про які ми і розповімо.

За допомогою наждакового паперу можна виконувати різні роботи — грубі і тонкі. Пропонований вибір такого паперу доволі широкий. Для кожного конкретного випадку є певний абразивний засіб.

Найчастіше поверхню шліфують вручну. Однак, якщо ви хочете обробити великі площі рівно і без подряпин, вам знадобиться шліфувальний брусок із пробки або пластмасовий держак для наждакового паперу.

Наждаковий папір або абразивну шкурку випускають і для машинної обробки поверхні, є вони і в стрічково-шліфувальному верстаку, а також у тарілчастому шліфувальному крузі, що обертається електродрилем.

Під час виконання грубих робіт, скажімо, для видалення іржі або очищення металевих поверхонь, можна застосовувати електродриль як привід для обертових щіток і абразивного матеріалу. Це дає змогу значно знизити затрати зусиль і заощадити час. Але механічне шліфування не може цілком виключити ручну обробку абразивною шкуркою. Навіть, коли виріб відшліфований за допомогою електродриля, усе одно доводиться зачищати поверхню вручну, аби вона була бездоганною.

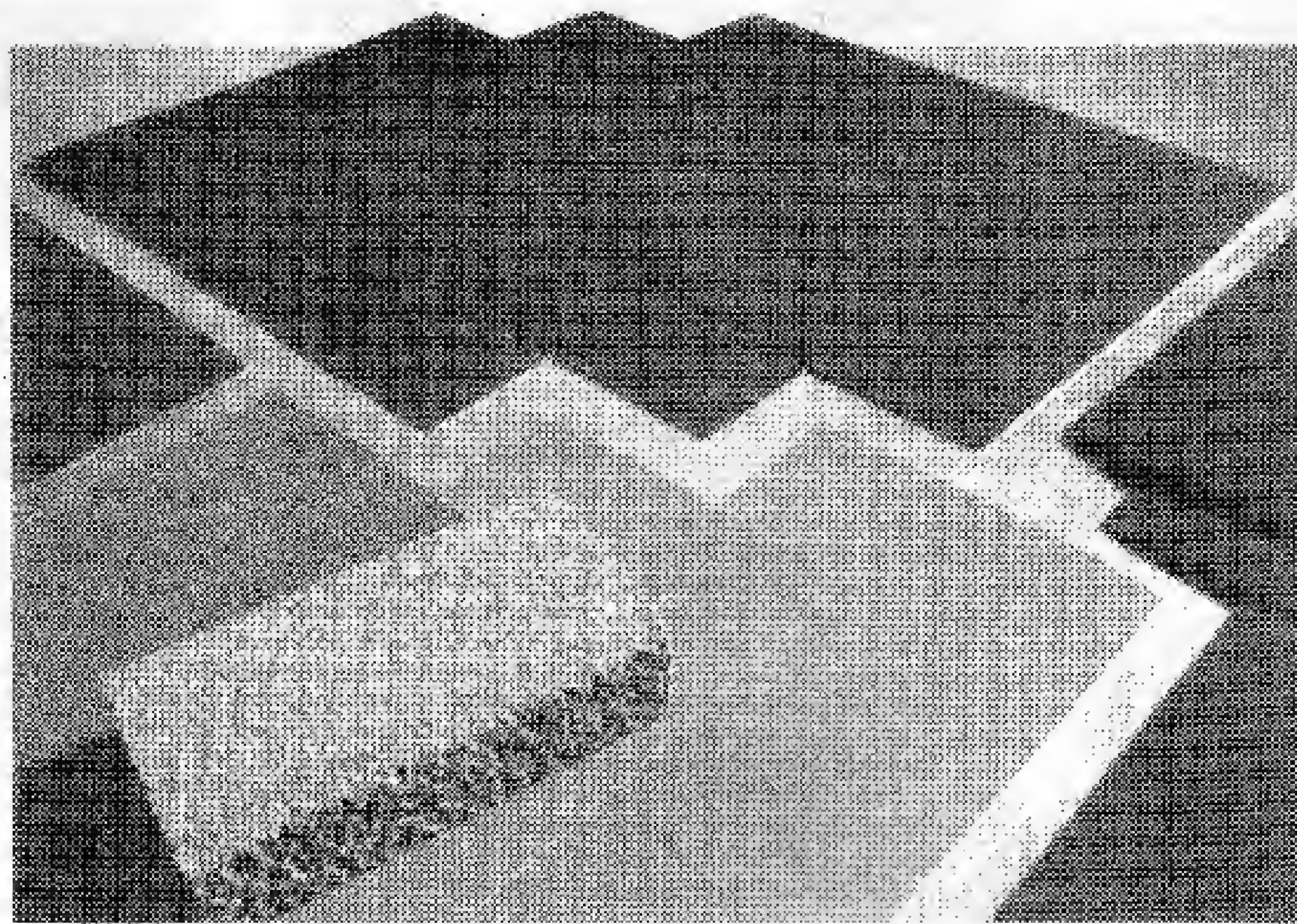
У вашій домашній майстерні має бути комплект різних шліфувальних паперів або абразивних шкурок для найрізноманітніших робіт.

Усі види наждакового паперу розрізняються за ступенем зернистості — від дрібної до великої і позначаються номером від 40 (грубозерниста) до 240 (найдрібнішозерниста). Для шліфування мокрим способом застосовують наждаковий папір або абразивну шкурку вищих номерів — до 600. Ось основні види наждакового паперу й абразивної шкурки.

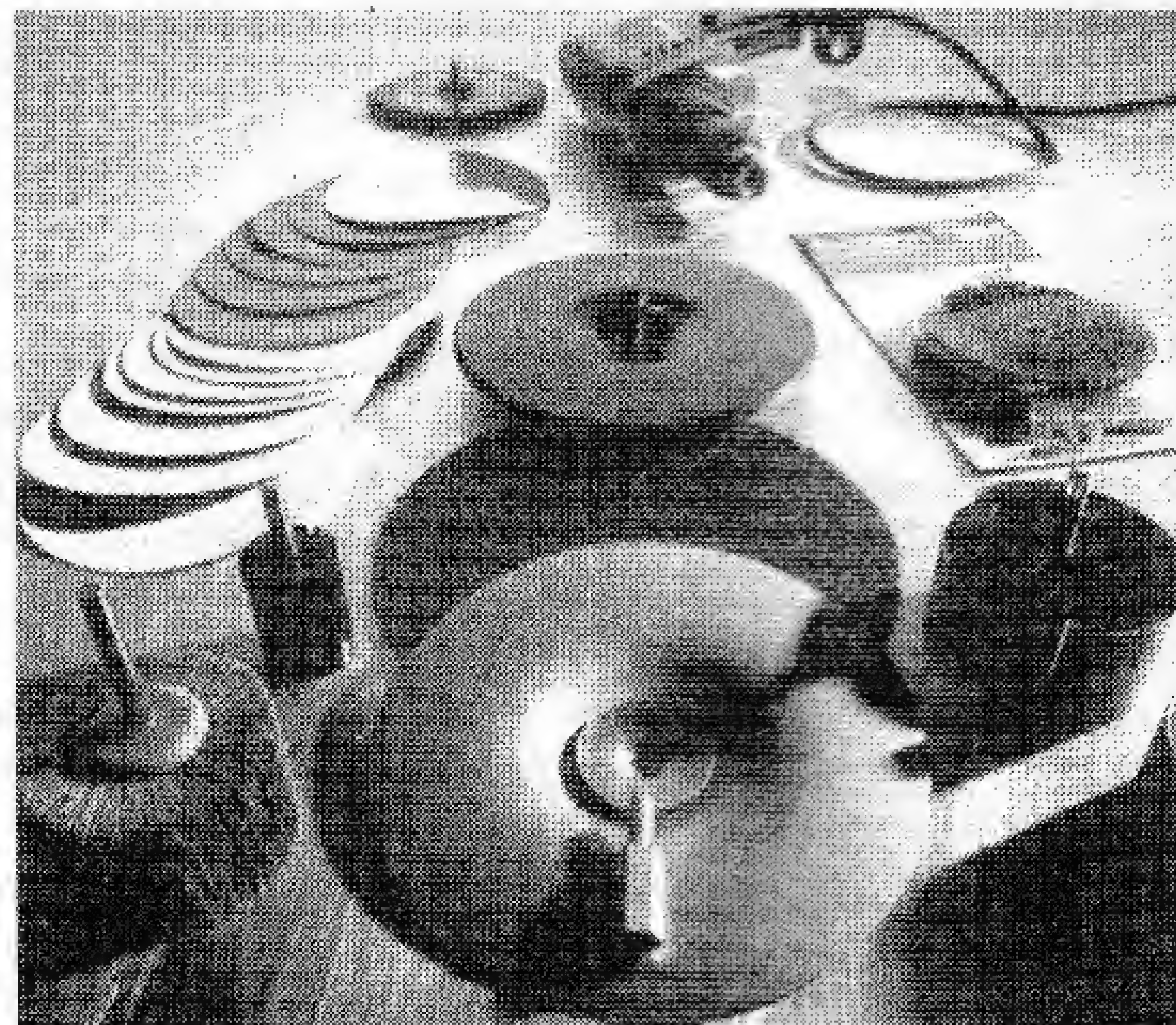
Шкурка або наждаковий папір, покриті дрібними скалками скла. Ці абразивні матеріали доволі тверді для обробки дерева і штучних матеріалів, але недостатньо — для шліфування металу.

Гранатовий папір викладений скалками із самоцвіту граната. Це твердий і гострий наждаковий папір, дрібнозернистіший, ніж звичайна шкурка з абразивом із скляної крихти. Гранатовий папір застосовують лише для остаточного зачищення дерев'яних поверхонь.

Наждаковий папір або **шкурка** з абразивним покриттям. Застосовують переважно для обробки металів.

Наждаковий папір або шкурка з абразивним покриттям з корунду і з окису алюмінію. Обидва види дуже тверді і міцні, використовуються, насамперед, для робіт по металу, за можливості зі шліфувальним бруском із пробки.

Пласкі й циліндричної форми щітки, тарілчасті круги, на які насаджують пластинчасті шліфувальні самоклейні диски, закріплюють у патроні електродриля. За їхньою допомогою видаляють іржу з металевої поверхні, очищають її і доводять до блиску.

Карбід кремнію (карборунд) є основою для абразивного покриття паперу або шкурки, які використовують для вологого шліфування. Вода вимиває часточки, що відокремилися від абразивного матеріалу, таким чином він довше залишається гострим, одночасно з цим поверхня шліфується щадним способом.

Шліфування за допомогою електродриля

Шліфування у великих обсягах раціональніше виконувати за допомогою електродриля. У патроні фіксують тарілчастий круг, на який насаджують самоприкріплювальні (липкі) шліфувальні диски. У такий спосіб можна шліфувати нерівні поверхні, знімати старий лак і підготовляти підлогу для нового покриття. Для обробки профілів застосовують спеціальні, різної форми щітки.

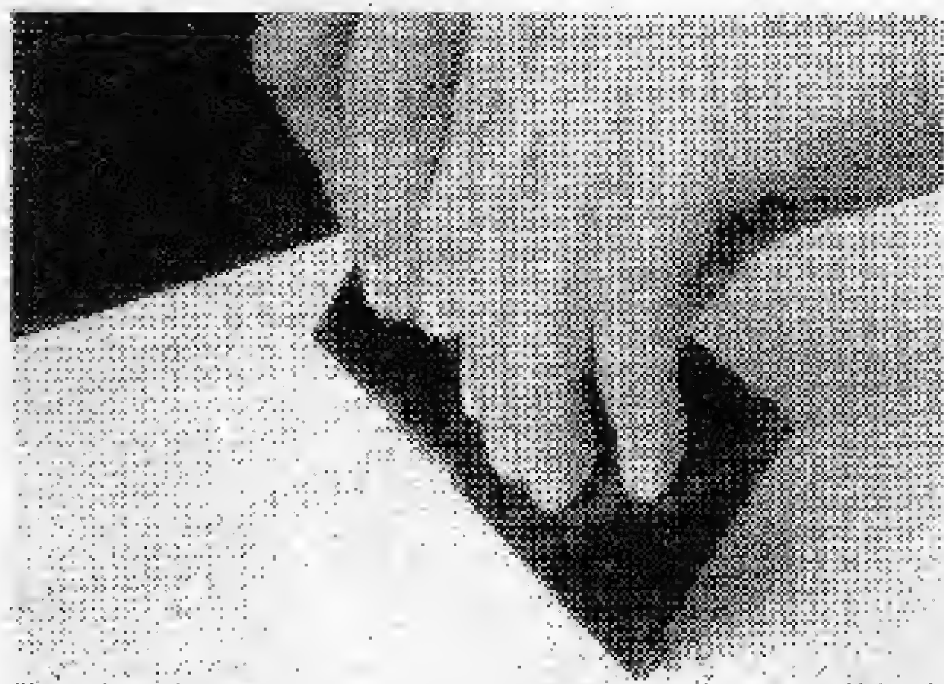
ЯК ПРАВИЛЬНО ШЛІФУВАТИ ДЕРЕВО

Коли деталь готова, її поверхню слід ретельно відшліфувати. У деталях суцільного дерева прийнято згладжувати зріз або видаляти сліди клею, відшліфовувати ті місця, де відкололися друзки, або зачищати виступаючі волокна деревини найтоншим наждаковим папером, перш ніж дерево покривають морилкою чи лаком. Навіть облицювання з фанери або шпони, що мають практично гладку, бездоганну поверхню, можна покривати лаком без попереднього шліфування тільки в крайньому разі.

Панелі та деталі з суцільного дерева можуть мати майже непомітні нерівності, котрі стануть добре помітними після нанесення лаку, морилки або іншого захисного засобу.

Зрозуміло, що шліфування не повинно призвести до появи нових подряпин і борозен. Цього вдасться уникнути, якщо ви будете користуватися підходящим для вашого виробу наждаковим папером і спеціальною бобишкою.

ЦИКЛЮВАННЯ

Циклею зачищають нерівності, залишені рубанком, або волокна деревини, що стирчать.

Після обробки заготівель з суцільного дерева рубанком залишаються більш-менш помітні борозни. Усувати їх найкраще циклею.

Багато домашніх майстрів воліють обробляти поверхні однією лише циклею, не застосовуючи наждаковий папір. Добре заточеною циклею можна зачистити обстругані поверхні і надати їм майже бездоганного вигляду.

Цикля — це металевий прямокутник із різальною кромкою, якою проводять по оброблюваній поверхні. У міру використання циклі різальна кромка циклі тупиться, тому час від часу її потрібно заточувати. Спочатку на точильному бруску або кругу шліфують фаску (скошений бік різальної частини), потім циклею перевертають, кладуть плиском на брусок і в такому положенні водять по каменю прямими або круговими рухами, захоплюючи різальну кромку від краю до краю.

Під час роботи циклю беруть двома руками так, щоб великі пальці були на середині грані, зверненої до себе. Циклю ставлять завжди під кутом і ведуть у напрямку волокон деревини. Використовуйте циклю тільки для обробки суцільного дерева, фанери або шпони. Деревностружкові плити швидко туплять циклі і залишають на них зазублини. Для обробки зашпакльованих поверхонь краще використовувати наждаковий папір.

ЗВОЛОЖЕННЯ ДЕРЕВА І НАНЕСЕННЯ ҐРУНТОВКИ

Чи будете ви зачищати циклею або в якийсь інший спосіб — у будь-якому разі перш ніж шліфувати поверхню деталей з суцільного дерева або облицьованих фанерою чи шпоною, її потрібно зволожити. Для цього краще використовувати теплу воду (можна навіть гарячу, якщо деталь з суцільного дерева). Потім треба дочекатися, коли поверхня деталі повністю висохне. Невеликі вм'ятини під впливом води зникнуть.

А от надрізані волокна деревини, до зволоження притиснуті до поверхні деталі, набухають і, хоч трохи підсохнувши, стають сторчма. Тому поверхня, здавалося б до зволоження бездоганно гладенькою, часто стає грубою, ворсистою.

Після шліфування поверхня знову стає гладенькою.

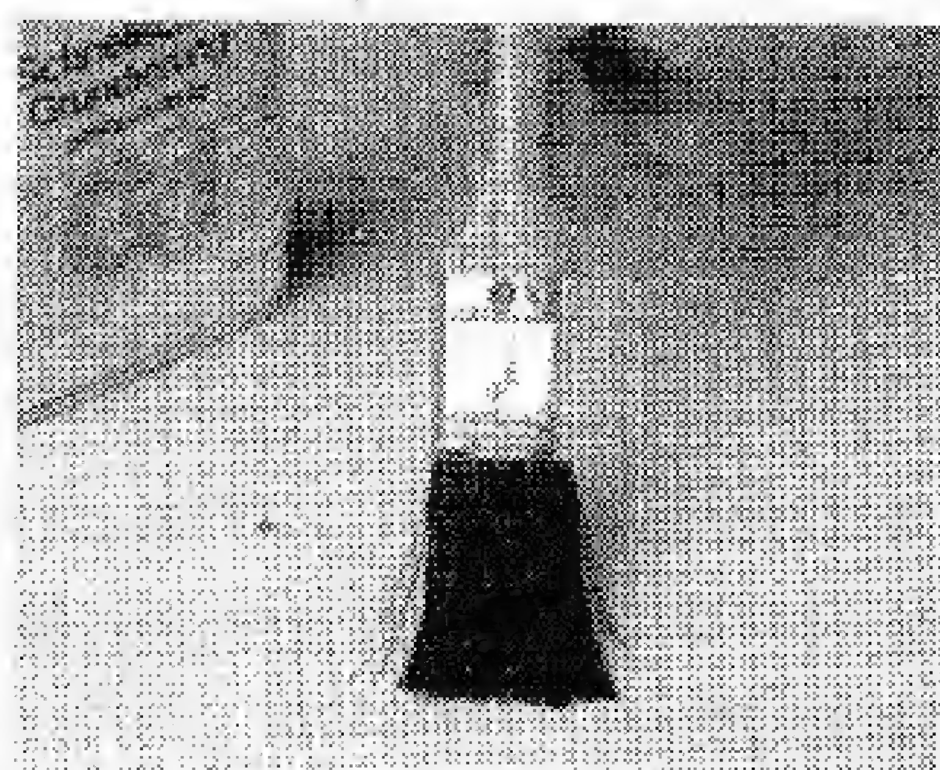
ҐРУНТОВКА ДЛЯ ШВИДКОГО ШЛІФУВАННЯ

Поверхню деталі з дерева, незалежно від того, чи збереже вона натуральний вигляд або буде покрита морилкою чи лаком, варто заґрунтувати.

Ґрунтовка закриває всі пори, немов запечатує їх.

У результаті зменшується гігроскопічність деревини, а лак лягає краще й рівніше, ніж на незаґрунтовану поверхню.

Подбайте про те, щоб приміщення, у якому ви працюєте, було сухим, незапорошеним і не занадто прохолодним. Так ви створите оптимальні умови для роботи. Ґрунтовку зручніше наносити м'якою пласкою щіткою. Ґрунтовка висихає вже приблизно через півгодини. Але почекайте мінімум годину, перш ніж почнете шліфувати покриту ґрунтовкою поверхню найдрібнозернистішою шкуркою (№ 240). Працюйте тільки в напрямку волокон деревини, частіше змінюйте шкурку і вибивайте з неї дрібний пил, що збирається під час шліфування.

На підготовлену поверхню нанесіть пласкою кистю грунтовку

ПЕРЕВІРКА ДЕРЕВИНИ НА СВІТЛО

Нерівності на поверхні деталі з дерева помітні краще, якщо світло падає не прямо, а уздовж поверхні: тоді чітко видно всі заглиблення, горбики і волокна, що стирчать. Тримайте деталь проти джерела світла, якщо хочете перевірити якість своєї роботи.

На підготовлену поверхню акуратно нанесіть пласкою щіткою розведену ґрунтовку.

Матеріали до розвороту підготував ***Г.Галкін***

Колодязь, колодязь, дай води напитися!

(Продовження. Початок у № 2 за 2005 р.)

Під час будівництва колодязя такі важливі питання, як глибина, кількість і якість води в ньому, а також швидкість його наповнення — дуже важливі. Але насамперед варто визначитися з місцем розташування колодязя.

ПОШУК ВОДИ

Будівництво колодязя, як ми вже зазначали у попередній статті, розпочинають з пошуку води під землею. Способи її визначення, якими здебільшого нині користуються, такі:

- за допомогою методу біолокації;
- за місцевими спостереженнями та водовиявленнями;
- за загальними гідрогеологічними показниками.

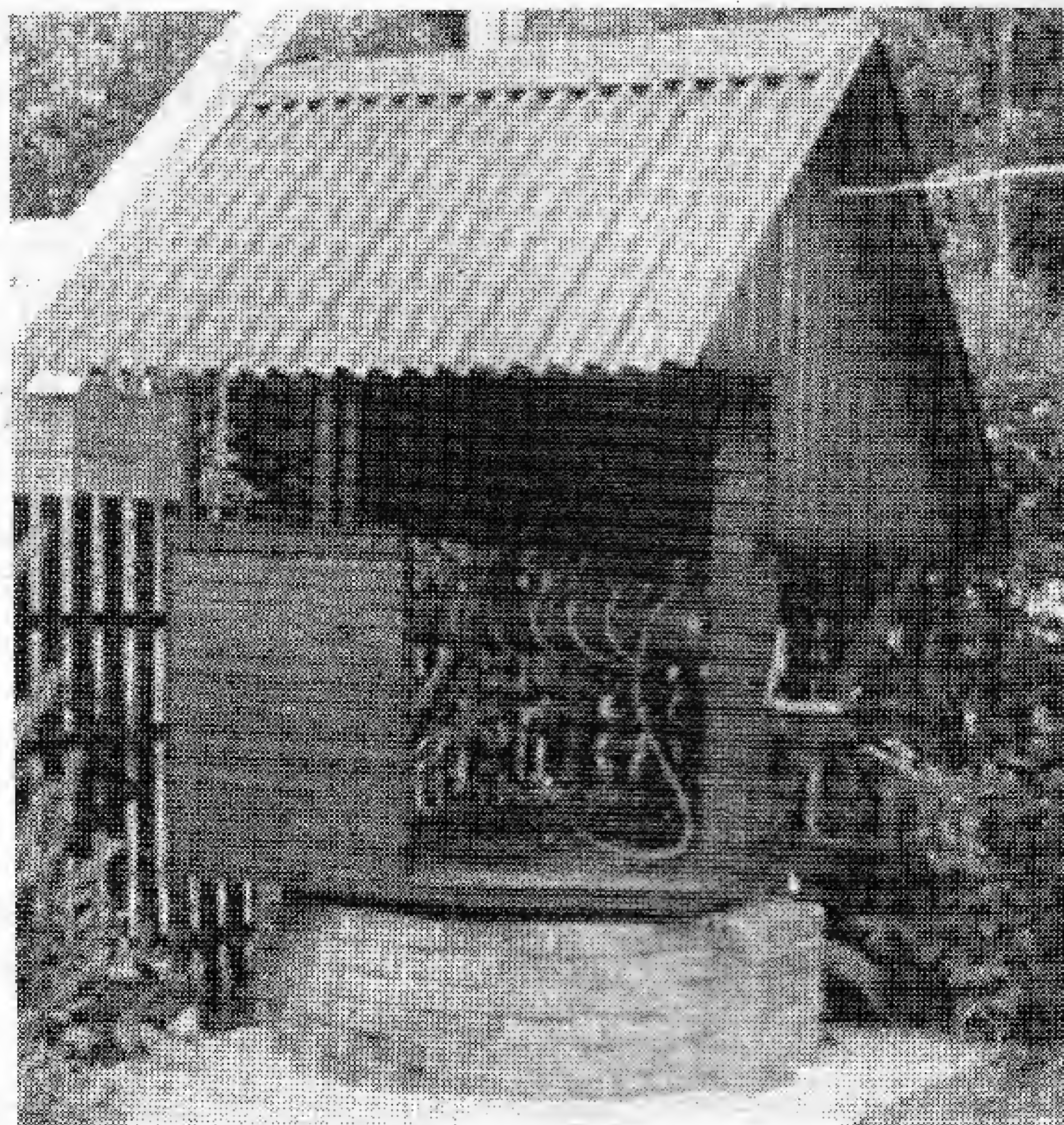
Щодо першого методу, то ним люди користувалися з давніх-давен. Безумовно, він не гарантує обов'язкового перебування води у визначеному місці та на певній визначеній глибині. Отож, носить швидше ймовірний, ніж гарантований характер. Безперечно, найточніше визначення наявності води під землею дає розвідка за допомогою пробного свердління. Хоча вартість такого дослідження здебільшого дуже висока, тому для багатьох власників дачних або присадибних ділянок воно є економічно недоцільним.

Отож, варто брати до уваги й прості, але дешевші методи визначення води, що, незважаючи на їхній імовірний характер, дають змогу уникати будівництва сухих колодязів.

ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ

Визначаючи місце будівництва колодязя, слід враховувати, що воно має відповідати кільком умовам, найважливішими з-поміж яких є:

- наявність води в даному місці;
- близькість майбутнього колодязя до місця споживання води (це знизить витрати на доставку води безпосередньо до будинку; варто також розташовувати колодязь на відстані не ближче 5 м від будинку або іншої будівлі);
- максимальна віддаленість від можливих джерел поверхневого забруднення — вигрібних ям, смітників, рівчаків із застійною водою, приміщень, де утримується домашня худоба і птиця; рекомендована фахівцями відстань від них до колодязя — не ближче 50 м;
- краще, коли колодязь будують на найвищому місці ділянки (за законами гравітації вода стікатиме від нього вниз, а відтак — імовірність забруднення значно зменшується, особливо в період рясних дощів або швидкого танення снігу);
- майбутній колодязь повинен гармонійно вписуватися в архітектуру ділянки.

Вважаємо, що варто детальніше зупинитися на деяких з вищезгаданих умов та найпростіших методах пошуку води і місця розташування колодязя.

БІОЛОКАЦІЯ — ДОСТУПНИЙ МЕТОД

Для пошуку води нерідко використовують метод біолокації — визначення місця знаходження певного об'єкту за допомогою аналізу біологічних факторів, що тією чи іншою мірою вказують на це. Інколи ще можна прочитати в спеціальній літературі термін лозоходство, тобто використання виноградної лози, вербової лозини для пошуку води.

Цей доволі простий метод освоїти може практично кожний. Нині для пошуку води використовують різноманітні пристосування, виготовлені власноруч — рамочки з лози різної форми, маятники з усіляких матеріалів тощо. Але принцип один — пристосування має "відгукуватися" на реакції (м'язові скорочення) шукача при перетинанні так званих водяних потоків. У місці, де води більше або вона розташована ближче до поверхні і відчувається сильніше, рамочка або маятник в руках шукача "поводяться" неспокійно або навіть починають крутитися. Саме там і будують колодязь.

Слід зазначити, що за сивої давнини шукачам води люди нерідко приписували навіть якісь надприродні властивості, знання, але нині всім зрозуміло, що нічого дивного в такому методі визначення місця розташування води під землею немає і кожен може досить швидко цьому навчитися.

ГЛИБИНА КОЛОДЯЗЯ — ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК

Коли визначають наявність води на ділянці, варто також звернути увагу на те, як вона розподіляється. Адже визначення глибини — дуже важливе (бо водоноси, до того ж, можуть розташовуватися шарами), хоча воно і є орієнтовним. Адже, як зазначалося вище, дані методи не можуть дати 100%-ної гарантії. Тому інколи трапляються й прикрі випадки. Скажімо, вдалося доволі точно визначити наявність води на певній глибині, а потім виявляється, що

її зовсім недостатньо або це шари щільної, просоченої вологою глини, не здатні фільтрувати воду до колодязя.

Слід звернути увагу і на таку помилку, що є доволі типовою для багатьох початківців цієї справи. Так, дехто з них стверджує, що ніяких водяних потоків не існує. А якщо вода присутня на визначеній глибині, з урахуванням зміни рельєфу, то вона рівномірно поширюється по всьому горизонту — водяному шару. А відтак — якщо, скажімо, в сусіда колодязь з добрими характеристиками, то й у вас буде такий самий. Але ж фахівці свідчать, що це далеко не завжди так. І це також слід враховувати.

ПИТИ ЧИ НЕ ПИТИ?

І ще трохи про глибину, яку передбачають для майбутнього колодязя. Нині нерідко можна почути таке поширене твердження, що чим глибше колодязь, тим вода у ньому краща. Звісно, у спеціальній літературі наводяться дані, що найзахищенішою від різних типів і видів забруднень є вода, що залягає між водотривкими шарами, тобто артезіанська. Але це не завжди так.

Насамперед, слід зазначити, що непридатна для пиття так звана "верховодка", тобто вода, яка надходить до колодязя практично з поверхні землі. Безперечно, вона може мати (і майже завжди має) підвищене забруднення. Окрім того, її приплив значною мірою залежить від сильних сезонних коливань. Отож, варто враховувати, що глибина розташування води — "верховодки" — до 2 м від поверхні ґрунту.

Але нерідко в різних куточках України можна побачити колодязі завглибшки трохи більше 1,5—2 м. І що цікаво — вода в них смачна і гарної якості. Пояснень тут може бути кілька. Можливо, водонос, вода в якому має неприємний, а інколи й навіть болотний запах і присмак, розташовується глибше. Або ж тут є "пливун", тобто водонос на піщаному або на супіщаному горизонті. Адже інколи буває, що вода починає надходити до колодязя з глибини, що становить трохи більше 1—1,5 м. А вже на глибині 2 м її приплив настільки посилюється, що виносив би до колодязної шахти разом із водою і ґрунт. А відтак — будувати колодязь глибше не має сенсу.

Насамкінець, слід сказати, що можливість вірогідного визначення місця розташування колодязя і його глибини залежить безпосередньо і прямо від конкретних природних умов на ділянці, а також кваліфікації шукачів води та тих, хто споруджуватиме колодязь. Отож, читайте спеціальну літературу, консультуйтеся з досвідченими будівниками і... смачної вам води!

К. Василенко

Тисяча корисних дрібничок

А ви знаєте, що зубна щітка, фольга, а також багато інших дрібничок теж можуть бути корисними у домашньому господарстві. Гумовий шланг пральної машини можна швидко відремонтувати, меблі чи дзеркало зробити блискучими і не біда, якщо у новій каструлі підгоріло молоко. Це також можна швидко виправити. Отож, давайте разом з вами спробуємо відгадати секрети тисячі корисних дрібниць...

Старою зубною щіткою дуже зручно мити соковижималку, м'ясорубку, чашки біля ручки та весь посуд у важкодоступних місцях. А ще зубною щіткою можна вимити усередині чавунні батареї.

Під час консервації, аби **плита** залишилася **чистою**, застеліть її звичайною фольгою, а під конфорки виріжте отвори. Таким чином ваша плита залишиться чистою.

Манікюр роблять багато жінок, але далеко не всі знають, що для того, аби лак не загусав, після використання треба подихати у флакон та закрити його. Таким чином вуглекислий газ витисне повітря, і лак завдяки цьому не буде загусати.

Спробуйте до **електричної запальнички** прикріпити магнітну засувку і ви зможете тримати її у зручному місці біля газової плити.

Якщо у раковині погано стікає вода, всипте в горловину зливу жменю соди. Почекайте, поки сода зникне. Потім налийте в раковину 1/2 склянки оцту. Через секунду в зливальному коліні щось забурлить, начебто закипаюча вода — це реакція кислоти і лугу. Тепер ваша вода знову стікатиме добре.

Гумовий шланг пральної машини, що лопнув, можна швидко відремонтувати. Нехай ушкоджене місце шланга висохне, зачистіть його напилком, а потім змажте гумовим клеєм і обмотайте ізоляційною стрічкою. Обмотуйте шланг стрічкою в 2—3 шари і кожний з них промащуйте клеєм.

У вас перегоріла лампочка... Спроби її викрутити обернулися тим, що частина її залишилася в руках, а інша — в патроні. Не біда. Вимкніть пробки на щитку. Потім візьміть велику картоплину і застроміть її в залишки лампи в патроні, поверніть картоплину проти часової стрілки. Справа зроблена.

Лаковані **меблі чи дзеркало** не варто протирати мокрою ганчіркою, бо від цього вони тільки псуються. Краще буде, якщо ви призначену для витирання пилу ганчірку просочите теплою сумішшю 1-процентного гліцерину і води. Потім протягом кількох хвилин дасте підсохнути. Хоча ганчірочка і здається сухою, але насправді вона добре вбирає в себе пил.

Підготувала ***Ірина Куриневич***

СОНЯЧНИЙ НАГРІВАЧ ВОДИ

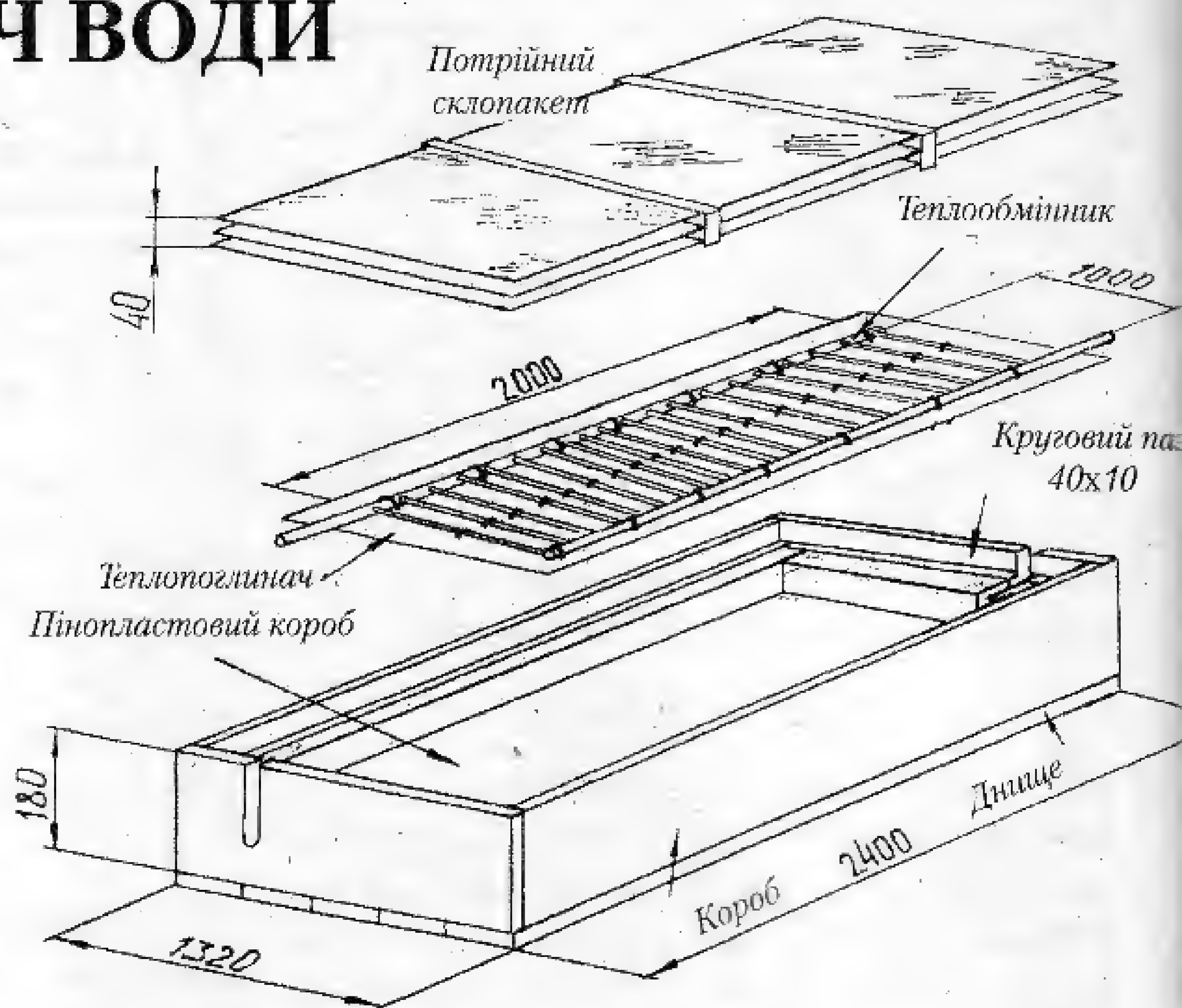

Рис. 2. Сонячний колектор

Десятиліттями ведуться розмови про альтернативні джерела енергії, а в наші будинки нічого цього, як правило, не впроваджується і по сьогодні.

Велике "дармове" джерело енергії — Сонце. Використовуючи тепло його променів без перетворення в інший вид енергії, можна, скажімо, з квітня по жовтень постачати кухню і душ гарячою водою. У спекотний літній полудень 100 літрів води нагріваються до температури 70°С, а потужність установки досягає приблизно 1,5 кВт. Температура води в акумуляторі знижується до 7-ї години ранку лише на 15°С при нічній температурі повітря +15°С.

У роботі установки (рис.1) використаний принцип теплової конвекції: тепло сонячних променів поглинається чорною поверхнею теплообмінника і передається воді, що, розширюючись від нагрівання, піднімається догори по трубі в акумулятор. Природна циркуляція води в системі припиняється, коли температура води в сонячному колекторі й акумуляторі зрівняються. Напірний бак слугує для поповнення води в системі, а сигнальна труба діаметром 1,4" не допускає утворення повітряних пробок. Трубний фільтр також служить згоном і краном для спускання води із системи.

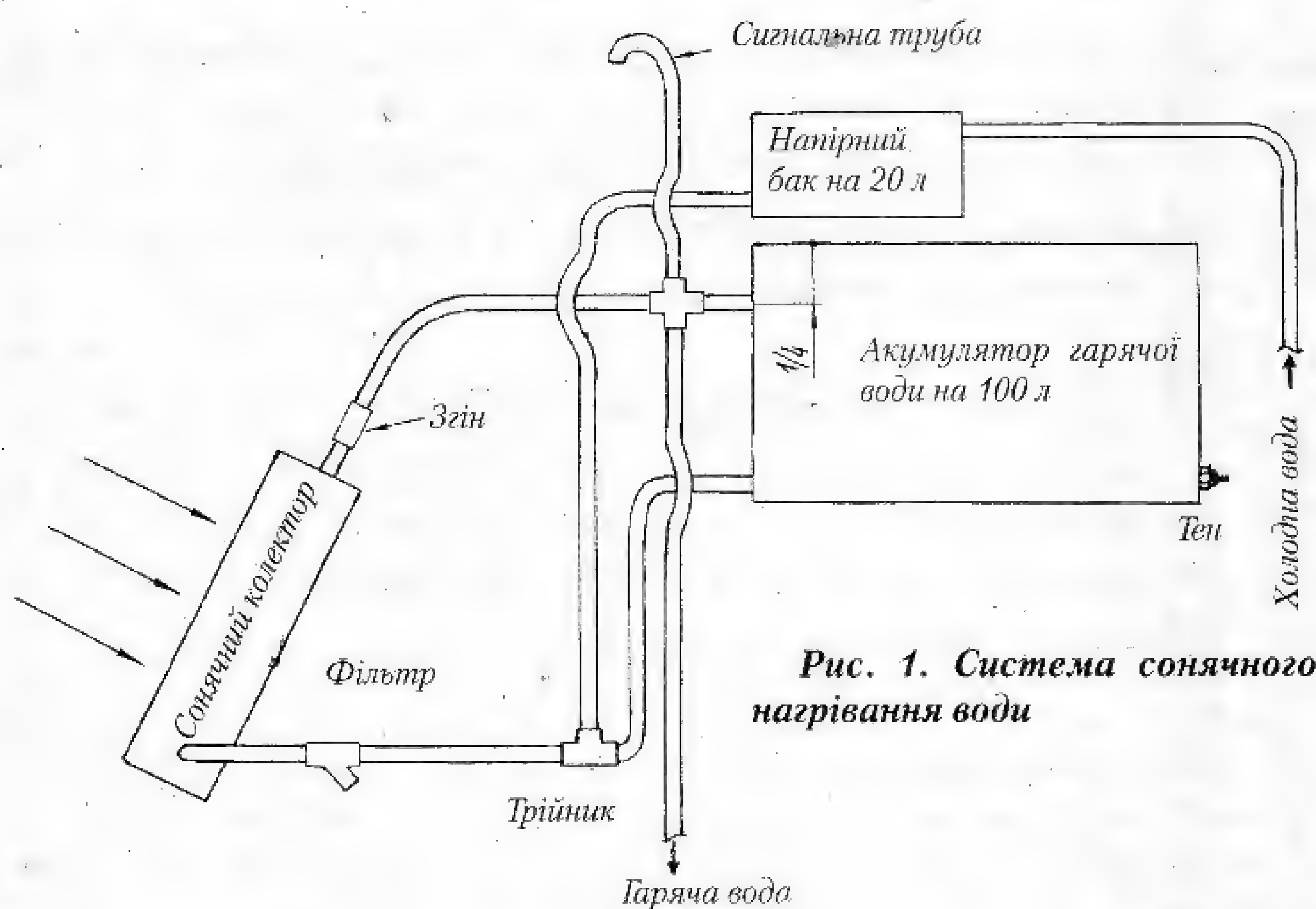

Рис. 1. Система сонячного нагрівання води

Основною і найскладнішою у виготовленні частиною системи є сонячний колектор (рис. 2). Для його виготовлення знадобляться дубові дошки завтовшки 30 мм, пінопласт завтовшки 100 мм, сталевий лист розміром 2200х1120 мм і завтовшки 1 мм, труби і листове скло завтовшки 5 мм.

Усі дерев'яні деталі короба і днища спочатку просочують поліуретановим лаком, розведеним уайт-спіритом у пропорції 5:1. Потім усі деталі щільно з'єднують один з одним силіконовим герметиком і закріплюють шурупами.

Далі укладають пінопласт із проклеюванням стиків. Так одержують теплоізоляційний короб, усередину якого укладають теплопоглинач із закріпленим на ньому теплообмінником, і фіксують монтажною піною у місцях виходу кінців труб. Клей для пінопласту можна придбати спеціальний, а можна використовувати для цього поліуретановий лак.

Дерев'яні рейки 10х10 мм, приклеєні силіконовим герметиком між склом по периметру, утворюють склопакет (на рис. 2 не позначений).

Тепер необхідно засклити колектор: склопакет вставляють у паз 40х10 мм дерев'яного короба з використанням силіконового герметика. Конструкція сонячного колектора (зокрема і простір між склом слопакета) має вийти герметичною, до неї не повинно надходити повітря. Інакше на склі з'являться краплі конденсату, що погіршить роботу теплообмінника і з часом склопакет необхідно буде чистити.

Далі деревину зовнішньої частини готової конструкції треба покрити двома шарами поліуретанового лаку. Час сушіння першого шару — 72 години при температурі навколишнього повітря 20°С.

Теплообмінник можна вигнути з мідної або алюмінієвої трубки (рис. 3), а можна виготовити із зварених залізних труб (рис. 2). Підходять і труби з нержавіючої сталі, оскільки в них не утворюється іржа і не відкладаються солі кальцію (накип). Усі труби теплообмінника можуть бути одного діаметра, конвекції це не порушує. Важливо, щоб з одного боку труби утворювали рівну площину, якою вони приляжуть до теплопоглинача і будуть закріплені мідним або сталевим дротом (62 мм). Теплообмінник і теплопоглинач варто покрити трьома шарами бітумного лаку БТ-577 (кожний шар сушать 24 години). Наносити лак зручно поролоновим тампоном — поверхня має вийти матовою для кращого поглинання світла й тепла. Добре підходить також лак чорний пеків (дає тільки матову поверхню).

Сонячний колектор встановлюють у захищеному від вітру місці перпендикулярно до полуденних сонячних променів. Висота установки колектора від рівня землі значення не має — хоч і біля самої землі, але тільки нижче акумулятора гарячої води.

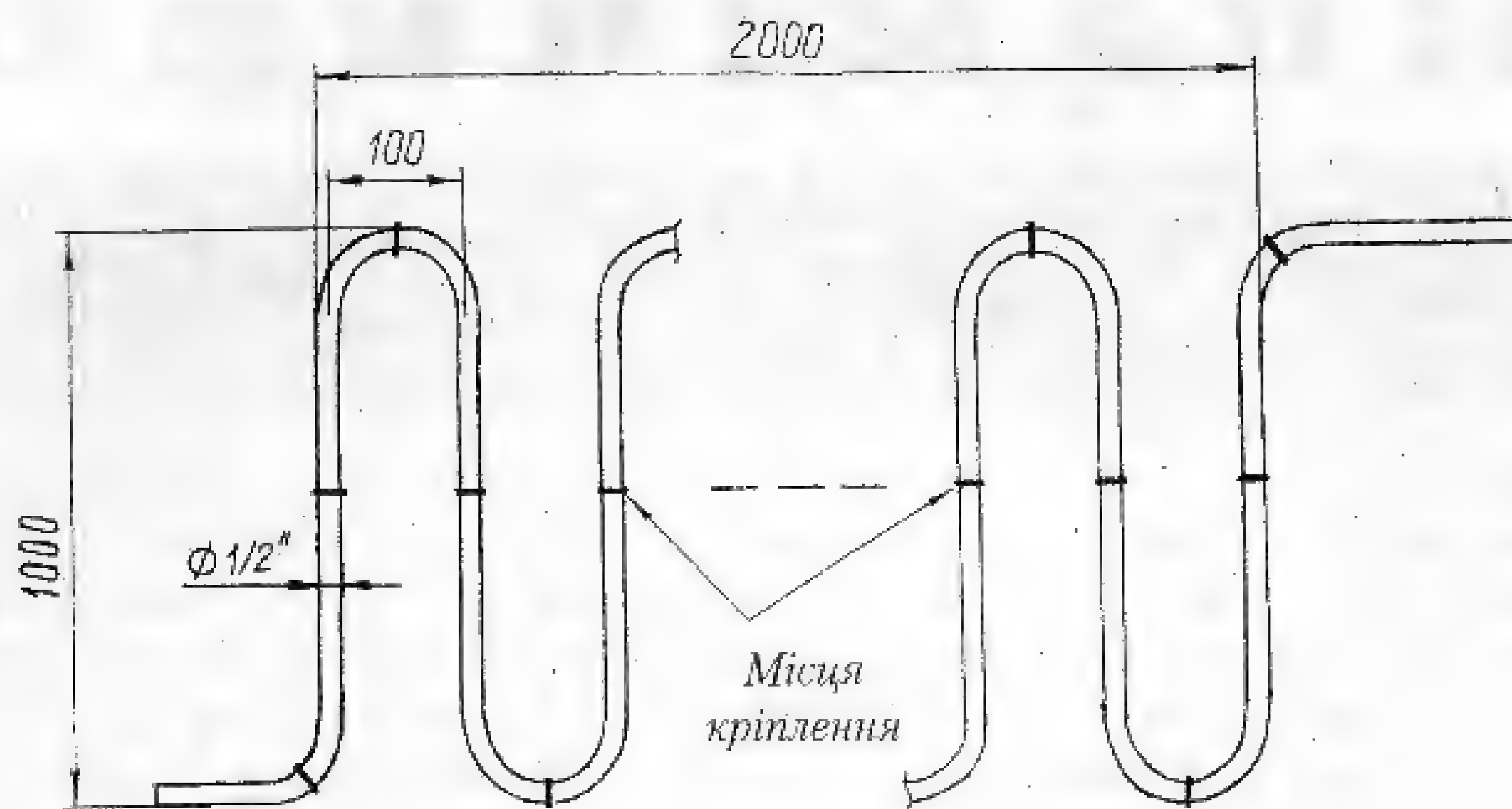

Рис. 3. Теплообмінник

Акумулятор гарячої води являє собою герметичний теплоізольований резервуар. Зручно використовувати оцинковану бочку на 100 літрів. Якщо бочка звичайна металева, то зсередини її необхідно покрити двома—трьома шарами однокомпонентного поліуретанового лаку способом ополіскування, а зовні — бітумним лаком. Резервуар склеюють двома шарами фольгованого спіненого поліетилену (пінофол, фольгоізол) фольгою назовні і розміщують у ящику, обклеєному зсередини пінопластом завтовшки 100 мм. Усі порожнини необхідно заповнити пінопластовою крихтою і монтажною піною.

Акумулятор гарячої води розміщують у системі як мінімум вище середини висоти сонячного колектора.

В акумуляторному резервуарі можна поставити ТЕНи для забезпечення електричного підігрівання води як альтернативного.

Напірний бак особливостей не має. Для регулювання рівня води в ньому можна передбачити поплавковий клапан, який, наприклад, застосовують у зливальних бачках унітазів. А можна використовувати й електронний регулятор рівня води з електроклапаном.

Установлюють напірний бак вище акумулятора гарячої води. Місткість бака 20 літрів за умови автоматичного наповнення водою. Інакше її варто збільшити.

Труби в системі можна застосувати металеві, пластмасові або гнучкі шланги. Їхня довжина ролі не грає. Важливо забезпечити теплоізоляцію: обмотати двома шарами пінофолу й обробити пінопластом товщиною не менше 50 мм. Діаметр труб — половина дюйма.

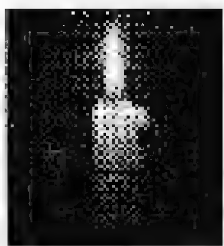
Відбір води з акумулятора відбувається в його верхній частині, приблизно 1/4—1/5 усієї висоти резервуара.

Приклад монтажу системи сонячного нагрівання води на одноповерховій будівлі: сонячний колектор закріплюється на стіні, а резервуари з трубопроводом — на горищі. Можливі варіанти.

О. В. Саввін,
м. Знаменка-2, Кіровоградська обл.

Тисяча корисних дрібничок

Щоб зняти сліди меблів з паласу, на ушкоджені місця треба покласти шматочки льоду і дати йому розтанути. Потім дати висохнути і провести пилососом. Слідів більше не буде.

Свічка не буде капати на скатертину, якщо навколо ґнота посипати сіль.

Аби сумка постійно не сковзувала з плеча, під коміром костюма можна пришити ґудзик. Між коміром і ґудзиком ручка сумки буде щільно триматися.

Щоб картопля не проростала взимку, в ящики треба додати кілька яблук.

Холодильник буде завжди чистим, якщо відкриті пакети з молоком чи зі сметаною ставити в маленькі поліетиленові мішечки. Якщо молоко розіллється, то тільки в мішечок.

Якщо вам доводилося фарбувати волосся, то ви знаєте, як буває важко відмити забруднені фарбою місця. Тому до того, як фарбувати волосся, треба змастити вуха, шию і контури обличчя жирним кремом. Фарба буде змиватися набагато краще. Якщо ви забруднили обличчя, не змастивши його завчасно кремом, не турбуйтесь. Делікатно потріть ці місця попелом від сигарети (холодним!) і все буде гаразд.

Підготувала **Ірина Куриневич**

ГОСПОДИНІ НА ЗАМІТКУ

Зняти накип, що утворився на внутрішніх стінках посуду, можна так: у посуд налийте розчин прального порошку (1 чайна ложечка на склянку води) і кип'ятіть доти, поки накип не розм'якне. Після цього видаліть його жорсткою сіткою або дерев'яною паличкою, а посуд старанно вимийте чистою водою (носик чайника прочистити йоржиком).

Позбутися накипу можна ще в такий спосіб: покладіть у посуд промиті очистки картоплі, налийте води і кип'ятіть, поки накип не розм'якне.

Можна ще й так: залийте посуд водою, до якої додайте 1—2 чайні ложечки оцтової есенції або 4—5 столових ложок оцту (із розрахунку на 1 л води) і кип'ятіть 1,5—2 години.

Каструлі, чайники, що потемніли зсередини, набудуть утраченого кольору, позбудуться накипу, якщо в них проварити шкірки яблук і груш, або прокип'ятити їх у воді з 3—4 ложками оцту, а влітку — зі щавлем.

Тертка знову буде гострою, якщо на ній натерти наждачний папір.

Каструлю, в якій пригоріла каша, пюре чи щось інше, не шкрябайте — на зволожене дно насипте шар солі і нехай постоїть так кілька годин, після цього каструлю легше вичистити.

Або: спочатку таку каструлю залийте посоленою водою й залиште на всю ніч. Наступного дня розчин солі закип'ятіть. Після цього каструлю вичистити легко.

Не мийте содою фарфорові чашки і тарілки з позолоченим обідком, бо швидко зійде позолота. Алюмінієвий же посуд від соди чорніє.

Чарки із кришталю і тонкого скла не мийте гарячою водою, содою чи милом — від цього вони швидко втрачають блиск. Мийте їх теплою водою з одним із спеціальних засобів для миття посуду м'якою капроновою щіткою або мочалкою, після цього обов'язково обполосніть холодною водою, додавши трохи оцту.

Підготувала **М. Чернецька**

Біодинамічний

ЧЕРВЕНЬ З ТЕПЛОМ І ДОЩАМИ

У червні активно виполюють бур'яни. Прополюють і підгортають картоплю. Висаджують у грунт розсаду помідорів пізніх сортів, перцю, баклажанів. Збирають листя суниць, смородини, меліси, малини на лікарські потреби. Підживлюють парникові огірки. Висаджують у грунт розсаду динь і кавунів, перед цим розсаду дині прищипують над 2—3 листком. У період росту кавуни й дині 2—3 рази підживлюють. Обпилюють листки редиски і редьки попелом від шкідників.

Висівають головчастий салат у розсадник через кожних два тижні, а одержану розсаду висаджують на звільнених ділянках, насіння спаржевого салату висівають у розсадник або грунт. Сіють портулак, кріп.

Проріджують буряки, мангольд, цибулю, моркву, поступово збирають редиску й редьку, інші овочі. Сушать і консервують пряні рослини.

Підживлюють салатний цикорій, листкову селеру, цибулю, часник. Поливають увечері. Збирають і настоюють у гарячій воді траву чистотілу, квітки піретруму, ромашки, листки волоського горіха для обприскування овочів, дерев і кущів проти шкідників і хвороб.

Здійснюють щеплення плодових дерев зеленими пагонами.

Підкопують у червні 2—3 рази ранню картоплю.

У третій декаді червня, як правило, обсипається зайва зав'язь.

Збирають і знищують падалицю в ягідниках.

Проріджують і підживлюють огірки, проріджують кукурудзу.

Рослини гарбузів прищипують над 5—6-м листочком.

Перевіряють ловильні пояси і знищують шкідників.

Видаляють підмерзлі гілки (з дрібними, світло-зеленими і підсохлими листочками). Зрізи зафарбовують бурою або суриком.

ЧЕРВЕНЬ

1	Ср.	♓	
2	Чт.	♈	Ω
3	Пт.	♈	
4	Сб.	♉	
5	Нд.	♉	
6	Пн.	♊	●
7	Вт.	♊	
8	Ср.	♊	⌒
9	Чт.	♋	
10	Пт.	♋	
11	Сб.	♌	АГ
12	Нд.	♌	
13	Пн.	♌	
14	Вт.	♍	
15	Ср.	♍	☽
16	Чт.	♎	
17	Пт.	♎	℧
18	Сб.	♏	
19	Нд.	♏	
20	Пн.	♏	
21	Вт.	♐	
22	Ср.	♐	◡ ○
23	Чт.	♑	ПГ
24	Пт.	♑	
25	Сб.	♒	
26	Нд.	♒	
27	Пн.	♓	
28	Вт.	♓	☾
29	Ср.	♈	Ω
30	Чт.	♈	

Символи і скорочення

○ Повний Місяць

● Новий Місяць

☽ Місяць зростає

☾ Місяць убуває

⌒ Найвища точка під час піднімання Місяця — сприятливий час для висівання насіння й висаджування рослин

◡ Найнижча точка під час опускання Місяця — несприятливий період для висівання насіння й висаджування рослин

℧ Перетинання екліптики під час піднімання Місяця — негативний вплив

Ω Перетинання екліптики під час опускання Місяця — негативний вплив

ПГ (перигей) — близькість до Землі — негативний вплив

АГ (апогей) — віддаленість від Землі — нейтральний період

♈	Овен	♎	Терези
♉	Телець	♏	Скорпіон
♊	Близнюки	♐	Стрілець
♋	Рак	♑	Козеріг
♌	Лев	♒	Водолій
♍	Діва	♓	Риби

	СПРИЯТЛИВІ ДНІ
ПЛОДОВІ Фруктові дерева, Ягідні кущі, Бобові, Кукурудза, Помідори, Баштанні та інші рослини з плодами над поверхнею землі	3, 11, 12, 13, 21, 30
КОРЕНЕПЛІДНІ Буряки, Картопля, Морква, Редька та інші рослини з плодами в землі	4, 5, 14, 15, 24
КВІТКОВІ Соняшник та інші рослини, у яких плід розвивається в межах квітки	7, 8, 16
ЛИСТЯНІ Салати, Капуста, Шпинат, Петрушка та інші рослини, з яких використовується в їжу листя	9, 10, 18—20, 27, 28

МАЛОСПРИЯТЛИВІ ДНІ

2, 6, 17, 22, 23, 25, 26, 29

календар

Збирають суниці. Обприскують проти борошнистої роси сумішшю з мила і попелу (300 г попелу, 40 г мила на відро води) смородину, порічки, агрус. Ведуть активну боротьбу з колорадським жуком. Підв'язують до опор огірки, помідори, виноград.

Обрізують і лікують пошкоджені гілки плодових дерев. Щоб відлякувати шпаків та інших птахів, укривають сітками дерева черешні, розвішують на них пляшки, бляшанки та інші предмети, які торохтять від вітру.

Починають збирати черешні ранніх сортів.

Якщо не прикріплювали захисні палички та прутики до перещеплених гілок у травні, роблять це у червні.

Відламують неплідні пагони, які відросли від підземної частини виноградного куща, та пасинки. Обрізують та обприскують кісточкові дерева.

У червні продовжують догляд за грунтом у саду (розпушування, видалення бур'янів тощо) та поливи дерев і кущів. У цей час ефективним є підживлення. Насамперед підживлюють 1—2-річні дерева яблуні, груші, вишні, сливи, обліпиху, смородину, аґрус мінеральними добривами: 20—30 г нітрофоски чи нітроамофоски або 15—20 г аміачної селітри чи карбаміду на квадратний метр. Перші два види добрив можна застосовувати протягом усього червня, а азотні — не пізніше другої декади.

Джерелом калію може бути деревний попіл, яким посипають грунт з розрахунку 50—70 г на квадратний метр і, якщо немає дощу, то поливають і розпушують грунт.

Ще краще застосовувати рідке підживлення мінеральними добривами: на 10 л води беруть 10 г карбаміду або 20 г аміачної селітри, 30 г суперфосфату та 15—20 г сірчанокислого калію чи калімагнезії. Вдаються також і до підживлення розбавленим гноєм великої рогатої худоби, коней та пташиним послідом. Гній розбавляють у 7—10 разів водою, настоюють 7—10 днів і поливають дерева та кущі. Дуже корисно додавати на 10 л розбавленого гною 50 г попелу.

Пташиний послід розбавляють водою, дотримуючись співвідношення 1:15(20), і теж настоюють 1—7 днів. Для підживлень використовують також настої перепрілого сіна чи трави. Воду доливають у такому співвідношенні, як до гною, і настоюють до появи неприємного запаху.

Готуючи усі ці настої, ємкості треба накривати поліетиленовою плівкою, щоб зменшити втрати азоту.

Всі підживлення рідкими добривами виконують після необхідних поливів грунту водою, витрачаючи 10 л добрив на квадратний метр. Після вбирання добрив грунтом його розпушують. Підживлення завершують за 2—3 тижні до достигання ягід.

З метою формування плодових рослин протягом червня прищипують, відгинають або виламують пагони, що неправильно ростуть, а також видаляють кореневу дику поросль у плодових дерев. У саду через 14—16 днів після цвітіння яблуні й груші на штамбах дерев необхідно прив'язати ловильні пояси або липкі стрічки від плодожерки. Одночасно проти попелиці й плодожерки дерева обприскують карбофосом (70 мл на 10 л води).

Коли обпадає зав'язь вишні й сливи, ефективними будуть позакореневі підживлення 0,5%-ним розчином карбаміду (50 г на 10 л води) та інтенсивні поливи з промочуванням грунту на 30 см. У цей час також вирізують жирові пагони, прищипують сильнорослі пагінці, а проти шкідників застосовують відлякувальні розчини полину, лаванди, тютюну тощо.

У смородини й аґрусу в цей період виламують слабкі пагони та ті, що загущують кущ.

У розсаднику на живцях смородини після їх укорінення необхідно повищипувати квіткові суцвіття. Це підсилить ріст листків і пагонів.

Проти малиново-суничного кліща у фазі бутонізації малину слід обприскати настоєм гіркого полину (300 г полину попередньо настоюють добу у 5 л води, затим кип'ятять 30 хв, охолоджують, фільтрують, розбавляють водою у співвідношенні 1:2 і обприскують у вечірні години).

У період наливання ягід дуже важливими для малини є достатнє забезпечення вологою та пухкий грунт. Тому в цей час її поливають та неглибоко розпушують грунт. Якщо є мульча, потреба в розпушуванні відпадає. За гарного догляду малина дає багато порослі, яку проріджують, залишаючи сильніші пагони на відстані 20 см один від одного. Зайві можна викопувати і разом з грудкою землі пересаджувати в потрібне місце.

В суничнику за 10—15 днів до збирання ягід припиняють розпушувати грунт. Його мульчують у рядку соломою, сіном, травою тощо. Мульча захищає ягоди в період достигання від забруднення грунтом, особливо за дощової погоди. В цей час ягоди можуть значно пошкоджуватися слимаками. Тому проти них міжряддя доцільно посипати негашеним вапном або негранульованим суперфосфатом.

Збирають ягоди суниці через день. Це сприяє одержанню великих ягід кожного наступного вибирання, зменшенню ураження їх сірою гниллю та пошкодження слимаками.

Щоб ягоди швидше достигали, частину листків сильнорозвинутих рослин обривають, але не більше 20%. Вуса теж видаляють.

У фазі інтенсивного росту плодових дерев за нестачі вологи в грунті пагони розвиваються недостатньо, плоди формуються недорозвинуті. За вегетацію одне дерево у плодоносному віці витрачає понад 3 кубометри води. До речі, старі дерева потребують більше води, ніж молоді.

У червні поливають сад так, щоб повністю зволожити кореневмісний шар грунту — до 60 см у молодих дерев, до 100 см — у плодоносних. Якщо зволожується лише поверхневий шар грунту до 20 см, то такий полив недостатній — він не впливає на водопостачання дерев.

За кожний вегетаційний полив у молодому саду слід витрачати до 60 літрів води на один квадратний метр, у плодоносному — до 100 літрів.

Перезволоження також негативно впливає на рослини. У червні — першій половині липня протягом 25—30 днів пагони на плодових деревах інтенсивно відростають. На них утворюються листки, а в пазухах формуються бруньки. Найкраще розвинуті бруньки посередині пагонів, у верхній їх частині — не завжди встигають дозріти, у нижній — гірше формуються. Ось чому для щеплення слід брати живці з середини пагона.

Якщо випаде дощ або у вас є надійна система поливу, протягом усього червня можете висівати кріп, повторно — салати ромен і спаржевий. Це забезпечить вам своєрідний конвеєр свіжої вітамінної зелені для салатів і приправ до гарнірів. Оскільки для такого зеленого конвеєра треба зелені зовсім небагато, то вистачить маленького клаптика городу.

Книга — поштою (післяплатою)

Виготовлення ковбас та м'ясних продуктів
Технологія переробки риби
Присадибне і любительське рибальство
Корова в господі
Обробка молока, виготовлення молочних продуктів у домашніх умовах
Вирощування і розведення курей
Кінь у присадибному і фермерському господарстві
Присадибне бджільництво
Присадибне картоплярство
Вирощування грибів у присадибних і домашніх умовах
Овочі на вашому городі
Народна ветеринарія
Ціна — 4 грн.
Сорти картоплі
Ціна — 3 грн. 50 коп.
Хутрові звірі
Кролі в господі
Нутрія
Шиншила
Присадибне свинарство
Коза в господі
Вирощування і розведення індичок
Вирощування і розведення качок
Вирощування і розведення гусей
Перепелина ферма біля хати
Вичинка і фарбування шкур
Домашній акваріум
Папуги в оселі
Хом'яки
Морські свинки
Вирощування голубів
Добра кішка
Ваша собака
Ціна — 2 грн.
Журнал "Картопляр":
Річні комплекти
№1-4 за 2000-2004 рр.
Ціна комплекту — 8 грн.

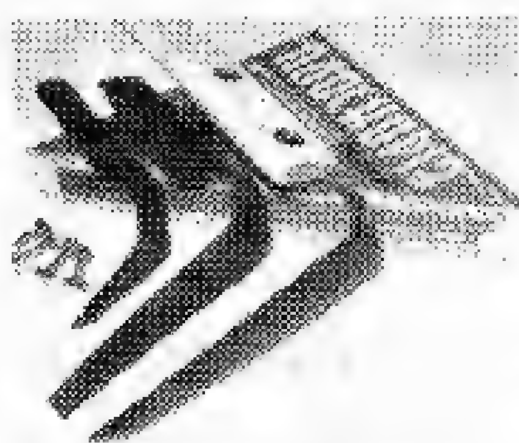
Вартість літератури без врахування поштових витрат за пересилку. Замовлення надсилати: редакція "Ветеринарна газета", 03151, м.Київ, вул.Донецька, 30, тел.(044) 243-39-19, 243-38-22.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛИ

"КАРТОПЛЯР" (індекс — 22671)
та "Бібліотеку ветеринарної медицини" (індекс — 22591)
порадники для фермерів, дачників, картоплярів, садівників, городників, тваринників, пасічників, домогосподарок, спеціалістів села та переробної галузі

"ВЕТЕРИНАРНУ ГАЗЕТУ" (індекс — 35069)
поради з годівлі, утримання та лікування тварин, птиці, бджіл та риби, а також господарювання в домі, саду та на городі

ПЛОСКОРІЗ, ПЛОСКОРІЗ..., ДЕ ТЕБЕ ЗНАЙТИ?

Після публікації в ДСГ №3, 2005 р. нашої інформації про плоскорізи власного виробництва надійшло чимало відгуків і запитань, що свідчать про наміри наших городників та дачників використовувати на практиці сучасні досягнення в агротехнологіях. На такий інтерес наших громадян ми відповідаємо високою якістю своєї продукції, яка, до речі, є єдиною з подібних, що має в Україні легальний статус, тобто випускається (ТУ У 28.6.326.99.869-003-2004) на основі зареєстрованих Держстандартом України ТУ.

Повідомляємо про роздрібні ціни, за якими ми висилаємо плоскорізи поштою: малий—19 грн., середній —22 грн., великий — 26 грн., держаки — 9 грн.

У зв'язку з наближенням весняних заморозків повідомляємо про ще одну корисну розробку харківських вчених — препарат **"МАРС - У"** (ТУ У2 4473039.001-2002), який:

- зберігає рослини при зниженні температури до -5° С (весняні заморозки);
- активізує процес та енергію проростання насіння;
- сприяє кращому приживленню рослин, прискоренню цвітіння на 14—15 діб та плодоутворенню;
- стимулює розвиток рослин, підвищує врожайність, поліпшує якість продукції;
- має знезаражувальні властивості;
- посилює дію протруйників на насінні, дію засобів захисту рослин на зеленій масі;
- біологічно безпечний препарат.

Роздрібні ціни: 20 мг— 2,4 грн., 50 мг— 5,0 грн., 300 мг — 28 грн.

Продаж для харків'ян — у кіосках "БАГАТА ЛАНКА" на Олексіївському та на Центральному ринках, для мешканців інших населених пунктів — замовленням за телефонами (80572) 705-19-57, 705-19-55, з наступною пересилкою поштою.

Наша адреса: Асоціація "Укрмедпром", м.Харків, площа Свободи, 5, Держпром, 1 під"їзд.

Не забудьте передплатити на II півріччя 2005 р.

Всеукраїнський щомісячний виробничо-практичний журнал

Дім, сад, город

Журнал "Дім, сад, город" видається з 1989 року. Найпопулярніше в Україні, справді народне видання для всіх, чиє життя і праця пов'язані із землею.

"Дім, сад, город" (укр.). Передплатний індекс **74142.**
"Дом, сад, огород" (рос.). Передплатний індекс **22429.**
"Пасіка". Передплатний індекс **74429.**
"Квіти України". Передплатний індекс **74275.**
"Виноград. Вино". Передплатний індекс **40305.**
"Наш дім". Передплатний індекс **74453.**
"Туризм сільський зелений". Передплатний індекс **40307.**
"Чумацький шлях". Передплатний індекс **22436.**
"Яблунька". Передплатний індекс **40306.**
"Чарівна казка" (журнал-розфарбовка). Передплатний індекс **01220.**

...красивоквітуючі та декоративнолистяні кімнатні рослини, балконні, ліаноподібні, садові, діжкові, сухоцвіт для аранжування букетів.

Ірина Ярославівна Буряк,
вул. Шкільна, 21-а, м. Жидачів, Львівська обл., 81700

... сенполії 550 сортів. Живці, розетки, вазони.

8 (044) 406-11-66, 8 (050) 558-84-72

...тюльпани 300 сортів (60 бахромчастих), нарциси, гіацинти, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 29, м. Київ, 02156

... гіацинти, крокуси, іриси, виноград. Конверт — каталог.

В.В. Литвин,
вул. Щорса, 7/9, кв. 53, м. Київ, 03150

...тюльпани (50), початківцям передбачені знижки, замовляйте спецкаталог. Чесність гарантую. Підписаний конверт — каталог.

Г.М. Караваєв,
вул. Батюка, 62-80, м. Слов'янськ,
Донецька обл., 84116

...саджанці — поштою. Морозостійкий, комплексностійкий виноград. Актинидія, жимолость, кизил, гумі та ін. Декоративні кущі та ліани. Каталог безкоштовно в підписаному замовником конверті.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н,
Полтавська обл., 39625, 8 (05366) 6-17-00,
8 (066) 222-01-77

...агроном-виноградар пропонує саджанці, чубуки комплексностійких сортів. Конверт — каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

...іриси, лілійники, гіацинти, тюльпани, нарциси, лілії, троянди. Конверт — каталог.

Зінаїда Кузьмівна Глуменко,
вул. Щорса, 20, с. Кожанка, Фастівський р-н,
Київська обл., 08550

...обприскувачі РЕТ на 4, 6, 8, 10 л рідини за ціною 11, 15, 17, 19 грн. Пересилка — 5 грн. Накачуються автонасосом. Чудово розпилюють, легкі, зручні.

а/с 30, м. Івано-Франківськ, 76007,
тел. 8 (03422) 6-08-52

...найкращі сорти суниці: Ольвія, Кент, Камароса, Королева Єлизавета, Сельва, Референта, Брайтон та інші (9). Конверт — каталог.

Тетяна Петрівна Духовська,
Юлія Володимирівна Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615, тел. 8 (0472) 30-29-28

...суниця садова нейтрального дня! Американські сорти (високоврожайні, великоплідні, транспортабельні) Брайтон і Референта. Головна перевага — безперервне плодоношення з травня по листопад, конвеєр ягід. Екзотичні: кава, пасифлора, папайя, томарило, анона, фейхоа та ін.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018

...живці узамбарської фіалки найкращих вітчизняних та зарубіжних сортів.

Олена Валентинівна Руденко,
вул. Прорізна, 19, м. Одеса-49, 65049

...цибулини лілій, помірні ціни.

Г.І. Степанова,
вул. Пушкіна, 8, м. Ананьїв,
Одеська обл., 66400

...молодняк в'єтнамських свиней.

Борис,
8 (097) 674-47-63

...курчата: кохінхін чорний, брама світла, орпінгтон польовий.

С.Ф. Палазюк,
с. Великі Крушлинці, Вінницький р-н,
Вінницька обл., 23243, (043) 38-83-47

...багаторічні айстри.

Катерина Володимирівна Павлішина,
с. Катеринівка, Лозівський р-н, Харківська обл., 64662

...іриси, тюльпани, хризантеми, багаторічники.

Н.В. Мартиненко,
вул. Ватутіна, 11, м. Кагарлик,
Київська обл., 09200

...для присадибного господарства та розведення. Австралійські страуси та страусята Ему, павичі.

Новомосковський р-н, Дніпропетровська обл.,
8 (05693) 7-81-49, 8 (067) 950-17-70

...яйця племінних великопородних курей фаверолей. Кому приїхати далеко — запакуємо, перешлемо.

Микола Федорович Туркоман,
вул. Краматорська, 24, м. Костянтинівка,
Донецька обл., 85106, тел. (06272) 4-53-62

...у червні—липні живці: ірги, кизилу, гумі, гранату, актинідії, смородинового дерева, винограду Лора, Кодрянка, Вікторія, Русмол, Надія, Талісман — по 4 гривні за один. Пересилка — 5 гривень.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин,
Вінницька обл., 22100

... саджанці суниці: Гігант Джорней, Кент, Референта, Брайтон та інші; саджанці смородини, винограду. Вкладайте підписаний конверт.

В.В. Гудзенко,
вул. Московська, 40, м. Балта, Одеська обл., 66100

...теплиці всесезонні, зимові сади, ґрунтовий електрообігрівальний дріт (тепличний), металопластикові вікна, ландшафтні, зварювальні роботи, водойми, антени мобільних телефонів. Гуси, індики, фазани, цесарки.

Тел. (044) 405-71-91, (050) 133-94-02, (050) 294-97-31

На правах реклами

...насіння розторопші, 200 г — 13 грн. (з пересилкою). Оплата під час отримання.

А.Б. Кажан,
а/с 1086-а, м. Краматорськ, Донецька обл., 84323

...мед світлих сортів з Одеської області. Можливі довгострокові контакти. Гарантія якості.

Конт. тел. 8 (067) 909-42-62, 8 (067) 909-60-45

...систему крапельного зрошення, комплект (сотка і більше).

Тел. 8 (050) 923-32-97

...шиншили дорослі і молодняк.

а/с 25, смт Голованівськ, Кіровоградська обл.,26500, тел. 8 (050) 98-205-90

...брошури: "Овочівництво без поливу" — 5 грн., "Самооздоровлення хребта" та ін. — 13 грн. П. переказ + заявка.

Максим Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл., 74000

...конструкцію водяного насоса без рухомих деталей (3 грн.) і каталог.

а/с 4, м. Тараща, Київська обл., 0[illegible]500

...насіння овочів, квітів вітчизняної і зарубіжної селекції, спеціальну літературу, спанбонд та інше. Заадресований конверт з маркою — каталог.

а/с 29, м. Київ, 03118

...створіть свою справу! Безпрограшний шанс для бажаючих зайнятися надприбутковим бізнесом у новій галузі тваринництва! Швидка окупність, оборот капіталу — 120 днів. Реальна можливість заробити від 29600 грн. за виробничий рік із зайнятої ділянки всього 100 кв. м... Взаємовигідна програма співпраці: гарантія збуту та організаційна підтримка! Ознайомлення з бізнес-проектом — безоплатно. Надішліть листа (вкладіть конверт із з/а).

Петро Володимирович Кузьмич,
а/с 116 "Д", вул. Володимирська, 101, м. Ковель, Волинська обл., 45006

...зробіть свій будинок теплим. Надзвичайно ефективні системи опалення приватних будинків на 74% зекономлять вам час та гроші, усунуть проблему забезпечення паливом. Серйозна конкуренція природному газу! Додаткова інформація — поштою. Надішліть заадресований конверт.

"Техноком-Д", вул. Незалежності, 54, смт Ст. Вижівка, Волинська обл., 44400

...Золотий вус (домашній женьшень), книги про його використання та інші кімнатні. Високоврожайну картоплю (25), плоскоріз Фокіна, міцелій грибів — глива, печериці, шиї-таке, білий гриб, маслята, опеньки, книги про вирощування їх у домашніх умовах.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...курчат: брама, кохінхін, орпінгтон.

О.Л. Літун,
вул. Желюка, 20, м. Тульчин, Вінницька обл., 23600, тел. 8 (235) 2-16-20

...житловий будинок 70м², газ, вода (і гаряча), санвузол. У дворі погріб, гараж, господблок, 25 соток, гарний сад, виноградник, чиста зона (Полтавська обл.).

Тел. 8 (044) 573-23-90, моб. 8 (097) 259-83-32

...інкубаційні яйця, добових курчат, молодняк порід: кохінхін чорний, голубий, брама куріпчаста, золотиста, світла, темна; орпінгтон різних окрасів, юрловські голосисті, орловські ситцеві, фавероль (лососева), нью-джерсі, цесарки, павичі, молодняк кролів: фландр, каліфорнійські, рекс-кастор, в'єтнамські свині.

С.М. Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка, Уманський р-н, Черкаська обл., 20300, тел. 8 (050) 38-38-288

...поросят в'єтнамської міні-свинки.

Ольга Іванівна Медведик,
с. Гориславці, Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39703, моб. 8 (066) 301-64-92

...поросята в'єтнамської породи.

Андрій Резнік,
с. Шляхова, Бершадський р-н, Вінницька обл., 24432, тел. 8 (097) 466-84-46

...павичі, фазани, різнопородні кури, качки, риба для басейну, голуби. Окорочково-беконні та вислочеревні травоїдні свині.

Тел. 8 (04849) 3-65-25

...тюльпани, нарциси, лілії, гіацинти, емініум.
Конверт — каталог.

Н.О. Тітовська,
вул. Набережна, 438, м. Кам'яна-Дніпровська, Запорізька обл., 71302, тел. 8 (06138) 2-11-18

...оцтове дерево, золотушник (рос. — золотарник), гіпсофілу, мох і декоративну траву, ґрунтопокривні, гарбуз Руж Віф Д'етамп, перець фіолетовий і фіолетову цвітну капусту, момордику, квасолю — спаржеву зернову, рисову.

Н.П. Дем'яненко,
вул. Засумська, 86, кв.1, м. Суми, 40009, тел. 8 (0542) 22-77-76

Якщо ви бажаєте розмістити оголошення на сторінках нашого журналу

"ДІМ, САД, ГОРОД",

вам потрібно зробити переказ на р/р №26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанк", МФО 322012, код 25662848 з розрахунку 2,50 грн. за кожне слово.
Оголошення слід надсилати не пізніше, як за місяць до виходу чергового номера журналу.
За терміновість — подвійний тариф.

Адреса редакції: ***вул. Краківська, 20, Київ, 02094, тел. 552-95-11.***

ПЛОСКОРІЗ ФОКІНА ЗАМІСТЬ ЛОПАТИ: СОТКА — ЗА ГОДИНУ! ПРОПОЛКА НЕ НАХИЛЯЮЧИСЬ: 5 ХВИЛИН — ГРЯДКА!

Скільки землі треба перегорнути лопатою, щоб виростити врожай на шести сотках? 200—300 тонн! А якщо "роки не ті", "радикуліт"... Та й кому хочеться витрачати час і сили на важку монотонну працю? Чим же замінити лопату?

Ручним плоскорізом Фокіна!

Працювати плоскорізом набагато легше, ніж лопатою, сапкою чи мотикою. При цьому не треба нахилятися, навантаження на руки і хребет мінімальне. Ділянка в 6—12 соток обробляється плоскорізом без особливих зусиль, собі на задоволення. Ним добре формувати грядки, розпушувати, полоти, підгортати, нарізувати канавки під висів насіння, — в цілому виконувати до 20 видів робіт. Окрім цього, плоскорізний обробіток підвищує родючість ґрунту та врожай.

Придумав цей інструмент Володимир Фокін, інженер-винахідник. Великим його захопленням був город, і він постійно шукав засобів удосконалення праці на землі. Переломний момент настав після інфаркту, коли важка фізична праця стала протипоказаною. Півроку пройшли у роздумах. І ось ідея: ручний плоскоріз. Після прийшла надлегка технологія городництва і нелегка праця "вирощування хліба насущного" стала посильною навіть інваліду.

З тієї пори минуло понад десять років. За цей час плоскорізи Фокіна отримали чотири Патенти РФ на винахід і дві срібні Медалі Міжнародних виставок 1998—2000 рр. Тисячі дачників "відправили у відставку" звичні знаряддя і виконують увесь комплекс робіт тільки плоскорізами Фокіна.

На сьогоднішній день до нас, до Клубу Органічного Землеробства, надійшли сотні листів-відгуків про плоскорізи. Від усього серця вдячні всім садівникам та городникам за теплі слова та підтримку. І ми будемо поширювати ваш досвід, друкуючи ваші листи у газетах та журналах.

"Добрий день, добрі люди!"

Я, Колісник Лідія Петрівна, мешкаю у селищі Н.Булатець на Полтавщині. Хочу трішки забрати у Вас часу, похвалитися своїм урожаєм. Маю шість соток біля свого помешкання. Перший сезон обробила земельку плоскорізом. Та ще не дійшло до мене, що тільки-но зійшов сніг із землі і вже треба виходити на город. Я ж приходила з роботи напровесні дивилася серіали "Ундіну" та "Бідну Настю". Потім,коли вже земля потріскалася, вийшла "плоскорізити", але це було вже надто тяжко і земля не отримала того, що їй потрібно. Це великий урок для мене на майбутню весну.

І все ж таки, хоч я і зробила помилку, все у мене вродило краще, ніж у сусідів — по ораному. Мої сусіди з мене підсміювалися, мовляв, що вона витворяє, по неораному садить, навіть були такі, що говорили: "Чоловік помер, а вона з глузду з'їхала". А потім, влітку приходили на город, коли я на роботі і дивилися на мій бурячок, моркву. А картопля! Земля потріскалася під кущами, і картопелька наверх вибралася. У сусідів усе посохло, а на моїй ділянці все зелене, працюй і хочеться.

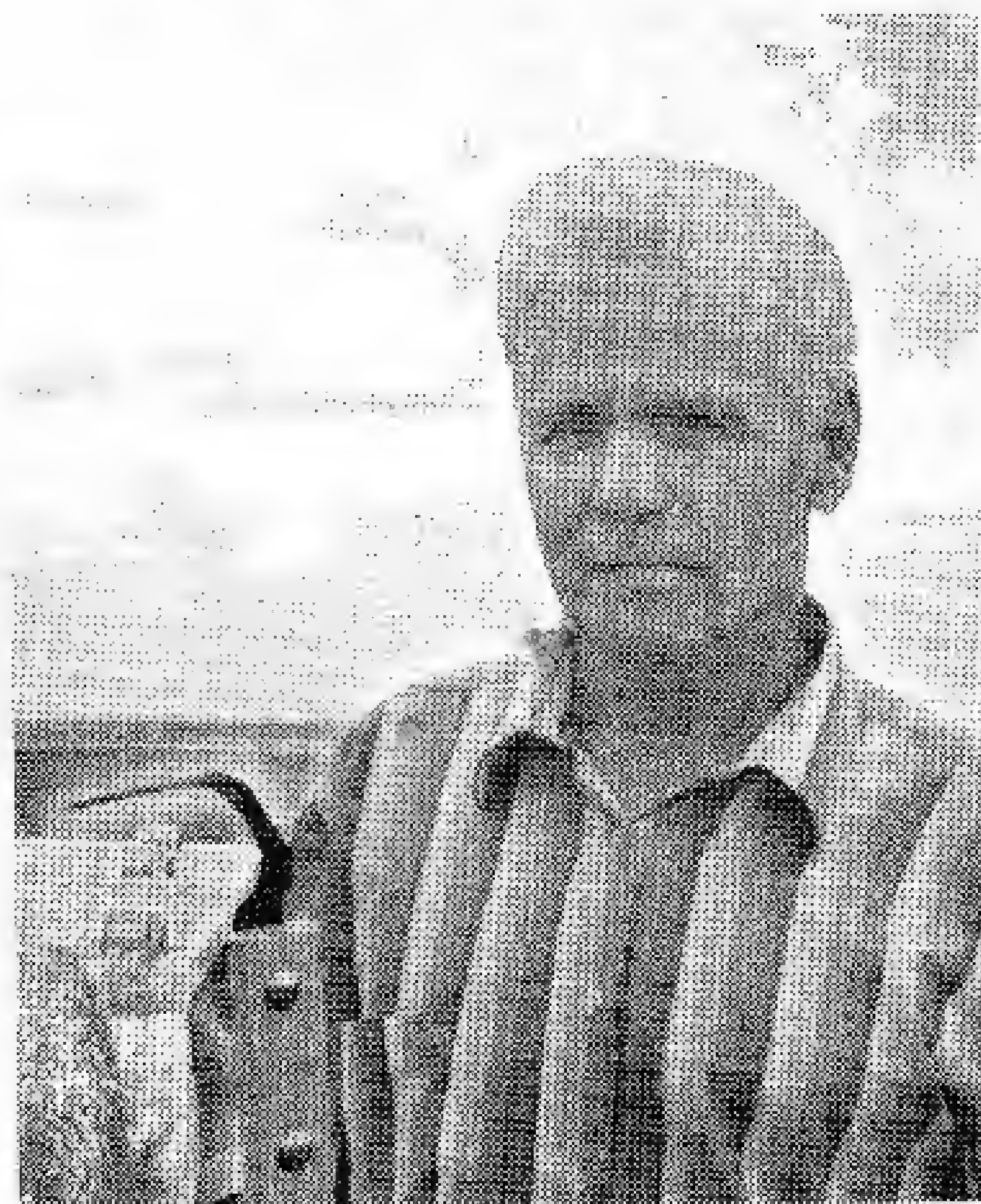
Мої міські діти, син з донькою, також сміялися з мене і не допомагали нічого, мовляв "роби, що хочеш". Тепер пишаються урожаєм. Вибирати мені картоплю не дали. Кущик викину, а три — вже відро. Вибирай і хочеться. З трьох соток ми вибрали бульб стільки, скільки з десяти соток (маємо ще город у полі). Тепер мої сусіди беруть брошурку читати і дехто вже заказав плоскоріз Фокіна. Сусід порух просить переслати йому анкету для вступу до Клубу.

З повагою до вас

Лідія Петрівна Колісник,
с. Н. Булатець,
Лубенський р-н, Полтавська обл.

А ось відгук дачника, що купив у нас плоскоріз на виставці, вже опублікований у газеті "Наша дача".

"Шановна редакціє!" Це крик душі. Захват! У мене багато справ, але все кинув, щоб поділитися своєю радістю з багатьма людьми, котрі можуть відчути її теж. Я механік за фахом. Городництвом займаюсь понад 20 років. Усе життя працюю з інструментами і тому можу оцінити їх, якщо вони потрапляють до моїх рук.

Купив на виставці-ярмарку "Осінній сад" у Палаці спорту "Дружба" плоскоріз Фокіна. Інструмент — дивитись немає на що: дерев'яна палиця прямокутного перетину та Г-подібна пласка вигнута особливим чином залізяка, що кріпиться до неї двома болтами. Та усе!

Увечері, уже у ліжку, почитав книжечку, що додається до плоскоріза, і скептично посміхнувся. Ну і загнув чоловік: два десятки операцій, що виконує пристрій, легкість у роботі, швидкість і... тому подібне.

Вранці за хвилину—дві зібрав цей пристрій і пішов на город спробувати. І що ви думаєте? Не міг відірватися! Усе правда! Це знаряддя праці легке, тому легко розпушує землю, не треба нахилятися. Якщо потрапив великий бур'ян чи відірваний під час прибирання бадилля корінь помідора, то розвернув інструмент на 90° — і працюй як сапою. Велика висохла грудка землі розбивається іншим (тильним) боком плоскоріза.

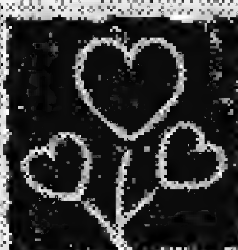
Зручно обробляти кущі: не треба ходити навколо, просто перевернув інструмент іншим боком і обробляєш з іншого боку. Те бадилля, що росте біля самого кореня чи між стеблами смородини або аґрусу легко дістати завдяки тому, що лезо вузьке (усього 38 мм в найширшому місці). Навіть те, що ручка не кругла, а прямокутна, має свої переваги: вона не крутиться в руках при роботі та дає можливість працювати лезом під будь-яким кутом.

Завдяки універсальності пристрою не треба витрачати час на пошуки сапи, лопати, грабель і т.п., усе можна зробити плоскорізом. Певен, що при засвоєнні плоскоріза відкриються і інші його можливості. Це тільки перші враження. Дякую винахіднику.

Анатолій Антонець,
м. Донецьк

***УНІВЕРСАЛЬНИЙ КОМПЛЕКТ №2:** містить у собі великий і малий плоскорізи, кріплення і брошуру В.Фокіна "До землі з наукою" — 45 грн. Спеціалізовані плоскорізи. "Кріпиш" для цілинних і важких ґрунтів, його лезо на 3 см коротше, ніж в універсального плоскоріза — 32 грн. "Могущник" для високого підгортання, має ширше лезо — 36 грн. Великий і малий "Полотики" (комплект) для дуже швидкого прополювання — 41 грн. Рекомендуються тим, чий город перевищує 10 соток. Держаки до плоскорізів спеціальної конструкції продаються окремо: із твердих порід деревини — 13 грн, з м'яких порід — 9 грн.*

***ПЛОСКОРІЗИ ФОКІНА У МАГАЗИНАХ КИЄВА (ЦІНИ МОЖУТЬ ВІДРІЗНЯТИСЯ ВІД ЗАЗНАЧЕНИХ):** "Господарчі товари" — тел. 270-38-59, "Господиня" — тел. 513-81-34, "Зелений світ" т. 425- 51-17 "Добрий господар" 467-88-42, "Фермер" т. 404-37-74, "Фермер" на Подолі — тел. 417-31-75, "Дачник" — тел. 251-91-68, "Садівник" — тел. 552-13-03, "Садово-городня техніка" — тел. 467-54-79, "Центр садоводства" — тел. 574-12-34, "Госптовари Київські" — тел. 452-68-94, "Господарча лавка" — тел. 459-07-22, "Садівник" — тел. 275-43-53, "Господарчі Дрібниці" — тел. 425-01-78.*

(044)233-48-78, 204-22-75
02140, Києв, а/я 51
www.clubOZ.net
клуб органического земледелия

***РЕГІОНАЛЬНІ ПРЕДСТАВНИКИ КЛУБУ:** Бориспіль — (04495)514-55, Бердянськ — (06153)3-03-91, Вінниця — (0432)212-261, Дніпропетровськ — (056)741-78-78(з 14 до 19), Донецьк — (0622)94-31-27,95-68-84, Жовті Води — (05652)95-490, 26-221, Житомир — (0412)377-796, Запоріжжя — (0612)17-07-26, Ірпінь — (297) 96-185, 96-149, Кам'янець-Подільський — (0384)935-909, Кіровоград — (0522)56-9384, 56-60-17, Козятин — (04342)23-571,55-469,25-100, Кременчук — (05366)26-676, Кривий Ріг — (0564)28-44-26,(056)797-47-62, Івано-Франківськ — (03422)2-40-64, (050)373-26-70, Луганськ — (0642)95-22-30,47-10-82, Луцьк — (03322)5-67-20, Львів — (0322)63-09-38, (050)581-95-72, Макіївка — (232)431-87, Маріуполь — (0629)41-41-19, 57-44-43, Мелітополь — (0619)25-1685, Нетешин — (Хмельницька обл.) (03848)344-49, Миколаїв, ринок "Колос" — (0512)47-63-30, Нікополь — (097)493-05-20, Одеса — (0482)21-14-39, Переяслав-Хмельницький — (04467)516-41, Полтава — (0532)55-24-16,53-34-46, Прилуки — (04637)311-38, Сімферополь — (0652)52-54-38,63-13-95, Славутич — (03842)120-83, Суми — (0542)22-12-47, 32-57-35, Тернопіль — (0352)23-59-72, Харків — (0572)52-07-44, 717-65-96, Херсон — (0552)23-53-64, Черкаси — (0472)45-2847, Чернігів — (04622)4-13-48, 3-88-54, Чернівці — (0372)514-771, Ужгород — (0312)23-3068.*

ПРИГОТУВАННЯ КОМБІКОРМУ В ДОМАШНІХ УМОВАХ

Важко уявити селянський двір без худоби чи птиці. І, звичайно, кожен господар, коли вже він годує якусь живність, то мріє, що поросятко буде швидко рости та набирати вагу, курчата всі виживуть, а кури будуть справно нести яйця. Проте навесні доволі часто, як тільки зійдуться дві куми, можна почути: "У мене кури не несуться...." — "А у мене курчата дохнуть". Чи можна цьому якось зарадити? Так, значною мірою, якщо налагодити грамотну та якісну годівлю для її розвитку і високої продуктивності. І без вітамінно-мінеральних добавок тут не обійтись. Їх нині чимало продається на ринках, у ветаптеках. Та буває так, що записано багато вітамінів, а деяких там зовсім немає, або підібрані неграмотно і корми не засвоюються. Продаються і готові комбікорми, та от біда — терзають сумніви: чи все ж туди поклали? Провірити ж неможливо...

А між тим є чудова вітамінно-мінеральна добавка "Аматор", розроблена вітчизняними вченими і виробляється фірмою "Гігієна Біо", що в м. Євпаторії. Вчені дуже професійно підійшли до питання годівлі і створили "Аматор", так, що кожен вдома може зробити комбікорм для своїх поросят, бройлерів, корів, кролів, індиків чи курей. Цією добавкою в різних куточках України користуються багато людей і мають чудові результати. Свиню, наприклад, можна вигодувати швидше і з меншою витратою кормів. Курчата виживають усі, коли з перших днів життя годувати їх комбікормом з добавкою "Аматор-курча" та забезпечити їх теплом. А кури, якщо годувати їх комбікормом з добавкою "Аматор-несучка", будуть нести значно більше яєць.

Однієї упаковки "Аматор" достатньо для приготування 40 кг комбікорму, рецептура наведена на упаковці. Проблеми з дертю, висівками, макухою селянами так чи інакше вирішуються, рибне борошно можна придбати у ветаптеці. Та "нездоланні" труднощі з'являються з несподіваного боку. З розмов з людьми виявляється, що не кожному до вподоби процес складання компонентів та їх змішування. "То я сипнула з совця зерна по двору, і нехай клюють, а то щоразу зважуй, відміряй та ретельно змішуй, бо добавка концентрована. А це значить, що одній курці дістанеться забагато, а другій — нічого. То велика морока", — говорять люди. Так, справді, морока. Але, по-перше, коли ви вже годуєте курей, прагнете, щоб вони добре неслися. По-друге, кури ж не чужі, а ваші, і вам хочеться годувати їх не чим попало, а дати повноцінний корм. Потрете, дармовий сир лише у мишоловці, а без зусиль не витягнеш і рибки із води. Та коли вже доводиться прикладати зусилля, то людина завше прагне до того, щоб цих зусиль і часу витрачати щонайменше. Як же цього досягти? А зовсім не обов'язково на кожне годування відміряти компоненти й змішувати порції комбікорму. Можна взяти пачку "Аматор" і зробити 40 кг комбікорму, а потім брати порцію готової суміші, зволожувати сироваткою чи водою і накладати в годівниці.

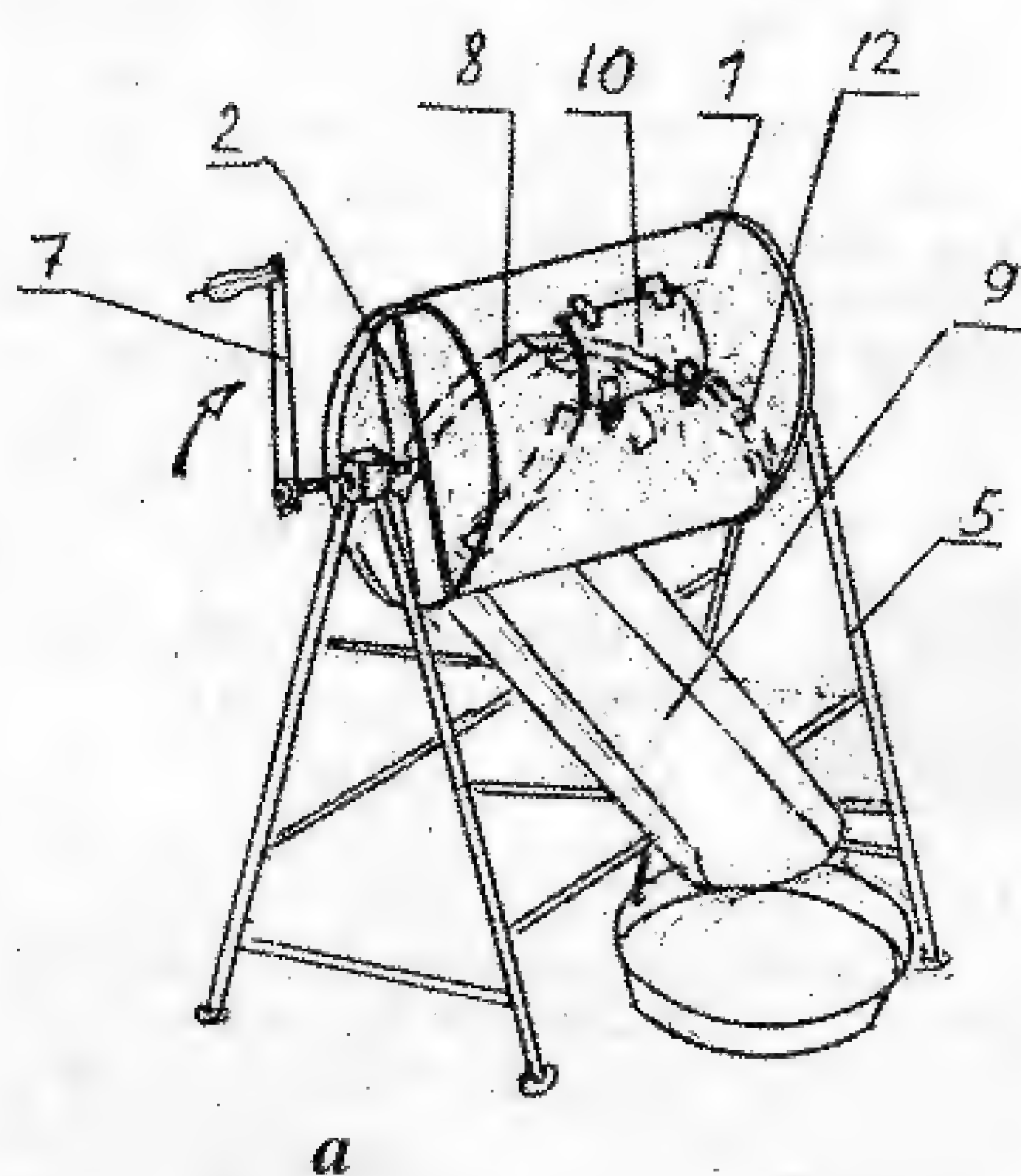
Зручніше робити чотири рази по 10 кг, так легше змішувати і перераховувати рецептуру, яка надрукована на упаковці "Аматора" для одного кілограма.

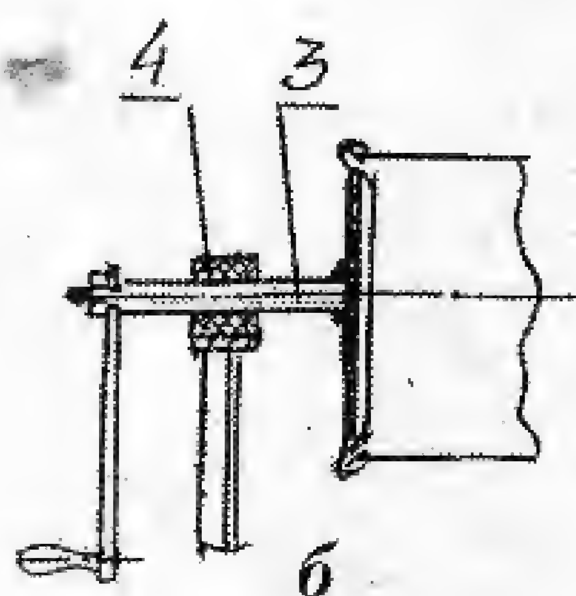
Спочатку треба підібрати ємності: скляні, бляшані чи пластмасові баки, відміряти і записати, скільки важать компоненти, що вміщуються у ці банки. Скажімо, у трилітровій скляній банці, заповненій не "з горою", а, як-то кажуть, "по-державному", неповну, вміщується кукурудзяної чи пшеничної дерті 2 кг, ячмінної — 1,5 кг, висівок — близько 1 кг; у однолітровій неповній банці — 0,5 кілограма подрібненої макухи; у неповній півлітровій банці — близько 300 г рибного борошна.

Пачку "Аматора" масою 200 г легко розділити на чотири частини по 50 г з допомогою двох склянок, або взяти чотири скляні баночки з-під майонезу і розсипати в них порівну пачку "Аматор". Отже, щоб зробити 10 кг комбікорму для курей за рецептом на упаковці "Аматор", треба взяти 2 трилітрові банки пшеничної дерті, 2 — ячмінної, півбанки кукурудзи, трилітрову банку висівок, 1 літрову банку подрібненої макухи, 1 неповну півлітрову банку рибного або м'ясного борошна та 50 г вітамінно-мінеральної добавки "Аматор" і все ретельно перемішати.

Але як бути, коли наприкінці зимівлі в домі лишилось вдосталь кукурудзи, трохи ячменю і зовсім мало пшениці? Вчені розробили рекомендації щодо введення компонентів для одержання повнораціонного комбікорму. Перевищення вказаних норм небажане.

З наявного зерна можна приготувати такий комбікорм: 2 трилітрові банки кукурудзяної дерті, 2 — ячмінної, 0,5 банки — пшеничної, 1 банка висівок, 1 літрова банка подрібненої макухи, 1 неповна півлітрова банка рибного борошна, 50 г вітамінно-мінеральної добавки "Аматор", 50 г солі. Усе ретельно перемішати. Коли ж якогось компоненту зовсім немає, його треба

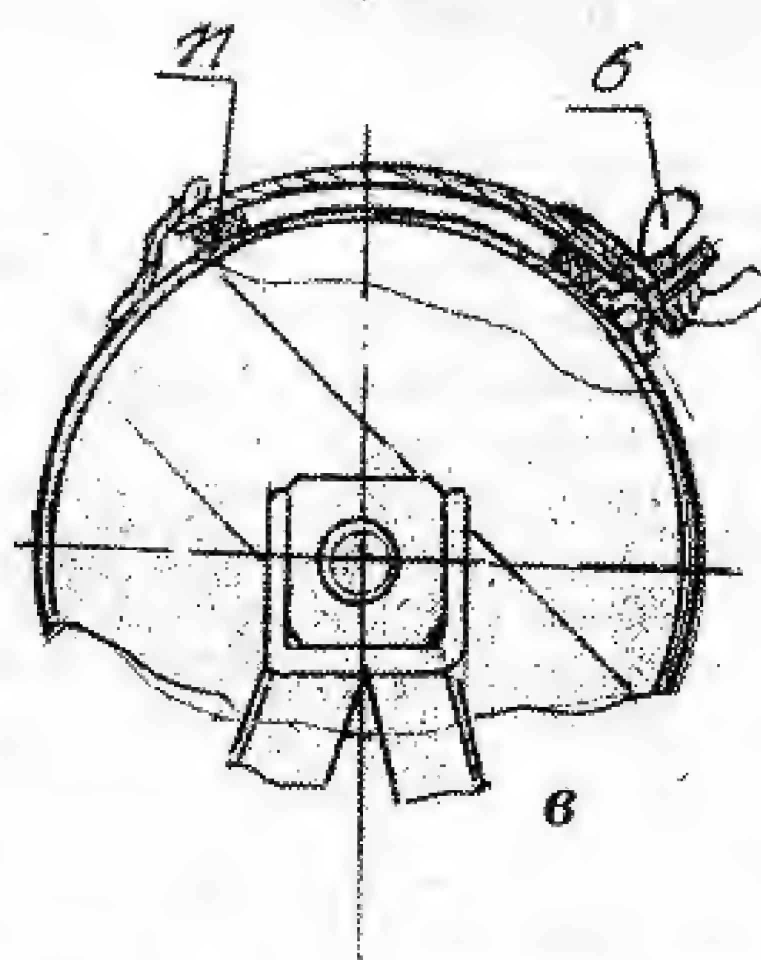
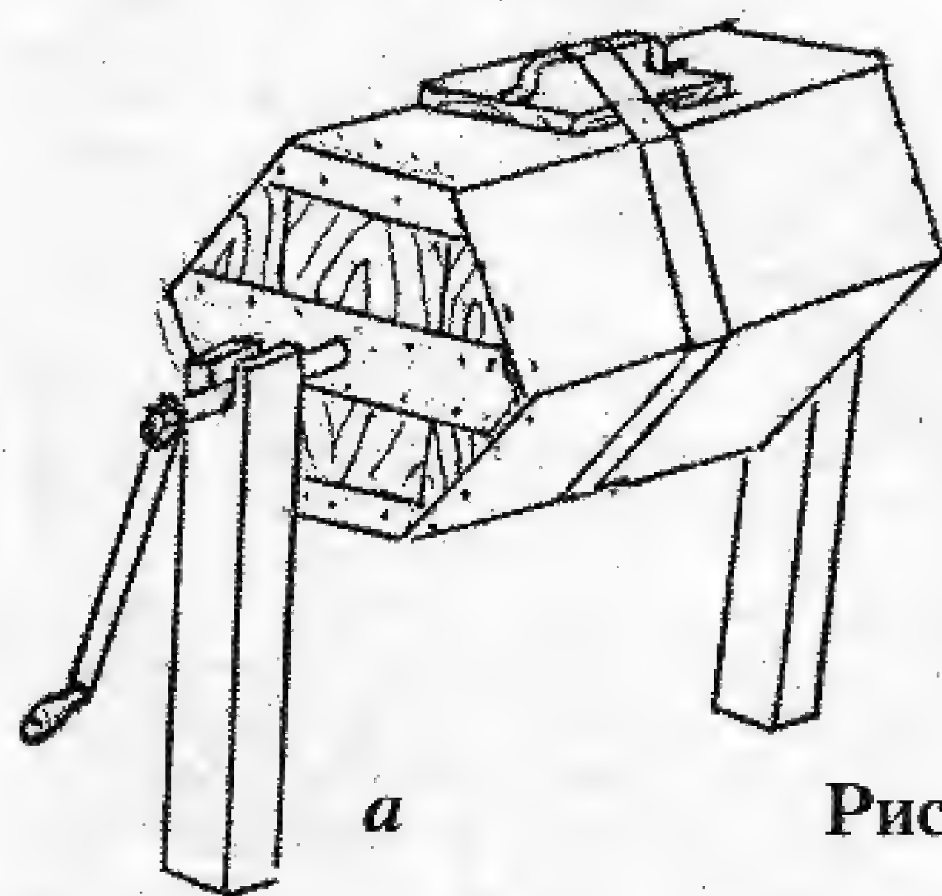

Рис.1

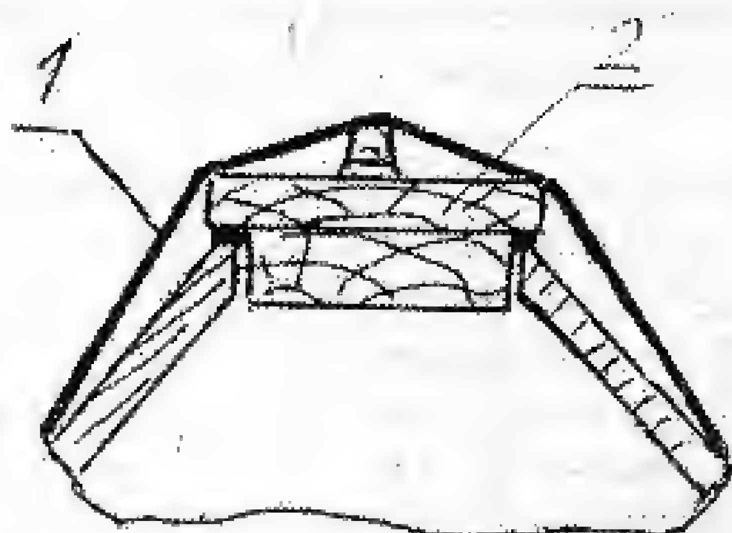

Рис.2

замінити і добрати до 100% за рахунок інших компонентів, не перевищуючи вказаних норм.

КОРМИ	Норми введення компонентів до комбікорму, % до загальної маси	
	Доросла птиця	Молодняк
Кукурудза	0 — 60	0 — 60
Ячмінь	0 — 30	0 — 30
Пшениця	0 — 40	0 — 30
Жито	0 — 6	0 — 5
Висівки пшеничні	0 — 7	0 — 10
Шрот, макуха соняшникова	0 — 17	0 — 15
Соя, боби — чисті	0 — 7	0 — 5
Горох — чистий	0 — 12	0 — 10

Отже, ми розглянули першу проблему приготування комбікорму — складання компонентів. Тепер час перейти до другої — змішування. Як зазначалося раніше, через високу концентрацію добавки "Аматор", змішувати комбікорм необхідно ретельно, а в наш час високих темпів життя, нам це робити ніколи. Треба б якось механізувати цей процес якимось недорогим способом. І тут у пригоді може стати простий змішувач, який легко може зробити кожен господар.

Не будемо зараз досліджувати, які бувають конструкції змішувачів, а розглянемо ту, яку можна реалізувати з бочки діаметром 400—420 мм, завдовжки 600—700 мм (рис. 1). На боковій поверхні вирізуємо отвір 220—270 мм. До бортиків днищ приварюємо планки (2) завширшки 50 мм і завтовшки 6—7 мм, перпендикулярно до яких у центрі приварюємо штирі (3), які утворюють подовжену вісь бочки. На кінці одного із штирів запилюємо лиски для надівання ручки (7). Люк закриваємо кришкою (10), по периметру якої наклеюємо ущільнювач (11) з смужки мікропористої гуми, поролону чи повиті. Кришка має щільно прилягати до люка і притискуватися з допомогою відкидних болтів і крилчастих гайок (6). На внутрішній поверхні бочки слід приварити полиски шириною 60 мм та товщиною 4—5 мм перпендикулярно до поверхні бочки таким чином, щоб при обертанні полисками (8) засипане до бочки розсувалося у боки, а смужки (12) направлялося до люка, допомагаючи при вивантаженні. Бочка встановлюється на козлову конструкцію (5), зварену з кутника 25—25 мм на підшипниках (4) з поліетилену або дуба. Розміри козла кожен прилаштовує до свого зросту тощо, а перехресні тяги з одного боку слід приварити дещо вище, з другого нижче, щоб мати можливість покласти лоток (9) з нахилом для вивантаження.

Цей змішувач може бути використаний, по-перше, як бетономішалка, з допомогою якої один чоловік може залити фундамент чи забетонувати доріжку. По-друге, решта часу, коли немає бетонних робіт, вимитий та висушений, змішувач використовують для приготування комбікорму для домашньої худоби та птиці.

Коли ж немає потреби в бетонних роботах, то змішувач можна значно спростити до примітивного і виготовити з того, що є у дворі: збити два дна з дощок (круглі, шести- чи восьмигранні), обшити їх покрівельним залізом чи фанерою, проткнути наскрізь прутком з загнутою ручкою, і встановити на закопані десь під навісом стовпчики (рис. 2). Вирізати з старої автомобільної камери смужку, зв'язати кінці, натягнути на бочку і притискувати цим гумовим кільцем (1) кришку (2). Такий змішувач буде мати, так би мовити, високу "мобілізаційну готовність", зекономить ваші сили і час.

Засипавши до нього відміряні компоненти, неквапно повернувши разів 35—40, ви одержите якісний — збалансований комбікорм з використанням вітамінно-мінеральної добавки "Аматор". І коли кожна ваша курка щоденно буде з'їдати по 120—140 г такого корму, тоді вже готуйте кошика для збирання яєць. Курчата, вирощені з використанням добавки "Аматор-курча", усі збережуться і в них змалечку буде розвиватися закладена в них природою несучість.

Годі йти екстенсивним шляхом, збільшуючи поголів'я птиці, щоб одержати більше яєць. Треба йти інтенсивнішим шляхом, використовуючи рекомендації науки. Тож успіхів вам!

М. Г. Гутник,
вул. Первомайська, 3,
с. Никонорівка, Слов'янський р-н,
Донецька обл.

АНТІЖУК® НА ВАРТІ УРОЖАЮ КАРТОПЛІ

Науково-виробнича компанія **"Транс Оіл"**, незмінно дотримуючись філософії впровадження нових технологій у виробництво високоякісних засобів захисту рослин, постійно розширює і вдосконалює перелік зареєстрованих в Україні препаратів. На сьогодні в "портфелі" компанії не тільки широко відомі засоби для професійного застосування, але й такі, які рекомендовані для роздрібного продажу.

Насамперед — це інсектицид **Антіжук®**, призначений для захисту картоплі від колорадського жука. Діюча речовина (імідаклоприд 700 г/кг) належить до нового класу хімічних речовин — неонікотиноїдів, до яких шкідливі комахи не виробили стійкості. Завдяки властивостям контактно-шлункової дії, **Антіжук®** швидко знищує колорадського жука на всіх шкодочинних стадіях розвитку комахи. Системність препарату дозволяє захищати картоплю протягом 20 днів, в тому числі й необроблені ділянки рослин, які відросли після обприскування.

Таким чином, **Антіжук®** гарантовано досягне результату — у разі безпосереднього контакту робочої рідини з шкідниками або у разі споживання ними листя картоплі. Інсектицид добре змішується з усіма дозволеними для роздрібного продажу фунгіцидами за виключенням тих, що містять мідь. Тож, знищуючи колорадського жука, можна одночасно проводити профілактику чи захист посадок картоплі від фітофторозу і альтернаріозу.

Численні випробовування довели:

Антіжук® знищує до 100 % шкідників;

Антіжук® не проявляє фітотоксичності до культури;

Антіжук® діє швидко й ефективно.

Якщо до цього додати помірну вартість препарату, то стає зрозумілим, що він сподобається всім картоплярам.

Для зручності використання **Антіжук®** має три види упаковки: 50, 5 і 1 грам, що розраховано на обробіток 1 га, 10 і 2 соток посадок картоплі відповідно. Серед даних упаковок найбільш привабливу може найти собі і фермер, і дачник.

Тож запам'ятайте: Антіжук® надійно захистить вашу картоплю і допоможе отримати високий урожай за мінімальних витрат!

С.В. Третяк,
кандидат сільськогосподарських наук

ПЕРЕВАГА БІОФУНГІЦИДІВ – ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТА ПРОДУКЦІЯ

Екологічно чисті продукти є основною умовою здорового способу життя людини. Усвідомлення того, що на поля щороку вносять від 11 до 18 кг/га сильнодіючих пестицидів, викликає серйозне занепокоєння населення. Залишкові кількості пестицидів у продуктах харчування повільно, але неухильно знищують запас здоров'я, який подарувала нам природа.

Проблему отримання екологічно чистої продукції люди пробують вирішувати різними шляхами. Господарники просто відмовляються від застосування отрутохімікатів, а втрати урожаю компенсують вищими цінами на продукцію з етикеткою "екологічно чистий". Вчені докладають зусиль для створення хворобостійких сортів. Однак, на жаль, патогенні мікроорганізми пристосовуються до нових сортів значно швидше, ніж їх створюють селекціонери.

Новий напрямок у виробництві екологічно чистої продукції виник після поглибленого вивчення взаємовідносин між рослиною і паразитом. У кожної рослини є потужний арсенал захисних механізмів від паразитних мікроорганізмів, але більшість з них у процесі окультурення втратила здатність своєчасно приводити в дію власні захисні механізми імунітету. Задіяти захисні реакції рослин можна, обробивши їх спеціальними речовинами, так званими, індукторами хворобостійкості — еліситорами. Еліситорні властивості мають деякі біологічні молекули грибного та бактеріального походження. Ці речовини нетоксичні і діють у дуже малих концентраціях, як сигнальні молекули. Найбільшу активність серед них проявляють полісахариди: глюкани, хітин і хітозан.

У результаті досліджень у Національній академії наук України нам вдалося отримати екстракт на основі хітину, який виявив високу еліситорну активність. На основі цього екстракту розроблений біофунгіцид "Мікосан" у двох модифікаціях: Мікосан-Н для передпосівної обробки насіння, цибулин, бульб, корінців розсади та саджанців, а також Мікосан-В для обробки рослин у період росту. Багаторічні випробування препарату засвідчили, що за ефективністю його дія сягає рівня сильнодіючих пестицидів. Завдяки підвищенню захисних реакцій рослин Мікосан захищає від грибних, бактеріальних та вірусних хвороб. Він безпечний для бджіл та птахів. Особливо важливим є можливість використання препарату на овочевих і плодових культурах під час плодоношення.

Оскільки Мікосан нетоксичний його можна широко використовувати для захисту кімнатних рослин і в теплицях.

Обробка насіння перед сівбою дає змогу захистити на весь період вегетації. Для захисту рослин у період вегетації достатньо обробити їх раз чи двічі. Під час роботи з препаратами не потрібно ніяких індивідуальних засобів захисту.

Використання біофунгіциду Мікосан-Н для обробки насіння огірків, дині і помідорів, а також біофунгіциду Мікосан-В для рослин картоплі, огірків, помідорів, дині та інших овочевих культур показало, що препарат має комплексну дію. По-перше, підвищується енергія проростання і схожість насіння порівняно з насінням, обробленим хімічними препаратами. По-друге, зменшується ураження рослин паразитними грибами. Біологічна ефективність проти кореневих гнилей огірка становить 93,7%, а дині — 90,5%. Обробка рослин огірків у період росту зменшила ураження пероноспорозом на 40,8% у порівнянні з необробленими, а дині — відповідно на 23,6%, тобто ефективність препаратів була на рівні дії хімічних препаратів. По-третє, Мікосан стимулює розвиток кореневої системи та ріст рослини. Вони ростуть і розвиваються швидше, ніж необроблені або оброблені отрутохімікатами. Засвоюваність добрив також краща. Спостерігалася підвищена стійкість рослин до несприятливих погодних умов (сильні вітри, весняні заморозки, посуха). Обробка насіння і рослин огірків та дині біофунгіцидом Мікосан сприяла додатковому одержанню 70 ц/га екологічно чистих огірків і 110 ц/га дині. Рослини огірка довше залишалися зеленими. Оскільки біофунгіцид Мікосан нетоксичний, обробляли огірки у період плодоношення, а зібрали урожай через день після обробки.

Ефективним є використання біофунгіциду Мікосан для обробки насіння помідорів проти кореневих гнилей, а також рослин помідорів і картоплі у період росту проти фітофторозу та плямистостей. Урожайність картоплі, обробленої Мікосаном-В, збільшилася на 65 ц/га порівняно з необробленими рослинами, а помідори дали приріст 78 ц/га. До того ж на оброблених біофунгіцидом ділянках вони виросли більшими.

У сезон масового розвитку хвороб бажано використовувати препарат у бакових сумішах з класичними фунгіцидами з метою одночасного пригнічення збудників та індукції захисних механізмів.

Аналіз використання Мікосану показав, що максимального ефекту захисту рослин досягають, коли обробляють насіння Мікосаном-Н перед сівбою, а бульби, цибулини та саджанці — перед садінням, а в період вегетації — Мікосаном-В згідно з інструкцією.

Досить ефективне використання біофунгіциду Мікосан-В у саду. Обробка яблуні, черешні, виноградників та суниці підтвердила його високу ефективність.

Рекомендації щодо застосування цих препаратів

МІКОСАН-Н — для обробки насіння. Вміст флакона (100 мл) розбавити водою до 200 мл.

Обробка: насіння, цибулини, бульби або корінці розсади та саджанців замочити в робочому розчині на 2 години. Підсушити на повітрі. Висівати насіння та висаджувати бульби і цибулини можна в той самий день відразу після підсушування або протягом двох тижнів з дня обробки. Корінці розсади чи саджанців замочити перед садінням.

Норма витрати: 200 мл робочого розчину на 8—10 кг насіння. Немає потреби використовувати інші фунгіцидні препарати одночасно з Мікосаном.

МІКОСАН-В для обробки рослин у період росту. Для приготування робочого розчину вміст флакона (100 мл) розбавляти у такій кількості води:

- ✦ для кімнатних рослин і квітів 2—3 л;
- ✦ для овочевих, зернобобових рослин та низькорослих декоративних культур 3—4 л на одну сотку;
- ✦ для плодово-ягідних та декоративних культур залежно від величини росту 4—8 л на одну сотку.

Обробка: обприскування рослин здійснюють робочим розчином на початкових стадіях розвитку хвороби за допомогою обприскувача. Обмежень щодо кількості обприскувань немає.

Сумісність: МІКОСАН-В можна використовувати в суміші з прапаратами іншого призначення. Не можна змішувати з висококислотними розчинами.

Л.Ф. Горовий,
доктор біологічних наук,
зав. лабораторією Інституту клітинної біології і генетичної інженерії Національної академії наук України.
В.В. Теслюк,
кандидат технічних наук, доцент кафедри сільськогосподарського виробництва у переробній промисловості ІПДО НУХТ

Конфідор® Максі – світовий лідер для захисту рослин від колорадського жука та інших шкідників саду та городу

ДО УВАГИ!

(фахівці ТОВ „Байєр" відповідають на найбільш поширені запитання споживачів)

В останній час в продажу з'явилися препарати з діючою речовиною імідоклоприд. Деякі продавці стверджують, що це те саме, що й Конфдор® Максі – назва діючої речовини однакова. Чи це правда?

Такі ствердження є хибними. Діюча речовина – це технічний продукт, який містить, крім активного компоненту деякі домішки. Імідаклоприд препарату Конфідор® Максі, виробництва компанії „Байєр КропСаєнс", містить їх мінімальну кількість. Аналіз препаратів-„генериків" (було досліджено більш ніж 30 зразків) показує вміст дуже великої кількості домішок в технічному продукті – до 9%, що перевищує критерій еквівалентності ФАО на 50%. Це обумовлено тим, що для виробництва препаратів-„генериків" використовують найдешевшу сировину та матеріали, які не можуть бути якісними.

По-перше, це впливає на ефективність препарату. По-друге, деякі домішки, які містяться в препаратах-„генериках", можуть бути небезпечними для здоров'я людей, які обприскують посіви і які вживають продукти, оброблені цими препаратами, а також для довкілля.

Саме тому, відповідно критеріям ФАО, організації ООН з питань продовольства та сільського господарства, імідоклоприд, який міститься в препаратах-„генериках", не є еквівалентом оригінального імідоклоприду, який міститься в Конфідорі® Максі.

Чи відрізняються за ефективністю Конфідор® Максі та препарати-„генерики"?

Ефективність будь-якого препарату обумовлена комплексом хімічних сполук, а не тільки діючою речовиною. Це розчинники, наповнювачі, поверхнево-активні речовини та ін. Компанія „Байєр КропСаєнс" більш ніж п'ятнадцать років працює над удосконаленням всіх необхідних компонентів, їх співвідношенням та технологією змішування (формуляції). „Рецептура "Конфідора® Максі нікому і ніколи не передавалася, вона складає коммерційну тайну фірми „Байєр КропСаєнс". А препарати „генерики" – це прагнення копіювати хімічну формулу оригінального препарату.

Конфідор® Максі виробляється на основі діючих речовин і компонентів, які синтезовані безпосередньо фірмою „Байєр КропСаєнс" та під її контролем.

Компанії, які поставляють на український ринок препарати-„генерики" не мають можливостей самостійно синтезувати діючу речовину імідоклоприд та інші компоненти та не мають належного ступеню контролю за їх виробництвом.

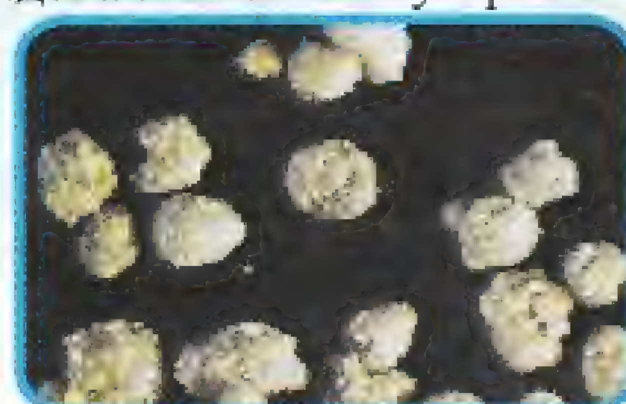

Чи має значення для споживача формуляція препарату (рідкі препарати, гранули, порошки)?

Якщо порівнювати Конфідор® Максі з гранульованими препаратами-„генериками", то Конфідор® Максі має найменший розмір і найбільш вирівняні гранули. Практично повністю відсутні пилові домішки. Є виключеним попадання препарату з пилом в легені людини, чого не можна сказати про препарати-„генерики".

Робота з гранулами Конфідору® Максі більш проста та безпечніша в порівнянні з рідкими препаратами-„генериками". При випадковому розсипанні препарат легше прибрати, ніж нейтралізувати пролитий концентрований розчин. На присадибних ділянках доцільніше використовувати гранульований Конфідор® Максі.

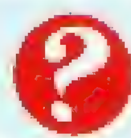
Гранули препаратів-„генериків", як правило, різного розміру, погано розчиняються у воді, швидко випадають в осад. Це все звичайно відбивається на ефективності препарату. Гранули Конфідора® Максі легко розчиняються у воді, утворюється стійкий до випадання в осад рабочий розчин. Препарат має надзвичайно високу ефективність.

Гранули **Конфідора® Максі.**

Гранули препаратів-„генериків".

Що означає знак „Екологічно чисто та безпечно", який нанесений на упаковці препарату Конфідор® Максі?

ТОВ „Байєр" в 2005 році є переможцем Всеукраїнського конкурсу на право отримання національного знаку екологічного маркування „Екологічно чисто та безпечно" 1-го ступеню в номінації „Екологічна якість та безпека продукції". Конфідор® Максі є препаратом, який відповідає вимогам на право нанесення данного знаку на упаковці. Знак „Екологічно чисто та безпечно" свідчить, що:

- продукція не містить речовин, шкідливих для навколишнього середовища;
- продукт пройшов чисельні державні випробування в країні виробника (Німеччина), країнах ЄС та провідних спеціалізованих закладах України;
- виробничий процес відбувається з дотриманням екологічних вимог.

ОБРІЗУВАННЯ ПЕРСИКА: ПЕРІОД ПЛОДОНОШЕННЯ

СКЛАДНЕ СПЕЦІАЛЬНЕ ОБРІЗУВАННЯ

На 3—4-й рік персик починає плодоносити. Тому з третьої весни приступають до спеціального обрізування на плодоношення. У чому ж його суть?

1. На плодоношення залишають бокові плодові пагони, перш за все — змішані: завдовжки 20—50 см — через 10—15 см; 50—70 см — через 15—20 см, а понад 70 см — через 20—30 см. А в проміжках між плодовими гілочками — сучки заміщення (з таких же пагонів, насамперед змішаних, але обрізаних до 2—3-х ростових бруньок від основи). У цілому ж на дереві половину пагонів залишають на плодоношення (через певні інтервали), а половину — на сучки заміщення. Всі зайві, котрі загущують необхідні інтервали — видаляють. Наступної весни пагони, що відплодоносили, видаляють, а з кожних, що виросли на сучках заміщення, створюють плодові ланки: верхній із них спеціальним обрізуванням вкорочують на плодоношення, а нижній — знову на сучок заміщення (рис. 1). Цей цикл повторюють щовесни.

Рис. 1. Формування плодової ланки: *а — типовий випадок; б — на сусідній змішаній гілці пагони сильніші, ніж на сучку заміщення.*

Але коли сучків заміщення в окремих місцях не вистачає або пагони на них виросли слабкі, то сусідню сильнішу гілку, що вже відплодоносила, зрізують не при самій основі, а над сильнішими двома пагонами, котрі ближче до її основи. Верхній з них обрізують на плодоношення, а нижній — на сучок заміщення (плодова ланка). Всі решту, в тому числі й проміжні слабкі пагони між ними, видаляють (рис. 1, б).

Ростові пагони можна використати, але тільки на сучки заміщення. Літні пагони — також, вкорочуючи на дві ростові бруньки.

Але цим не обмежується спеціальне обрізування на плодоношення.

2. З метою нормування врожаю і недопущення перевантаження на дереві слід залишати оптимальну кількість змішаних пагонів з урахуванням продуктивності сортів. У сортів з підвищеною продуктивністю (Фаворит Мореттіні, Київський ранній, Пушистий ранній, Сочний, Ветеран, Лола, Лебедєв, Лауреат, Дніпровський, Фламінго, Чемпіон ранній, Муза, Кардинал, Дружба, Червонощокий, Знам'я, Остряковський білий, Герой Севастополя, Урожайний жовтий, Фестивальний, Звєздочот, Братець, Ентузіаст, Кріпиш, Медон, Аполлон, Казковий, Кримчак, Факел, Пам'ять про батька та ін.) на 6—12-річному середньорослому дереві залишають 40—80 нормальних пагонів, краще змішаних.

У сортів з помірною продуктивністю (Золотий ювілей, Глінка, Дружба народів, Славутич, Франт, Кармен, Золота Москва, Красна дівиця, Редхейвен, Кудєснік, Кремлівський, Турист, Гартвіс, Коллінс, Бархатистий, Крімсон голд, Золотистий, Ельберта, Радянський та ін.) залишають на дереві 90—130 змішаних пагонів.

А у сортів з низькою продуктивністю (Рум'яний, Молодіжний, Златогор, Амсден, Подарунок осені, Успіх, Молдавський пізній, Скромний, Потомок, Отечественний, Аракс, Маяк, Сокіл, Майфлевер, Гоум, Хелфорд та ін.) залишають 140—200 плодових пагонів. Усі зайві пагони відрізують на кільце, у першу чергу всі слабкі, довжиною до 20 см (див. про типи пагонів, п.4., "ДСГ" № 4, 2005). А для більшої гарантії високої якості плодів довжина пагонів повинна бути не менше 30 см.

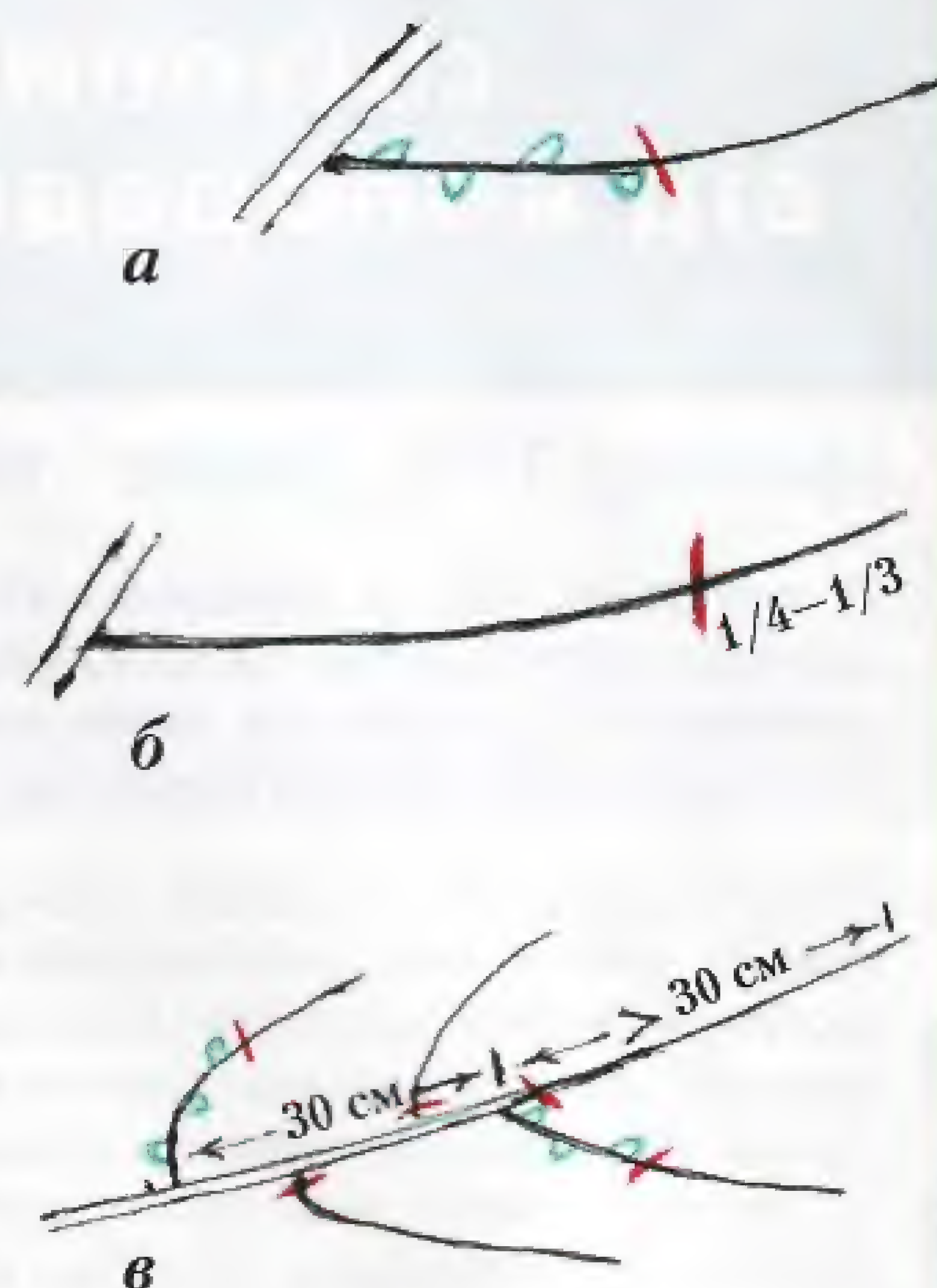

Рис. 2. Варіанти використання літніх пагонів: *а — на плодоношення у верхній частині крони; б — на плодоношення у нижній частині крони та сильних пагонів: в — на літній можна перевести і пагін подовження скелетної гілки.*

Якщо ж змішаних пагонів не вистачає, то використовують інші їх типи з квітковими бруньками, у тому числі передчасні, по-різному їх вкорочуючи: верхні — на 3—4 групи квіткових бруньок, а нижні і сильні — на 1/4—1/3, прорідивши їх до необхідних інтервалів. На літні пагони можна переводити і пагони подовження гілок при їх укорочуванні. Але у такому разі цей літній пагін повинен бути зовнішнім або боковим і розміщуватися не ближче 30 см від верхівки пагона подовження. Всі інші літні пагони за 20—30 см нижче його — видаляють, інакше вони будуть конкурувати з ним (рис. 2).

3. Спеціальне обрізування персика на плодоношення залежить і від густоти розміщення квіткових бруньок, а також від відсотка зав'язування та збереження плодів на дереві до їх достигання. Високоврожайні сорти з густо розташованими квітковими бруньками на змішаних пагонах (11—20 груп квіткових бруньок на 30 см), високим відсотком зав'язування плодів (понад 30%) і добрим збереженням плодів на дереві (більше 10 шт. на пагоні) вкорочують сильно, залишаючи 3—6 груп квіткових бруньок на пагоні. У сортів з рідким розташуванням квіткових бруньок (5—10 груп на 30 см), помірним і малим відсотком зав'язування (15—30%) і збереженням плодів (5—10 шт. на пагін) вкорочування пагонів помірне і слабке із залишенням відповідно 6—10 та 11—15 груп квіткових бруньок на пагін.

4. Точніші параметри цього спецобрізування можна визначити, коли враховувати й довжину пагонів. Щоб одержати від 1 до 5 гарних плодів на пагоні, їх вкорочують неоднаково, а залежно від їхньої довжини (див. табл.).

5. Нормувати врожай слід також і в цілому на дерево, щоб на ньому залишилось не більше 300—400 плодів. Лише за такої умови плоди будуть великими, яскравозабарвленими, чудового смаку.

Остаточне нормування виконують уже по зав'язі (див. у таблиці графу 5 + початок пункту 5). Або видаляють частину плодових пагонів, у першу чергу слабших. Можна поєднати обидва ці способи.

ІНШІ ВАЖЛИВІ МОМЕНТИ ПІД ЧАС ОБРІЗУВАННЯ ПЕРСИКА

На четвертий—п'ятий рік формування крони, як правило, завершують. Її знижують (за загальними правилами) до 2,5—3 м. (Технологія і рисунки див. "ДСГ" № 12, 2004). А бокові скелетні й напівскелетні гілки вкорочують на дворічну деревину для обмеження крони.

Крону проріджують: видаляють конкуренти, вовчки, гілочки з гострими кутами відходження, гілочки, що ростуть на верхньому боці гілок, слабкі, витягнуті, непотрібні літні, ростові, зайві, що загущують інтервали, котрі підпадають під санітарну прочистку, ослаблені скелетні та напівскелетні гілки (із згасаючим приростом).

Наступної весни кінцеві прирости скелетних і напівскелетних гілок вкорочують на 1/4 (рис. 4). А в місцях, де потрібно закласти нові гілки різних порядків, залишають найбільш підходящі пагони.

Для нормування врожаю посилюють видалення малопродуктивних гілок. Продовжують спецобрізування на плодоношення, залишаючи передусім сильні змішані пагони (за винятком верхньої зони крони). Сильні змішані гілки, що відплодоносили, видаляти не обов'язково. Якщо на них близько до основи є сильніші пагони, ніж на сусідніх сучках заміщення, то залишають ті пагони, що на змішаних гілках, перетворюючи їх (обрізуванням) у плодові ланки (метод описаний вище).

Нормуючи навантаження, враховують об'єм крони, ступінь пошкодження морозами, шкідниками, ураження хворобами, вік дерев, рівень агротехніки тощо.

Із вступом у плодоношення та в наступні роки у персика особливо інтенсивно наростає вегетативна маса у верхній частині крони, а в нижній і центральній — затухання життєдіяльності, оголення гілок, переміщення плодоношення на периферію і вгору. Цьому слід приділяти особливу увагу. Всі категорії гілок, котрі підпадають під проріджування (див. про це вище), слід видалити у першу чергу у верхній частині крони. Дуже сильні гілки у цій зоні видаляють навіть бокові, щоб максимально освітлити нижню і середню зони, посилити приплив поживних речовин до неї. При цьому можна залишати кількасантиметрові шипи, на яких можуть вирости нові пагони. З них середні можна буде залишити на плодоношення, а сильні видалити (рис. 3). Таке обрізування у верхній частині крони може стимулювати пробудження сплячих бруньок у нижній і центральній частинах крони.

У період повного плодоношення (6—8 років) обрізування посилюється. Кінцеві прирости скелетних і напівскелетних гілок укорочують сильніше, — на 1/3—1/2 (рис. 4). Посилено продовжують проріджування (перед укорочуванням), особливо у верхній частині крони.

ОМОЛОДЖУВАННЯ ДЕРЕВ

Після 4—5 урожаїв, зазвичай, наростання приростів згасає. За нормальної агротехніки це настає десь на 10—12-й рік. А за низької агротехніки та несприятливих факторів навколишнього середовища — на 6—8-й рік.

Коли кінцеві прирости зменшуються до 20—30 см, виконують омолоджувальне обрізування на 2—3-річну деревину. А у верхній частині крони — на 3—4-річну. Правила омолоджувального обрізування такі ж, як у вишні (див. "ДСГ" № 12, 2004).

Але перед кожним туром омолоджування спочатку виконують санітарну прочистку крони та її загальне проріджування, звільняючи від безкорисного і шкідливого баласту.

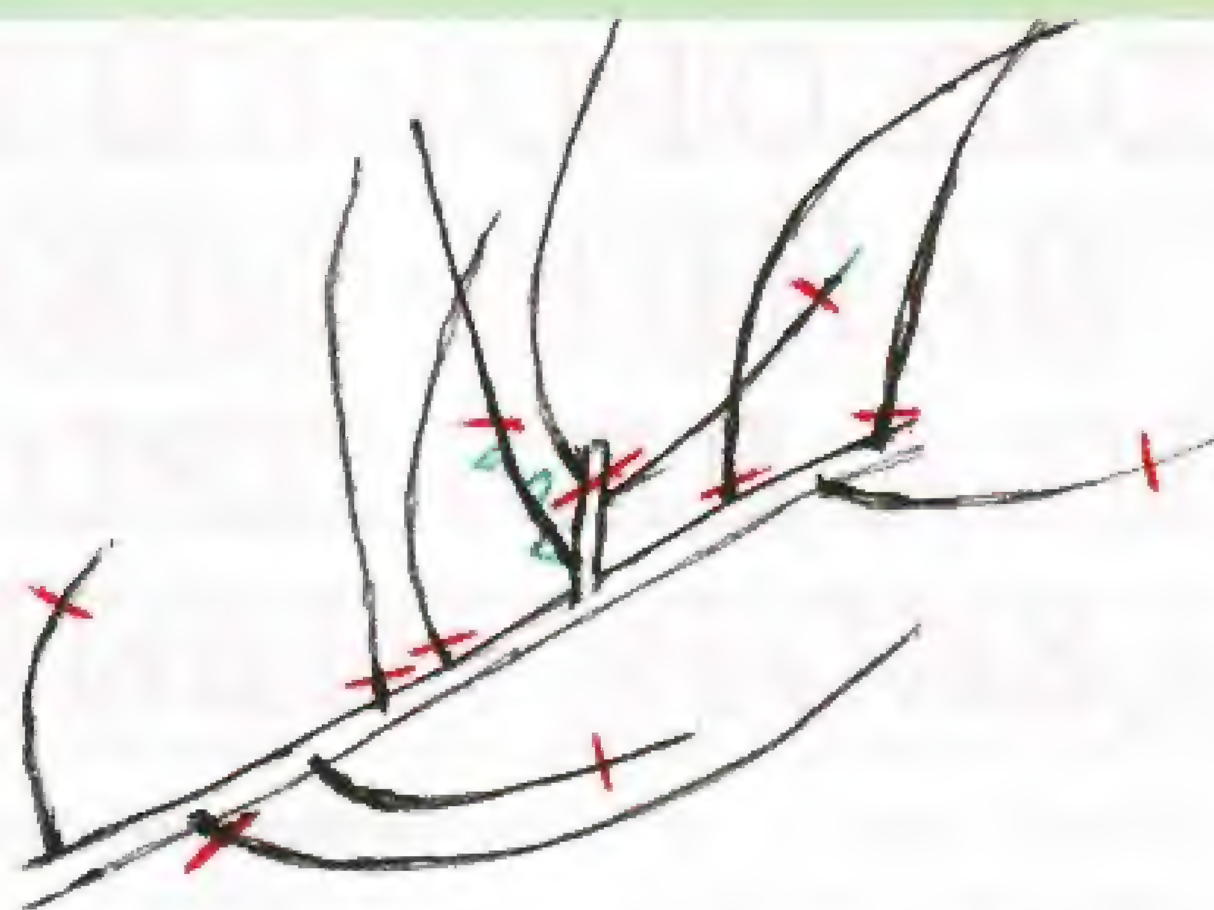

Рис. 3. Екстремальний режим обрізування сильних пагонів у верхній частині крони.

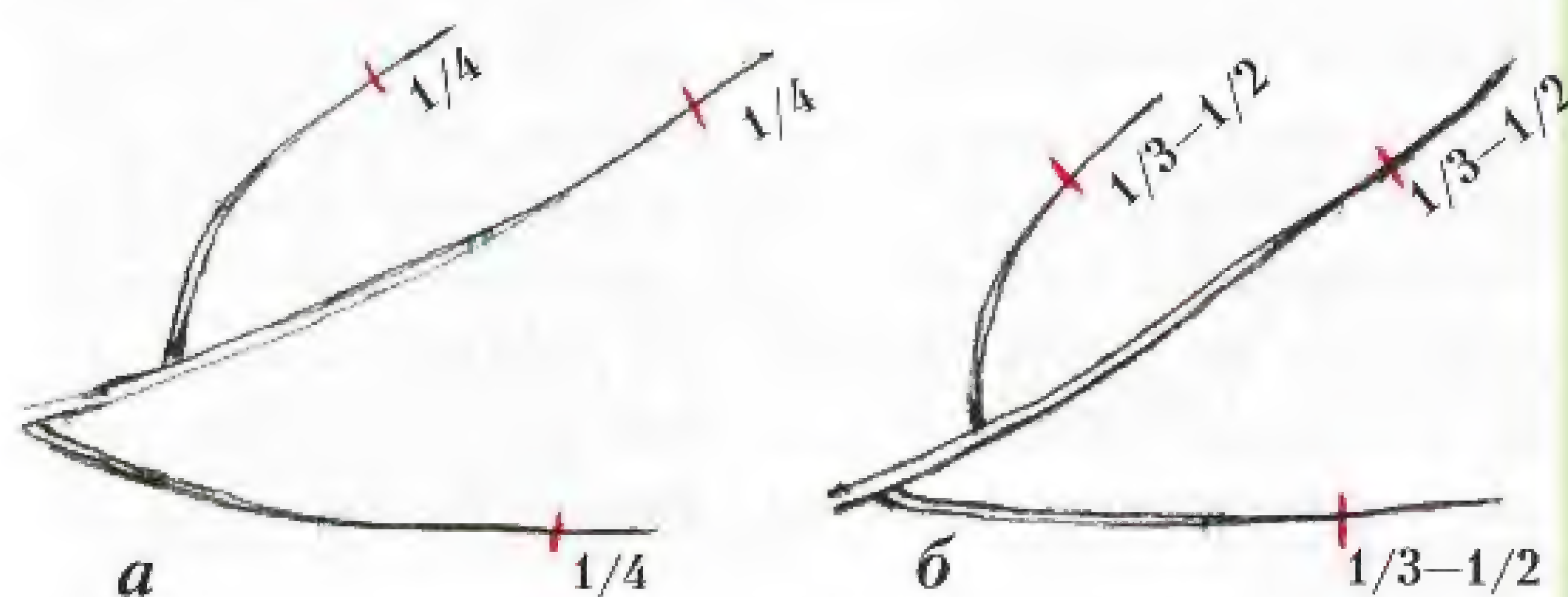

Рис. 4. Ступінь обрізування кінцевих приростів скелетних і напівскелетних гілок: *а — у період вступу в плодоношення; б — на початку періоду повного плодоношення.*

Через три роки, коли прирости знову пригаснуть, застосовують середнє омолодження на 5—7-річну деревину. Видаляється 1/3—1/2 загальної довжини скелетних гілок. (Загальна схема аналогічна тій, що на рис. 5 у статті "Обрізування абрикоса", "ДСГ" № 3, 2005 р.). Але середнє омолоджування виконують і тоді, коли легке не викликало суттєвого збільшення приростів. Середнє омолоджувальне обрізування ефективне лише у дерев, котрі мають здоровий штамб на основі скелетних гілок.

ОБРІЗУВАННЯ ПЕРСИКА ПІСЛЯ ПІДМЕРЗАННЯ

Якщо від морозів і заморозків плодові бруньки загинули частково, плодові пагони вкорочують слабше, враховуючи відсоток загиблих бруньок. Або ж при ранньовесняному обрізуванні залишають резервні змішані гілки, а після заморозків повторно нормують.

За дуже великої кількості загиблих плодових бруньок (понад 70%) персик обрізують на початку цвітіння.

Коли бруньки повністю загинули, крону проріджують, укорочують змішані та інші пагони на сучки заміщення — під урожай наступного року.

За обмерзання скелетних гілок (частіше у старіючих дерев), омолоджують на 3—5-річну деревину, а за необхідності — і на старшу, переводячи на живі відгалуження або сподіваючись на сплячі бруньки.

А пізніше коригують обрізуванням зелених пагонів, що відростуть. Із пагонів, що виросли, у тому числі і вовчків, наступної весни заново починають формувати крону за загальними правилами, як у молодих дерев.

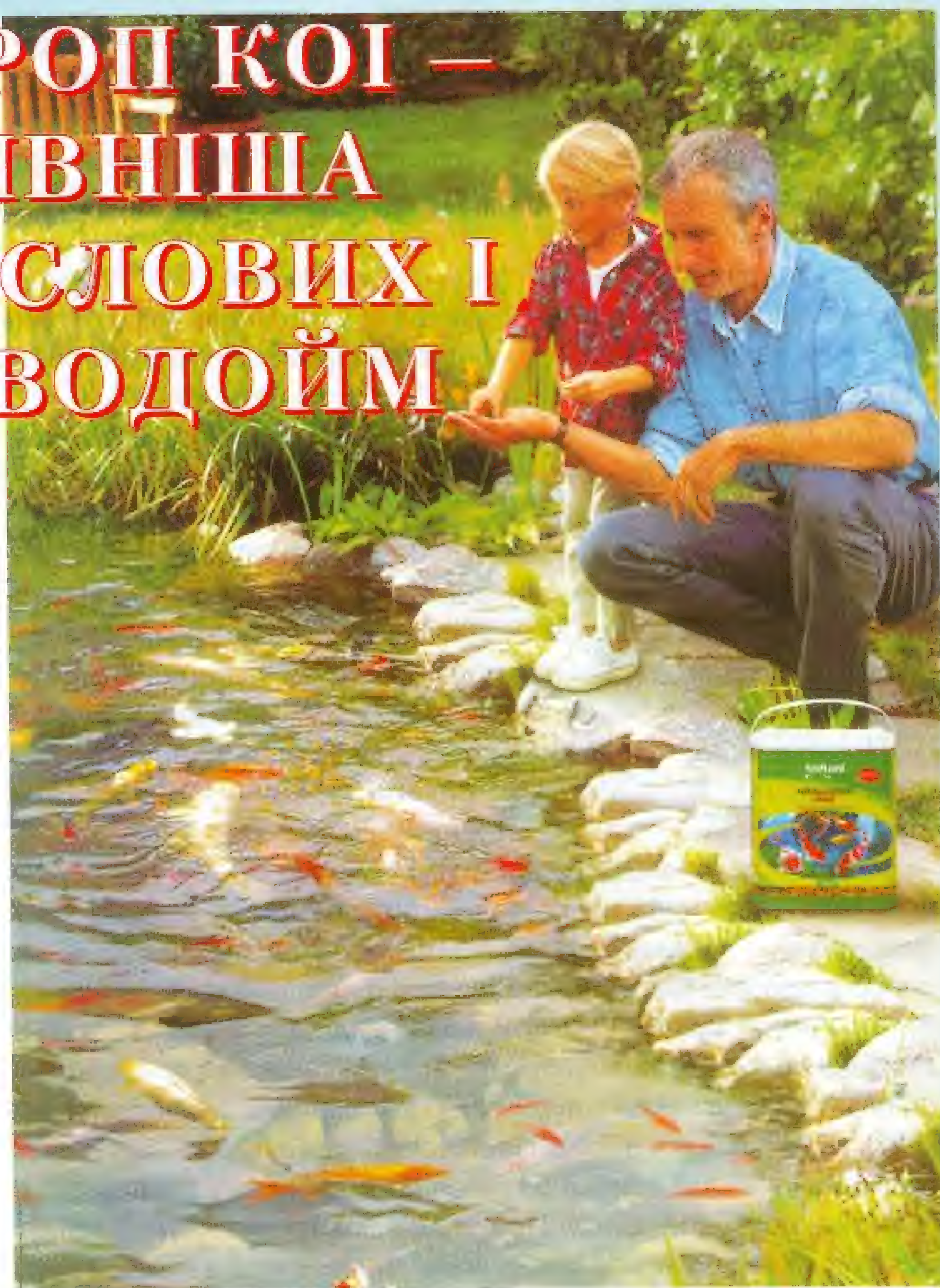
Залишені на гілки різних порядків пагони вкорочують до 50—60 см. А необхідних кутів нахилу надають за допомогою прив'язаних до стовбурів, гілок палиць, розпірок, відтяжок тощо. Способи перетворення пагонів у скелетні й напівскелетні, обростаючі гілки — такі ж, як у вишні (див. "ДСГ" № 11, 2004 р.).

Параметри вкорочування пагонів персика та нормування врожаю залежно від довжини пагонів та продуктивності сорту

Довжина пагонів, см	Кількість залишених груп квіткових бруньок після вкорочування пагонів, шт. Рівень родючості сортів, ступінь зав'язування та збереження плодів			Кількість залишених плодів на пагоні, шт.
	високий	помірний	низький	
20—50	3—4	6—7	11—12	1—2
50—70	5	8—9	13—14	3—4
> 70	6	10	15	4—5

Ф.Г. Білека,
м. Дніпропетровськ

КОЛЬОРОВИЙ КОРОП КОЇ – НАЙПЕРСПЕКТИВНІША РИБА ДЛЯ ПРОМИСЛОВИХ І ДЕКОРАТИВНИХ ВОДОЙМ

(Закінчення. Початок у №3)

З анатомічної точки зору кої — звичайний короп із значними селекційними змінами, які відбулися за 2500 років. Останнім часом вартість кої коливається від 90 до 1800 гривень за штуку залежно від віку, розмірів, забарвлення, яскравості кольорів і приналежності до одного чи іншого виду. З кожним роком ціни на цю рибу зростають, тому є чимало любителів, які хочуть придбати таку рибу вже сьогодні. Лише в Київській області більше сотні власників утримують кої у присадибних водоймах. Значно більше серед акваріумістів.

Купуючи не зовсім дешеву рибу, господарю, звичайно, не завадить детально знати її анатомію та фізіологію. Слід уважно ознайомитися з ветеринарно-медичною та іншою документацією, яка підтверджує належність до певного різновиду, чи відповідає цьому її забарвлення тощо.

На відміну від інших риб, види кої різняться за розмірами та кольором: чорні, білі, голубі, оранжеві, жовті та змішані. Кожний вид має своє тільки йому властиве забарвлення. Вважається, що в світі існує понад 100 різновидів кої, але для класифікації використовується 15 базових форм.

Найдорожчі кої — риби великих розмірів, які мають певний родовід (нащадки імператорських риб), прекрасний екстер'єр й інтенсивне забарвлення, що відповідає виду.

Статеві ознаки у дорослих риб проявляються виразніше, ніж у молодих. У самок форма тіла округліша, плавники менші, ніж у самців. У самців грудні плавці гладенькі, великі. Пластини жабрів надто жорсткі.

Кої, як і всі коропові, належать до риб, які відкладають ікру. Як правило, вони нерестяться наприкінці травня — на початку червня, коли температура повітря сягає 17°С. Ікру вони починають відкладати на світанку і цей процес триває 5—9 годин. Одна самка здатна відкласти 100 000 ікринок на 1 кг маси свого тіла. Тобто самка масою 4 кг може відкласти 400 000 ікринок. Коли для підвищення пігментації тіла на риб діють гормонами, то переважна більшість ікринок не здатна до запліднення.

Залежно від температури води ікра розвивається від 3 до 5 днів. Личинка нагадує прозорий ланцюжок з очима і жовчним міхурем, за рахунок якого личинки живляться перші дні свого життя. Пізніше вони набувають горизонтального положення, вільно плавають і живляться. На відміну від личинок звичайного коропа, личинки кої надто вразливі щодо різних хвороб, надто чутливі до впливу різних факторів навколишнього середовища. Досвід свідчить, що кої добре розмножуються і в водоймах України. Незважаючи на сповільнений ріст, порівняно зі своїм попередником Cyprinus carpio, маса кої може сягати 20 кг.

КОЇ ВМІЮТЬ ЧЕРВОНІТИ

Червоний колір кої — сигнал стресу. Червоніють плавці та деякі частини тіла. Почервоніння спостерігаються і під лускою, інколи вони нагадують варикозні вени. Таке явище спостерігається після перебування кої в сітці, а також тоді, коли вони перебувають у напруженому середовищі (забруднена вода тощо).

Кої всеїдні — живляться кормами рослинного й тваринного походження. Кої інтродуковані у внутрішні водойми. Це ті види, які піднімають корм із дна. Разом з тим кої з великим задоволенням беруть корм у середніх шарах води та на її поверхні. Як і звичайний короп, ці риби споживають все — білкові корми, жири, вуглеводи, вітаміни та воду.

Щоб приблизно визначити вік кої, досить співставити довжину риби з діаграмою росту.

Більшість кої мають луску. Тоненькі пластинки луски ростуть упродовж усього життя. Кожний рік залишає на лусці слід. Якщо придивитися до луски, то вона схожа на зріз дерева, на якому виразно видно кільця. Досить добре це спостерігати під мікроскопом. За кількістю кілець можна визначити вік кої. Коли ж на місці втраченої луски виросте нова, то на ній не відновиться жодне старе кільце. У зв'язку з репродукуванням у самок малюнок кілець може бути неточним.

Найточніший спосіб визначення віку риби — дослідження поперечного перетину спинного хребта, який також має кільця росту.

Незважаючи на те, що кої, як і їхні пращури, всеїдні, до їхньої годівлі варто ставитися дещо відповідальніше, ніж до інших риб.

У присадибних водоймах кої годують спеціальними гранульованими кормами, склад яких збалансований для пор-

мального розвитку та поліпшення їхнього забарвлення. Для тих риб, довжина яких понад 25 см, використовують кормові палички Teichfischfutter Sticks, що містять повний набір цінних речовин. Ці палички не тонуть у воді, а плавають на поверхні і коли риби поїдають їх, то це дає змогу спостерігати за ними. Палички добре перетравлюються, тому їх використовувати можна не лише для кої, а й для інших риб середніх і більших розмірів.

Як корм для мальків використовують палички кої Junior і пластівці Flocken.

Щоб підсилити інтенсивність кольору риб, використовують корм Teichfischfutter Color. Улітку раціон можна доповнити живими комахами. Для цього над водоймою монтують електричну гірлянду (як на новорічній ялинці). Риби вночі із задоволенням поїдають комах, які злітаються на світло та падають у воду.

Існують й інші види кормів. Наприклад, кормова суміш Multi Mix, у якій, крім пластівців та паличок, ще є висушені на сонці дрібні прісноводні молюски — природна пожива для риб. Кормову суміш Multi Mix успішно можна використовувати у водоймах із змішаним складом риб різних видів і розмірів, які живуть у різних шарах води.

Коли кої утримуються разом з золотими рибками, то використовують кормову суміш Gold Menu, розроблену спеціально для золотих рибок.

Восени, коли температура води падає нижче 15° С, доцільно перейти на спеціальні легкі корми із зниженим умістом протеїну. Це Easy Digest Sticks Koi Energy та подібні, які підсилюють ріст та імунітет риб. Зі зниженням температури зменшується кількість кормів. За температури води 5° С риби вже не споживають корм.

Годувати кої слід невеликими порціями кілька разів на день (не менше трьох). Увесь корм риби повинні з'їсти упродовж 5—10 хвилин.

Крім названих кормів у торгівельній мережі існують інші суміші. На жаль, вони бувають низької якості, а інколи й шкідливими для риб. Якщо у водоймі утримуються цінні риби, дешеві нерозфасовані або в негерметичній упаковці корми краще не купувати. Варто пам'ятати, що саме в них руйнуються поживні речовини, наприклад, вітаміни.

Фірмові корми завжди продаються розфасованими в повітренепроникній упаковці, опломбовані з позначенням терміну придатності.

Коли в торгівельній мережі з'являться нові кормові добавки, варто скористатися консультацією спеціаліста.

ВДАЛИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ КИЇВСЬКИХ УЧЕНИХ

Різновиди кої, а їх понад 100, суттєво різняться між собою. Ось чому для підтримки специфічних властивостей риб схрещують у межах однієї раси. Безумовно, існують багатообіцяючі перспективи для міжрасової гібридизації. Саме з цієї причини постійно виникають нові різновиди, дивуючи прихильників кої все новими чудернацькими формами та кольоровими гамами.

Зацікавилися подальшою гібридизацією кої і наші співвітчизники — вчені Київського інституту гідробіології НАН України кандидат біологічних наук Олег Георгійович Зіньковський та Олександр Спиридонович Потрохов. Це вони разом з Миколою Юрійовичем Євтушенком розробили антистресові та анестезуючі препарати й методику їх застосування для маточних особин у період зціджування у них ікри та молочка, що дало можливість різко зменшити втрати маточного поголів'я під час отримання личинок риб заводським методом. За кілька років їхні препарати завоювали визнання в багатьох великих рибних господарствах України. Чимало рибоводів пройшли курс навчання з методики застосування цих препаратів на базі інституту.

Щорічно в період нересту риб на базі гідробіологічної станції в місті Біла Церква (парк Олександрія) вчені інституту організовують консультативну допомогу рибоводам з методики вирощування личинок, ведення фермерського рибного господарства, транспортування риборозплідного матеріалу, а також розведення нових високопродуктивних порід риб. Під їхнім керівництвом у літній період проходять практику студенти та аспіранти Національного аграрного університету України.

У 2003 році О.Г. Зіньковський та О.С. Потрохов порадували нас своїми новими досягненнями, які мають велику перспективу як для рибоводів-промисловців, так і для аматорів. Навесні 2003 року вони схрестили самця кої з самками звичайного коропа.

Введення імульсії гіпофіза з метою прискорення визрівання статевих продуктів та застосування антистресових препаратів під час відціджування ікри у самок і молок у самців проводилося за звичайною схемою. Результат отримали через рік. У контрольному ставку маса річкового коропа звичайного становила 25 г, а гібридів — 75 г, тобто втричі більше.

Узимку 2004 року сталося неприємне. Хтось із місцевих браконьєрів хотів вилами виловити кої. Самець утік, але рана залишилася. Рибоводи вилікували рибу. Експеримент повторили. Результат був таким, як і в 2003 році. Крім того, маса гібридів, отриманих навесні 2003 року, за півтора року становила 1 кг порівняно з 400—500 г у контрольних дворічних коропів звичайних.

Багато рибних господарств України зацікавилися експериментами вчених Київського інституту гідробіології, оскільки цей проект має велику перспективу як для вирощування та реалізації товарної риби, так і для ставків, де організована платна риболовля для любителів. У багатьох країнах Європи кої розглядають як об'єкт спортивної риболовлі. Але це заняття не лише спортивне, а й естетичне. Тому чимало рибалок-аматорів вибирають для вудіння саме кої. Піймати такий екземпляр — велика честь для будь-якого рибалки. Це викликає неабияке захоплення оточуючих. Спортивне виловлювання кої вперше почалося в Британії та Франції.

Зацікавленість рибоводів України експериментами вчених Київського інституту гідробіології — нагальна потреба сьогодення.

Від імені всіх рибалок України редакція журналу "Дім, сад, город" бажає О.Г. Зіньковському та О.С. Потрохову і всім, хто їм допомагає, успішного завершення експерименту. Ми, в свою чергу, із задоволенням розповімо нашим читачам про ті господарства, які розведуть кої для спортивної та аматорської риболовлі, а також використають їх у декоративних водоймах.

В.Тарасюк,
Д.Шоха
м. Київ

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРОЛЯ

У природі для життя кролів придатний теплий географічний пояс. У звичайній місцевості на південних схилах пагорбів з легким ґрунтом вони риють два види нір. Нори з довгими і розгалуженими ходами — гніздо, вистелене сухими рослинами, слугують тваринам за житло. Для окролів вони риють короткі нори, що закінчуються розширенням, у якому влаштовують гнізда, вистелені пухом самки. Діаметр гнізда становить 300—500 мм. Кролі живуть колоніями.

Плодяться вони упродовж усього року, за винятком несприятливого зимового періоду. Статевої зрілості кролі досягають у віці 90—110 днів. Овуляція яйцеклітин у самок відбувається під час спарювання. Період сукрільності триває 31 день, самка народжує у середньому 4—12 голих і сліпих кроленят. У віці 10 днів вони стають видющими, а через 21 день виходять із гнізда і починають поїдати корм. Запліднення кролиці може відбутися відразу після окролу. Вона спроможна виробляти молоко і під час вагітності. Матка в самки подвійна, кожен ріг своєю шийкою упирається в піхву. Тому іноді може відбутися подвійне запліднення, а відтак — подвійний окрол і несправжня вагітність.

Дикий кріль важить близько 1,5—2 кг. Висота його 150—180 мм, довжина — до 400 мм. Тіло дикого кроля — компактне, з невеликою округлою головою. Вуха прямі, їхня довжина близько 70 мм. Передні кінцівки у нього короткі, слабкі, задні — довгі, сильні.

Довжина хвоста майже 55 мм. Жива маса домашніх кроликів коливається від 0,7 до 0,8 кг і більше. заміна молочних зубів на постійні відбувається безперервно у віці 18—28 днів. Різці ростуть постійно, тому кріль мусить їх сточувати. У кроля добре розвинуті слух, нюх і смак, гірше — зір. Травний тракт досягає чотириразової довжини тіла і має місткі товсту та сліпу кишки. Шлунок однокамерний, має форму підковоподібного мішка і розташований позаду печінки, впоперек черевної порожнини.

Кролі виділяють твердий і м'який кал; м'який вони з'їдають. Спочатку поїдання кролями власних екскрементів (копрофагія) вважалося вадою. Нині вчені встановили, що це нормальний фізіологічний і дуже важливий процес для організму цих тварин.

Нічний (м'який) кал містить підвищену кількість протеїну, вітамінів та інших біологічно активних речовин. М'який кал кролі виділяють у вигляді гронової маси, що складається з дрібних темних катишків, вкритих слизуватою оболонкою. У них багато бактерій і неперетравленої клітковини, є там і яйця черв'яків. Катишки на чверть складаються з чистого білка. М'який кал допомагає засвоювати організму кролів нові порції корму. Від загальної кількості калу, що виділяють кролі, на частку м'якого припадає від 10 до 40%, і майже весь цей кал кролі з'їдають. Позбавлення тварин копрофагії негативно позначається на здоров'ї кролів, які гірше ростуть, худнуть, у самок знижується плодючість, частішають випадки абортів і збільшується кількість мертвонароджених.

Нічний (м'який) кал

"Звичайний" кал

У середньому температура тіла кролика становить близько 39°С, але може коливатися від 36 до 39,5°С, що зумовлено станом тварини (спокій чи збудження) і температурою навколишнього середовища. З підвищенням температури повітря у кроля збільшується температура тіла, коли ж температура повітря знижується, падає і температура тіла тварини. Оптимум температури повітря для кролів у межах 15—22°С, але тварини спроможні витримувати зниження температури повітря до –30°С і підвищення до +30°С. Дуже чутливі тварини до вологості і протягів. За зниження температури повітря кролику необхідна додаткова енергія для підтримання температури свого тіла, яка має надходити до організму з годівлею. Тому за утримання кролів взимку на відкритому повітрі кількість згодовуваних кормів треба збільшити на 25—35% порівняно з літнім періодом. Звідси зрозуміле значення утеплення будиночків у зимовий період для економії витрат кормів. Споживання кормів збільшується у поганих умовах утримання: холодні клітки і будиночки, відсутність або недостатня кількість підстилки, її забруднення й намокання, напування крижаною водою, вологість і дощі тощо.

Органи дихання у кролів розвинуті слабко. Це їхнє найслабше місце, їм необхідне свіже повітря. У приміщенні, де є пил, різноманітні мікроорганізми, шкідливі гази, вони швидко слабнуть.

Тіло кроля вкрите смухом, неоднорідним за складом. Забарвлення смуху дикого кроля різноманітне — від сіруватого до червоно-коричневого. Діапазон забарвлення вовни домашніх кролів дуже широкий.

Дикий кріль схрещується з домашнім, даючи плідне потомство. З іншими видами тварин він не схрещується через велику біологічну та генетичну віддаленість.

Виявлена ще одна особливість кролячого племені. Довговухі доволі точно регулюють чисельність свого роду. Як відомо, кроленята народжуються через 28—30 днів. Однак за несприятливих умов (нестача кормів, зміна клімату, велика скупченість тощо) на 10—12-й день зародки можуть розсмоктатися. До того ж організм самки використовує всі поживні речовини ембріона. Це значно економічніше, ніж викидень, тому-то у кролів вони бувають дуже рідко. Ось вам і відповідь на питання багатьох кролівників: "Чому самки іноді не кроляться?" Незвично ще й те, що після розсмоктування плоду до залоз надходить молоко і самка знову спарюється. Усе відбувається так, ніби були звичайні пологи.

Кролі добре пристосовуються до довкілля. Якщо їх утримують у приміщеннях і працюють з ними, вони стають ручними і перестають лякатися. Але якщо кролів утримують у вольєрах, дуже швидко вони починають робити підкопи, стають дикими, і їх важко спіймати. Якщо ви плануєте возити тварин на виставку, можна порадити частіше забирати їх із клітки, саджати на стіл і перевертати на спину, як це робить суддя на виставці.

Так беруть і припіднімають кролів

Кролі лякливі. Тому поводитися з ними треба спокійно. До кролятника ніколи не слід вриватися, інакше тварини злякаються і почнуть метатися. Найкраще входити до приміщення повільно і при цьому розмовляти з тваринами. Можна також щось насвистувати чи співати, у будь-якому разі кролі повинні відчути відвідувача з великої відстані.

Кролів беруть, тримаючи за загривок. Рухливих тварин додатково утримують за вуха. Виймаючи важких тварин, другою рукою потрібно підтримувати їх за живіт чи спину в ділянці таза (див. мал.). Якщо ви відсаджуєте кроля, підстилка у клітках не повинна бути дуже гладенькою, інакше він не зможе як слід триматися.

Перш ніж покласти кроля, однією рукою треба притиснути його вуха між великим і вказівним пальцями, а іншими тримати за загривок. Припіднявши тварину, її кладуть на спину. Якщо кріль не звик до такого поводження, то намагатиметься звільнитися за допомогою задніх лап. Щоб заспокоїти кроля, задні лапи можна притримувати другою рукою. Поклавши тварину на спину, легко конт-

Пересаджування кроля

ролювати її стать, стригти кігті й оглядати зуби.

На короткі відстані (у межах кролятника) ангорських кроликів слід переносити, тримаючи однією рукою за вуха, а другою — за шкіру у крижовій ділянці. Перед забоєм рекомендується тримати кроля у тазостегновій ділянці, щоб під шкірою не утворилися синці.

Так тримають кроля під час огляду

КРОЛЯЧИЙ ПОСЛІД — ЦІННЕ ДОБРИВО

Кролячий послід — цінне добриво для саду й городу. Перед застосуванням необхідно приготувати компост. Він швидко дозріває, особливо, якщо його готують із сіна та залишків соломи.

Один кріль масою 4 кг продукує близько 100—150 кг гною за рік залежно від типу годування, способу утримання і застосування підстилки. 100 кг кролячого гною замінює 2,6 кг сульфату амонію, 3 кг суперфосфату і 1,3 кг 40%-ної калійної солі. За цінністю гній не поступається гною інших видів сільськогосподарських тварин. Однак його потрібно правильно укласти в яму для гною, купу чи закомпостувати.

Підготувала **Г. Коваленко**

З приходом весни розпочинається черговий пасовищний сезон для худоби. Проте настання тепла призводить до одночасної різкої активізації ектопаразитів. До значної кількості комах — збудників "стійлових" хвороб спричинених різними видами вошей (сифункулятози), волосоїдами (бовікольоз), кровососками (мелофагоз), додаються проблеми, які створюють літаючі кровосисні комахи: ґедзі, комарі, мошки, мокреці, москити — всі, котрих об'єднує народна назва — гнус. Чим ближче до середини літа, тим докучливішими стають численні зграї мух.

Значною кількістю спостережень, проведених у ряді країн, встановлено, що всі види гнусу, впливаючи окремо чи в різних варіаціях разом, кусаючи худобу, обов'язково призводять до відчутного зниження молочної продуктивності корів (на 15—40%) та середньодобового приросту (18—35%) молодняку. До того ж слід враховувати, що усі кровосисні комахи, в тій чи іншій мірі, можуть бути переносниками збудників трансмісивних хвороб тварин та людей.

Так, встановлено, що ґедзі є переносниками збудників небезпечних захворювань, таких як: анаплазмоз; емфізематозний карбункул, трипаносомоз, туляремія, сибірка та ін.

Комарі є переносниками збудників понад 50 хвороб, серед яких анаплазмоз, бруцельоз, малярія, міксоматоз кролів, сетаріоз великої рогатої худоби тощо.

Укуси мошок, в окремі роки, можуть спричиняти ензоотичні спалахи симуліотоксикозу, внаслідок якого тварини помітно худнуть, втрачають молочну продуктивність, нерідко гинуть.

Численні родини мух є переносниками значної кількості збудників інфекційних та інвазійних хвороб.

Окремого розгляду заслуговують хвороби, що спричинюються личинками гедзів (гіподермоз великої рогатої худоби, естроз овець, гастрофільоз коней) та поширюються специфічними переносниками — кліщами (піроплазмідози).

У нашій країні на офіційному ринку ветпрепаратів в даний час засобів боротьби з ектопаразитами, а надто з їх різновидністю — літаючими комахами, є не так уже й багато. З вітчизняних це — аверсект купочний, дельтокс, інсекто-акарицидна пудра, виробником яких є ВАТ ВНП "Укрзооветпромпостач" та принада КПДМ виробництва ДП "Ветеринарна медицина" ІЕКВМ. Для інактивування токсичної дії укусів гнусу, особливо в ділянці вимені корів, добрі результати дають препарати на основі календули (мазь або настойка календули — виробник НВФ "Бровафарма").

В тій чи іншій мірі можливе застосовування інсектицидних препаратів іноземних виробників, таких як: бутокс, негувон, неостомазан, неоцидол, себацил. Проте більшість із них заборонено використовувати для дійних корів, до того ж ефективність дії їх недостатньо висока та короткотривала.

ЕКТОПАРАЗИТИ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

У більшості країн Західної Європи для захисту худоби від мух та гнусу використовують засоби тривалої дії (на весь сезон), які поміщаються в нашийниках або, частіше, у вушних бирках. НВФ "Бровафарма" протягом 2002—2003 рр. було організовано широку серію дослідів з вивчення ефективності захисної дії вушних інсектицидних бирок (ВІБ) в умовах різних областей України. На жаль, на вітчизняному ринку, в літньому сезоні цього року, з ряду причин, ВІБ ще не з'являться.

Проте вже з минулого сезону проти кровосисних комах ефективно використовується новий досить оригінальний, хіміотерапевтичний засіб — Байофлай® Пур-он, виробництва німецької компанії "Байєр". Він розроблений на основі цифлутрина (група піретроїдів). Байофлай® є високоефективним проти найпоширеніших різновидів мух і ґедзів. Препарат ефективний також проти вошей і волосоїдів великої рогатої худоби. Особлива цінність Байофлаю® в тому, що його дозволено без обмежень застосовувати дійним коровам. Є повідомлення про ефективне випробування Байофлаю® проти кровососок та волосоїдів у овець. При цих видах паразитів він буде поза конкуренцією у зимовий період, коли купочні препарати не можна використовувати.

Препарат зручний у дозуванні, його доза для великої рогатої худоби — 10 мл, овець і кіз — 5 мл. Він наноситься тварині безпосередньо на хребет по середині лінії від холки до хвоста. Після обробки (поливання), діюча речовина протягом кількох годин рівномірно розподіляється по всій поверхні тіла тварин, але не проникає через шкіру. Повний ефект настає через 12 годин і триває на високому рівні мінімум місяць. Дощ, сонце та інші кліматичні фактори не знижують ефективність дії.

При застосуванні Байофлаю® найкращі результати отримують при поєднанні двох основних факторів: першу обробку слід зробити якомога раніше (оптимально — середина травня), щоб мухи, що перезимували, не встигли відкласти багаточисельного потомства; а також має бути одночасна обробка всіх тварин гурту (череди), що разом випасаються.

Повторна обробка рекомендована через 4—6 тижнів. Звичайно, бажано систематично обробляти місця виплоджування мух будь-яким із наявних інсектицидів, застосовуючи концентрацію розчину згідно з рекомендацією виробників. У хлівах, молочарнях та інших тваринницьких приміщеннях слід періодично виставляти принади (типу БАЙТ, КПДМ тощо). Дотримуючись цього, за літо від кожної дійної корови, Ви отримаєте додатково півтонни молока. Вартість однієї дози Байофлаю® (10 мл) близько 4-х гривень, окупиться сторицею та одночасно оберігатиме Вашу худобу від різноманіття заразних хвороб.

Андрій Березовський,
доктор ветеринарних наук,
Науково-виробнича фірма "Бровафарма"

ФАСЦІОЛЬОЗ — ЗАХВОРЮВАННЯ, НЕБЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ХУДОБИ ТА ЛЮДИНИ

Ще коли я працювала в лабораторії продовольчого ринку під час проведення експертизи яловичих туш, мене часто дивувала картина ураження печінки паразитами — фасціолами. У спотворених жовчних протоках можна було відшукати і самих паразитів, які спочатку мають вигляд темних драглистих грудочок, але якщо далі роздивлятися, то вони набувають форми листка дерева, а їхні внутрішні органи можна було побачити, дивлячись через них на світло.

У деяких випадках, розрізуючи уражену печінку, під ножем відчувався хрускіт, наче від піску.

Одразу виникає запитання, що робити з такою печінкою та чи можна її споживати?

ЗАХВОРЮВАННЯ ТА ЗБУДНИКИ ХВОРОБИ

Фасціольоз — це захворювання, яке зумовлюють паразити, наукова назва яких — фасціоли.

Захворювання викликають так звані трематоди, котрих є два види: фасціола звичайна (Fasciola hepatika) та фасціола гігантська (Fasciola gigantica), що мешкають у жовчних протоках печінки та жовчному міхурі тварин і людей. Паразити не схожі між собою за розміром. В однієї тварини одночасно можуть паразитувати фасціоли обох видів. Перебіг хвороби може бути гострим або хронічним. І саме хронічна форма найпідступніша, тому що залишається нерозпізнаною, своєчасно не лікується і сприяє поширенню захворювання у навколишній місцевості.

Частіше та важче хворіють вівці й кози, легше — велика рогата худоба, порівняно рідко хворіють кролі, свині, ще рідше — коні. Хворіє також і людина.

ЯКІ ОСНОВНІ ОЗНАКИ ЗАХВОРЮВАННЯ, ЩО НА НИХ ПОВИНЕН ЗВЕРНУТИ УВАГУ ГОСПОДАР?

У разі захворювання у тварин спостерігаються розлади травлення (пронос змінюється на закреп), набряки (добре помітний набряк підщелепової ділянки), знижується апетит, може виникнути здуття рубця, дихання поверхневе (неглибоке), пришвидшене, відзначається загальне виснаження. За хронічного перебігу перші прояви хвороби лишаються непоміченими.

Через 1—2 місяці після зараження тварини слабнуть, худнуть, втрачають апетит, спостерігається набряклість у ділянці повік, підщелепового простору, грудей, ділянка печінки за натискання — хвороблива. На початку розвитку хвороба нагадує спалах гострого інфекційного захворювання з підвищенням температури тіла. Лікування антибіотиками недієве.

У подальшому у хворих тварин знижується продуктивність, погіршуються якість м'яса та вовни (втрачає блиск і січеться), народжується менше потомства, знижується племінна цінність тварин, а за наявності в організмі великої кількості паразитів тварина може загинути. Наприклад, за хронічної форми фасціольозу втрата приросту маси у великої рогатої худоби сягає 8—12%, надоїв — 25—40%, вибраковується 11—22% печінки.

Обстежуючи уражену печінку, можна побачити, що жовчні протоки потовщені й заповнені бурою густою драглистою масою, у якій можна виявити паразитів. На перший погляд вони мають вигляд як грудочки бруду, але за детальнішого розгляду побачимо паразитів у вигляді тоненьких листочків сіро-коричневого кольору. Коли ж ріжеш печінку, в якій "похазяйнували" паразити, відчувається хрускіт, тому що стінки жовчних протоків укриті нашаруваннями вапна. Якщо ураження невелике, печінку після відповідної зачистки, можна споживати в їжу.

ЯК ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗАРАЖЕННЯ ТВАРИН ТА ЧОМУ САМЕ СТАВКОВІ РАВЛИКИ ПОТРІБНІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПАРАЗИТІВ?

Цикл розвитку паразитів складний, у ньому обов'язково наявні ставкові равлики, а саме: великий ставовик для фасціоли звичайної та вушкоподібний ставовик для фасціоли гігантської.

Хворі тварини виділяють яйця паразитів у навколишнє середовище. А наявність теплої води ставка сприяє подальшому розвитку яєць паразитів та народженню рухливих личинок, які у свою чергу віднаходять равликів і проникають у їхнє тіло. У печінці ставкових равликів відбувається безстатеве розмноження личинок і як наслідок — їхня кількість збільшується у сто разів. Залишивши равлика, ці нові личинки деякий час плавають у воді за допомогою хвостика, далі прикріплюються до рослин і вкриваються оболонкою, яка захищає їх від висихання. Зараження тварин відбувається за споживання трави з личинками на сирих пасовищах та за вживання води із ставків, які розміщені поруч. Вівці та кози заражуються і хворіють сильніше, ніж велика рогата худоба, певною мірою тому, що відгризають траву ближче до кореня, де міститься більше личинок фасціол.

І навіть, якщо тварину не випасають, а лише підгодовують травою або сіном із такого пасовища, можливе зараження. У погано висушеному сіні, зібраному на сирих луках, на яких випасалися заражені фасціольозом тварини, личинки фасціол залишаються живими до шести місяців. У зв'язку з цим сіно, зібране на таких луках, необхідно ретельно просушувати та згодовувати наприкінці стійлового періоду.

ЧИ НЕБЕЗПЕЧНА ХВОРА ТВАРИНА ДЛЯ ЛЮДИНИ?

Хвора тварина виділяє у навколишнє середовище яйця паразитів. Вони також можуть виділятися з печінки та бути в молоці. Але в цьому разі для людини небезпеки не існує. І навіть, якщо людина споживе такі яйця, зараження не відбудеться — вони пройдуть через організм людини транзитом.

ЯКИМ ЧИНОМ ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗАРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ?

Люди хворіють доволі рідко. Зараження відбувається, коли людина, часом, ковтне сиру ставкову воду під час купання та, коли цією водою миють овочі та фрукти або за споживання погано вимитої листкової зелені, овочів, ягід, зібраних із городів, розташованих біля небезпечних ставків. У цьому випадку овочі та ягоди перед споживанням необхідно ретельно мити та обварювати окропом.

В організмі людини паразити можуть жити до десяти років.

Діагноз захворювання ставиться за клінічними ознаками, але обов'язковими є лабораторні дослідження. Їх слід виконувати кілька разів з метою виведення з ужитку "транзитних" яєць паразитів, які могли потрапити до організму, коли людина споживала уражену печінку.

Інкубаційний період триває від 1 до 8 тижнів.

Захворювання починається нездужанням, слабкістю, головним болем, нудотою, блювотою, іноді з'являються висипання на шкірі. Можливі збільшення печінки, селезінки, жовтяниця, болі в животі. Через 2—6 місяців гостра фаза перетворюється у хронічну, що переходить за типом гепато-холециститу з повторними загостреннями.

ЯКУ ШКОДУ НЕСУТЬ ПАРАЗИТИ ОРГАНІЗМУ ХУДОБИ ТА ЛЮДЯМ?

Разом із їжею збудники фасціольозу потрапляють до травного тракту. Звідти вони мігрують до печінки, руйнуючи стінки кишківника, або з током крові кишкових кровоносних судин. Після потрапляння до печінки личинки проникають через її тканину і досягають жовчних протоків, де продовжують розвиток, живлячись жовчю, соками печінки, кров'ю і через 2—4 місяці стають статевозрілими (так званий інкубаційний період, коли хвороба ще не проявляється).

Іноді фасціоли з током крові заносяться до інших органів, найчастіше — до легенів, де вкриваються капсулою, але не розвиваються.

У результаті життєдіяльності фасціол відбувається запалення жовчних протоків та тканини печінки. Це спричиняє погіршення функції печінки, серцево-судинної та нервової систем, шлунково-кишкового тракту, органів дихання, порушується обмін речовин, виникає нестача вітамінів А та С. Настає алергійний стан організму.

За гострого перебігу хвороби у овець та кіз спостерігається блідість слизових оболонок, іноді жовтяниця (можна побачити, відтягнувши донизу нижню повіку). Температура тіла 41,2—41,6°С. Апетит знижений, іноді зауважується кривавий пронос, можуть бути закрепи, здуття рубця. Тварини пригнічені, у них спостерігається задишка та порушення серцебиття.

За хронічного перебігу перші клінічні ознаки непомітні. Через 1—2 місяці після зараження тварини слабнуть, худнуть, втрачають апетит, спостерігається набряклість у ділянці вік, підщелепного простору, грудей, ділянка печінки болюча. На пасовищі такі тварини відстають від стада. Захворювання може тривати місяцями й закінчуватися загибеллю тварин. Корови та кози дають менше молока, ніж зазвичай.

У великої рогатої худоби перебіг фасціольозу в основному хронічний і частіше спостерігається у молодняку до дворічного віку. Набряки нерідко відсутні. Різко знижуються вгодованість і молочна продуктивність. У вагітних тварин спостерігається залежування перед пологами.

ЛІКУВАННЯ ФАСЦІОЛЬОЗУ

На лікуванні зупинюся докладніше. Практичний досвід вказує не те, що це необхідно, особливо з появою на ринку великої кількості нових лікарських засобів.

Лікують тварин за допомогою наступних протипаразитних препаратів: роленол (діюча речовина — клозантел), він застосовується у вигляді ін'єкцій, що дуже зручно; або препарат, у якому діюча речовина — альбендазол (препарати можуть мати назви: альбендазол, атазол, вермітел та інші), гексихол. Гексихол несумісний з дачею легкозброджуваних кормів (силос, сінаж, буряки, жом, картопля, патока) — може виникнути здуття рубця. Застосування гексихолу рекомендується поєднувати із дачею кухонної солі, в кількості, яка звична для тварин.

Лікуючи від фасціольозу, як єдиного у даний час паразитарного захворювання у тварин, перевагу слід віддавати двом останнім препаратам. Відомо, що деякі породи великої рогатої худоби дуже чутливі до препаратів клозантелу (роленол), під час лікування якими можлива сильна алергічна реакція. Водночас ці препарати (діюча речовина в яких клозантел) ефективні також для лікування гіподерматозу.

Перед лікуванням тварин обов'язково необхідно ознайомитися з настановою із застосування препарату з метою визначення дози. За такої саме діючої речовини вміст її у препаратах-аналогах може бути різний.

Слід звернути увагу на те, що після лікування за цим методом від цих тварин певний час не можна споживати м'ясо та молоко. Застосовуючи для лікування роленол (клозантел), уживати в їжу молоко не можна 14 діб, м'ясо — 28, альбендазолу — відповідно 5 та 12 і 28 діб.

Особливої уваги заслуговують вагітні тварини, яких у першу декаду вагітності лікувати небажано, це може зумовити ускладнення.

Лікувати тварин необхідно двічі на рік: навесні, не пізніше двох тижнів до вигону на пасовище та восени, після переведення на стійлове утримання.

Застереження для господарів: за хвороби тварин на фасціольоз не можна застосовувати ніяких жовчогінних засобів — це може викликати розрив жовчного міхура.

ПРОВЕДЕННЯ ПЛАНОВОЇ ВАКЦИНАЦІЇ ТВАРИН, КОЛИ ВОНИ ХВОРІЮТЬ НА ФАСЦІОЛЬОЗ

Вакцинація хворих тварин, навіть за відсутності будь-яких ознак захворювання практично не має сенсу. Діяльність паразитів пригнічує імунітет (імунодепресія), за якого стає неможливим створення повноцінного післявакцінального захисту (імунітету) проти інфекційних захворювань.

Отже, перед вакцинацією тварину необхідно позбавити від внутрішніх паразитів (провести дегельмінтизацію) — дати відповідні ліки.

ЯК ЗАПОБІГТИ ЗАРАЖЕННЮ ТВАРИН НА ПАСОВИЩІ?

Перший раз тварин виводять на пасовище наприкінці квітня — на початку травня. Отже, з цього часу починається заселення пасовищ яйцями фасціол, розвиток яєць, а потім і личинок фасціол у тілі равликів. Через два місяці личинки фасціол (червень) стають заразними для тварин. Тож, протягом двох місяців від початку випасання пасовище ще безпечне. Воно стане небезпечним після двомісячного терміну, коли розвинуті личинки вийдуть із равлика і стануть заразними. Можливому в цей час зараженню необхідно запобігти й зробити це дуже просто. Варто тільки перевести тварин із ділянки, де вони паслися протягом 2 місяців, на нову ділянку, на якій ще не паслися, і надалі організувати випасання тварин так, щоб вони на одній ділянці не паслися довше двох місяців. Тварин необхідно випасати на ділянках, які змінюються кожних два місяці. Це убезпечить тварин від зараження фасціольозом.

Крім того, перед початком випасання необхідно обстежити пасовища, виявити місця, де живуть ставкові равлики, а пастухам указати, щоб вони не пускали тварин до цих місць.

Небезпечно напувати тварин із застійних струмків і річок із заболоченими берегами, дрібних водойм, заселених равликами, тому що тварини, з-поміж яких є хворі на фасціольоз, щодня приходять до цієї водойми і забруднюють воду. Внаслідок чого в цих водоймах міститься велика кількість личинок фасціол, що розвинулися у равликах. Проковтуючи личинок із травою або водою, тварини заражаються.

ЯК ЗНИЩИТИ РАВЛИКІВ НА ПАСОВИЩАХ ТА У ВОДОЙМАХ

В умовах гострої нестачі пасовищ стає цінною кожна ділянка землі, на якій росте трава. Тому наявні пасовища доцільно оздоровлювати. Крім осушення пасовищ, знищувати равликів можна і хімічними засобами. Установлено, що на равликів згубно діє мідний купорос. Розчином мідного купоросу (у розведенні 1 г на 5 л води) обробляють місця скупчення равликів.

Під час обробки калюж, канав з водою, узбережжя, струмків та річок мідний купорос можна вносити в суміші з піском із розрахунку 1 кг купоросу на 4 кг піску. На 1 $м^2$ площі розкидають близько 3 г суміші. Така обробка безпечна для тварин, але заради обережності її краще здійснювати до вигону тварин на ці пасовища.

Внесення аміачних добрив на пасовища в розпиленому вигляді (сульфату амонію, амонієвої селітри, хлористого амонію) не тільки поліпшує травостій, а й знищує равликів та личинок фасціол. Підживлювати (вносити добрива) пасовища краще рано навесні, а можна і влітку. На оброблені ділянки пасовищ тварин можна випускати через 3—4 дні. Слід пам'ятати, що за надлишкового внесення азотних добрив у рослинах збільшується вміст нітратів і нітритів, які, у свою чергу, можуть зумовити гострі або хронічні отруєння тварин.

Існує оригінальний і безпечний спосіб знищення ставкових равликів. Їх охоче й у великій кількості поїдають водоплавні птахи — качки та гуси. Улітку цих птахів необхідно переводити на табірне утримання біля ставків з одночасним лікуванням хворих тварин, що випасаються на прилеглій місцевості.

З повагою до господарів та турботою про здоров'я домашніх тварин

Світлана Поперечна,
лікар ветеринарної медицини, науковий співробітник

ЩО ЦЕ ЗА ПУХЛИНА?

Добрий день, дорога редакціє!

Я пенсіонерка. Передплачую журнал "Дім, сад, город" уже другий рік. Цей журнал мені дуже подобається. У ньому багато корисних порад, можливо, ви і мені допоможете.

Минулого року я купила тільну телицю. Навесні, коли вона почала пастися, ми помітили, що в неї на шиї з одного боку якась пухлина. Ця пухлина росла. Минув рік і пухлина стала, як кругла хлібина. Ми викликали ветлікаря. Він пробив пухлину, але нариву там не було. Корівка моя доїться, їсть, добре п'є, але от біда, стала я помічати, що з іншого боку шиї росте також пухлина. Викликали ще ветлікарів, але ніхто нічого конкретного нам не сказав. Я дуже сподіваюся прочитати на сторінках вашого журналу пораду спеціалістів.

Наперед дуже дякую!

Ваша постійна читачка

Л.М. Крохмаль _з Полтавщини._

Від редакції. Шановна Лідіє Микитівно, дякуємо вам, що передплачуєте "ДСГ" і за вашу оцінку нашого й вашого видання.

Ваше прохання неодмінно виконаємо, але нам видається, що на ваше запитання, що ж то за пухлини на шиї вашої корови, напевно, може відповісти хтось із наших читачів, котрі тримають корів. Мабуть же в когось із господарів щось подібне траплялося, і вони можуть розповісти про це захворювання і дати вам пораду.

Адже практичний досвід господаря — то неоціненна наука й для інших. А редакція запровадила спеціальну Службу взаємодопомоги. І, як свідчать листи наших читачів, ця служба, у якій друкуються відповіді — поради самих читачів, багатьом господарям допомогла.

Тож сподіваємося, що окрім матеріалу спеціаліста, який ми опублікуємо на сторінках "ДСГ", вам будуть корисні поради наших читачів, котрі відгукнуться на ваш лист. Ми їх також надрукуємо в журналі.

А ми, відділ "Домашня ферма" "ДСГ", будемо щиро вірити, що з вашою молочницею буде все гаразд.

Лідіє Микитівно, будь ласка, стежте за нашими публікаціями.

Відділ "Домашня ферма".

СТЕФАНОФЛЯРІОЗ У ХУДОБИ

Добрий день, редакціє "Дім, сад, город"!

Пише вам Оксана Олександрівна Трошина. Я ветеринарний лікар і хочу спробувати відповісти О.Сусіденко. "Допоможіть вилікувати моїх улюбленців".

Ця публікація була вміщена в "ДСГ" за жовтень 2004 р.

У своїй практиці я зіткнулася із подібною хворобою у корів, а кози теж рогата худоба.

На мою думку (не люблю ставити діагноз заочно, а тим паче лікувати) кози О.Сусіденко захворіли на стефанофляріоз.

У літературі ця хвороба описана для корів.

Отже, наведу описання хвороби.

СТЕФАНОФЛЯРІОЗ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

Стефанофляріоз — гельмінтозне захворювання шкіри великої рогатої худоби, що зумовлюється нематодою Stephanofilaria stilesi Chitwood величиною 3—10 міліметрів, що паразитує у шкірі великої рогатої худоби.

Наприкінці літа — на початку осені запліднені самки виділяють яйця, що саме і призводить до утворення виразкових дерматитів.

Проміжними живителями паразита є мухи, мала коров'яча та південна коров'яча жигалки. В них личинки гельмінта досягають своєї інкубаційної стадії, і в подальшому знову потрапляють до шкіри худоби, де і розвиваються до статевозрілих форм.

Характерні клінічні ознаки — наявність округлих ущільнень та потовщень на шкірі вимені, які згодом переходять у мокнучі висипи, що через 2—3 дні перетворюються на виразки.

Найчастіше такі ознаки спостерігаються біля основи або на середині дійки.

Для лікування застосовують ін'єкційні препарати "Бровамерктин", "Дектомакс", поєднуючи з аплікаціями ранозагоювальних мазей.

Матеріал про подібне захворювання я знайшла у "Ветеринарній газеті" від 16—30 вересня 2002 р.

З повагою

О.О.Трошина,
вул. Робоча, 13 б, кв.14,
с. Новопокровка, Солонянський р-н,
Дніпропетровська обл., 52441

У листі до редакції Наталя Пилипенко з с. Кривці Полтавської області написала: "Я дуже люблю читати журнал "Дім, сад, город". Часто користуюся рецептами, що друкуються в рубриці "Господиня". Хочу запропонувати на конкурс і свої рецепти".

Наталя частує тортом сестричку

ТОРТ "ГОРІХ ФУНДУК"

Щоб спекти такий торт, треба мати: 1,5 склянки цукру, 2 яйця, 200 г сметани, 200 г вершкового масла або маргарину, дрібку соди, погашеної оцтом, борошно.

З цих продуктів треба замісити м'яке тісто і сформувати маленькі кульки, приблизно з наперсток і випікати в духовці до світло-коричневого кольору. Треба стежити, щоб кульки не підгоріли.

Далі готуємо крем. Беремо півтори склянки цукру, 6 столових ложок какао, 6 столових ложок борошна (без верху). Все це перемішуємо. Ставимо на вогонь 1 склянку молока і, коли воно закипить, поступово висипаємо в молоко, постійно помішуючи, попередньо приготовлену суміш. На дуже слабкому вогні варимо суміш (але так, щоб не кипіла) до загустіння. Коли суміш перетвориться на крем, знімаємо з вогню і охолоджуємо. У теплий крем висипаємо кульки, дуже обережно вимішуємо і викладаємо на блюдо гіркою. Зверху присипаємо посіченими горіхами або тертим шоколадом. Торт буде смачнішим, якщо настоїться у холодильнику.

СТРАВИ

САЛАТ ІЗ РЕДИСКИ, СИРУ ТА ЯЄЦЬ

Треба мати: 200 г голландського сиру, 2 яйця, 60 г редиски, 30 г ріпчастої цибулі, 100 г зеленого консервованого горошку, половину баночки майонезу, пучечок зеленого кропу, перець та сіль за смаком.

Сир та цибулю нарізати соломкою, редиску — кружальцями. Зварені круто яйця дрібно посікти. Сир змішати з яйцями, редискою, цибулею, зеленим горошком, майонезом, сіллю та перцем. Салат прикрасити шматочками редиски та яєць, присипати дрібно посіченою зеленню кропу.

КОТЛЕТИ "ЧУДОВІ"

Щоб приготувати котлети, треба зварити свинину. *Півкілограма вареної свинини, 5 цибулин середнього розміру, 3 плавлених сирки пропустити через м'ясорубку, додати 0,5 склянки м'ясного бульйону, перець, сіль за смаком* і ретельно перемішати. М'ясну масу викласти на поліетиленову плівку і сформувати ковбасу. Приморозити її у морозильній камері, після чого вона легко наріжеться акуратними круглими шматочками. Котлети запанірувати у борошні і збитому яйці і підсмажити на олії.

ДО СВЯТ

САЛАТ "ВЕСНА"

Треба мати: одну склянку дрібно нарізаних листочків селери, 20 г кропу, 0,5 склянки тертої моркви, 1/4 склянки посіченої зеленої цибулі, по 2 ложечки олії та оцту, варене яйце, листочки салату, 2—3 зубки часнику.

Зелень селери, кропу треба змішати з тертою морквою, додати подрібнену зелену цибулю. Усе перемішати та викласти на блюдо, вистелене листочками зеленого салату, і полити салатною заправкою, приготовленою із суміші олії, товченого часнику та оцту. Прикрасити салат кружальцями круто звареного яйця. У разі потреби за бажанням олію можна замінити сметаною.

САЛАТ "СВЯТКОВИЙ"

Треба мати: 1 баночку кукурудзи, 8 крабових паличок, 5 яєць, 3 плоди ківі, 1 баночку майонезу, 1 столову ложку гірчиці, пучечок зеленої цибулі, чорний перець, сіль.

Крабові палички і ківі (з ківі треба зняти шкірочку) ріжемо соломкою. Цибулю і варені яйця дрібно січемо, додаємо кукурудзу, гірчицю, перець, сіль за смаком та заправляємо майонезом.

СОЛОДОЩІ ВІД МАРИНИ

"Ваш чудовий журнал я не передплачую, проте маю змогу читати його у бібліотеці. Журнал мені дуже подобається, особливо сторінки, на яких друкуються кулінарні рецепти, різні поради. Гадаю, що вироби з тіста — тістечка, пироги, завиванці, торти цікавлять усіх. Я пропоную кілька рецептів солодощів", — так пише в листі до редакції Марина Рощук з с. Борівці Чернівецької області.

КЕКС "МАРМУРОВИЙ"

Щоб приготувати кекс, треба мати: 500 г борошна, 250 г вершкового масла або маргарину, 6 яєць, 1 склянку сметани або молока, 10 г амонію, 50 г какао, ванілін.

Масло збити з цукром та в процесі збивання треба додавати по одному жовтку, ложку сметани, ложку борошна з потовченим амонієм. Усю масу треба ретельно вимісити та додати піну збитих білків. Знову разом з піною ретельно вимішати. Отриману суміш розділити на дві частини. До однієї частини додати порошок какао і вимішати до однорідної маси. У вузьку форму вливати по ложці темної і по ложці світлої суміші. Пекти у гарячій духовці при температурі 190—200°С 45 хв. Після того духовку виключити, але кекс не виймати кілька хвилин, щоб підсох. Кекс значно смачніший, якщо його вживати на другий день. Різати на порції треба холодним.

РОМБИКИ ДО ЧАЮ

Треба мати: одну склянку цукрової пудри, 2 склянки борошна, одну столову ложку меду, білки від 4 яєць, сіль, корицю.

Жовтки та білки розділяємо. Збиті білки змішуємо з цукровою пудрою. Поступово до білків додаємо борошно, мед, корицю. Тісто тонко (2—3 мм) розкачуємо, вирізуємо ромбики, зірочки, сердечка, користуючись формами для узорів, які є або чарочкою, або гострим ножем. Печиво викладаємо на змащений жиром лист і печемо 30 хв. при температурі 200°С. Після того гаряче печиво можна змастити будь-яким фруктовим сиропом.

ПЕЧИВО З ДЖЕМОМ

Для приготування печива з джемом треба мати: 500 г здобного печива, 100 г джему, 100 г цукру, 100 г ядер горіхів, 3 білки курячих яєць, лимонну або апельсинову цедру.

Печиво, приготовлене за вище наведеним рецептом, намастити джемом, посипати горіхами, викласти на кожне по ложечці збитих з цукром і цедрою білків, прикрасити четвертинкою ядра грецького горіха, викласти на лист і поставити на 10—15 хв у духовку при температурі 190—200°

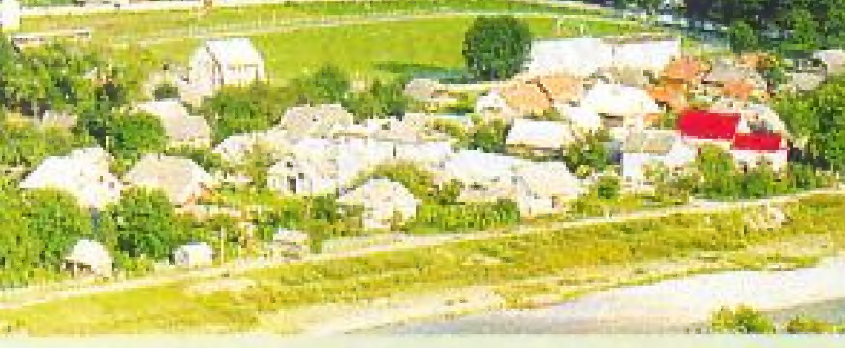
Смак сільського зеленого туризму

Село! — і серце одпочине.
Село на нашій Україні —
Неначе писанка, село!

Гичка Михайло Олексійович
с.Синевир, 1422
Міжгірський район
Закарпатська область, 90041
тел. +38 03146 27 697, моб. 8 097 431 84 63

✦ Запрошую на відпочинок до високогірного села поруч з Синевирським озером та єдиним в Європі музеєм лісу та сплаву. Організую катання на лижах, на підводі та велосипедах.

Мотрук Юрій Миколайович
вул. Вербівська, 12,
с. Татарів
Яремчанська міськрада
Івано-Франківська область
тел. +38 03434 412 36, (044) 257 74 02,
моб. 8 097 934 44 58

✦ Садиба розміщена в унікальній Татарівській ущелині, на березі річки Прут, з чудовими лісними ландшафтами, угіддями для полювання та чистим гірським повітрям і м'яким кліматом. У літній сезон пропонуємо прогулянки на конях, сходження на найвищі вершини Українських Карпат, збирання грибів. У зимовий період — катання на лижах, прогулянки на конях.

Чи доводилося вам подорожувати Україною, пролітати над її нескінченними рівнинами, що розкинулися від Полісся до Чорного та Азовського морів, від Карпат до Донецького кряжу? Чи добре ви знаєте землю, яку природа наділила багатими надрами, родючими ґрунтами, благодатним кліматом та чаруючими очі ландшафтами? Чи доводилося вам зустрічатися з гостинними, привітними людьми у кожному місті та селі України?

А чи знаєте ви, як називали Україну давні хроністи? Ні? Вони називали нашу країну землею, багатою молоком і медом!

То чому б вам не вирушити у маленьку чи не зовсім маленьку мандрівочку і не переконатися на власні очі, що Україна починається високо у зоряному небі, десь поблизу сузір'я Великої Ведмедиці, і тягнеться сонячними шляхами аж до синього моря!

А допомогти у такій мандрівці зможуть безліч гостинних, щиросердних та привітних господарів по всій Україні, які з радістю приймуть вас у своїх домівках, подарують затишок, пригостять усілякими смачними народними стравами, а ще поділяться своїм умінням та ремеслами.

Село — душа України. Відпочиваючи у селі, ви не тільки отримаєте насолоду від мальовничої української природи, а й оздоровите свій організм, познайомитеся з приємними людьми, а також пізнаєте народні традиції та звичаї. Спробуєте себе у різних видах сільської праці або ж, навпаки, у різних видах сільських розвагах.

І все це, починаючи з 1996 року, називається сільським зеленим туризмом. Саме тоді була створена всеукраїнська Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму, яка з тих пір, крок за кроком, виконує своє головне завдання — популяризацію відпочинку у селі.

Якщо ви хочете спробувати цей доволі новий для України вид відпочинку як гість, або ж навпаки, організувати прийом гостей як господар, журнал "ТУРИЗМ СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ" стане Вам у пригоді. Тут ви знайдете цікаву й корисну інформацію про різні регіони України та господарів, які запрошують на відпочинок; знайдете й поради та консультації як для господарів, так і для відпочиваючих; ознайомитеся з новинами та досягненнями у цій сфері діяльності.

Відчуйте смак сільського туризму!

Пропонуємо вам запрошення на відпочинок від декількох господарів з різних регіонів України. У журналі "ТУРИЗМ СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ" ви знайдете набагато більше різних осель, що чекають на Вас або готові поділитися своїм досвідом!

Наталія Васильєва,
журнал "Туризм сільський зелений"

Чепурна Віра Стефанівна
вул. Овчаренка, 6
с.Моринці
Звенигородський район
Черкаська область, 20210
тел. +38 04740 963 62

✦ Запрошуємо на батьківщину Т.Г.Шевче[нка], де Вас гостинно зустрінуть у садибі "Кобза[рськ]ка колиска". Спілкування з природою, сма[чна] їжа, ознайомлення з роботами народ[них] умільців. Приїжджайте — не пошкодуєте!

Зеленський Володимир Олександрович
вул. Острякова, 12
Симеїз-2,
м. Ялта
АР Крим, 98682
тел +38 0654 23 70 51

✦ Садиба оточена великим плодово-декора[тив]но-ботанічним садом-парком, у якому рос[те] 1000 дерев біля 100 видів: ківі, зізіфус, гра[нат], інжир, хурма, персик. Поряд 10 га мускатів "М[а]сандри". За 300 метрів від садиби бухта-пл[яж з] чистою водою. Харчування — триразове, к[ухня] вишукана, домашня. Щира гостинність, щ[ед]рість і турбота зроблять Ваш відпоч[инок] приємним і незабутнім.

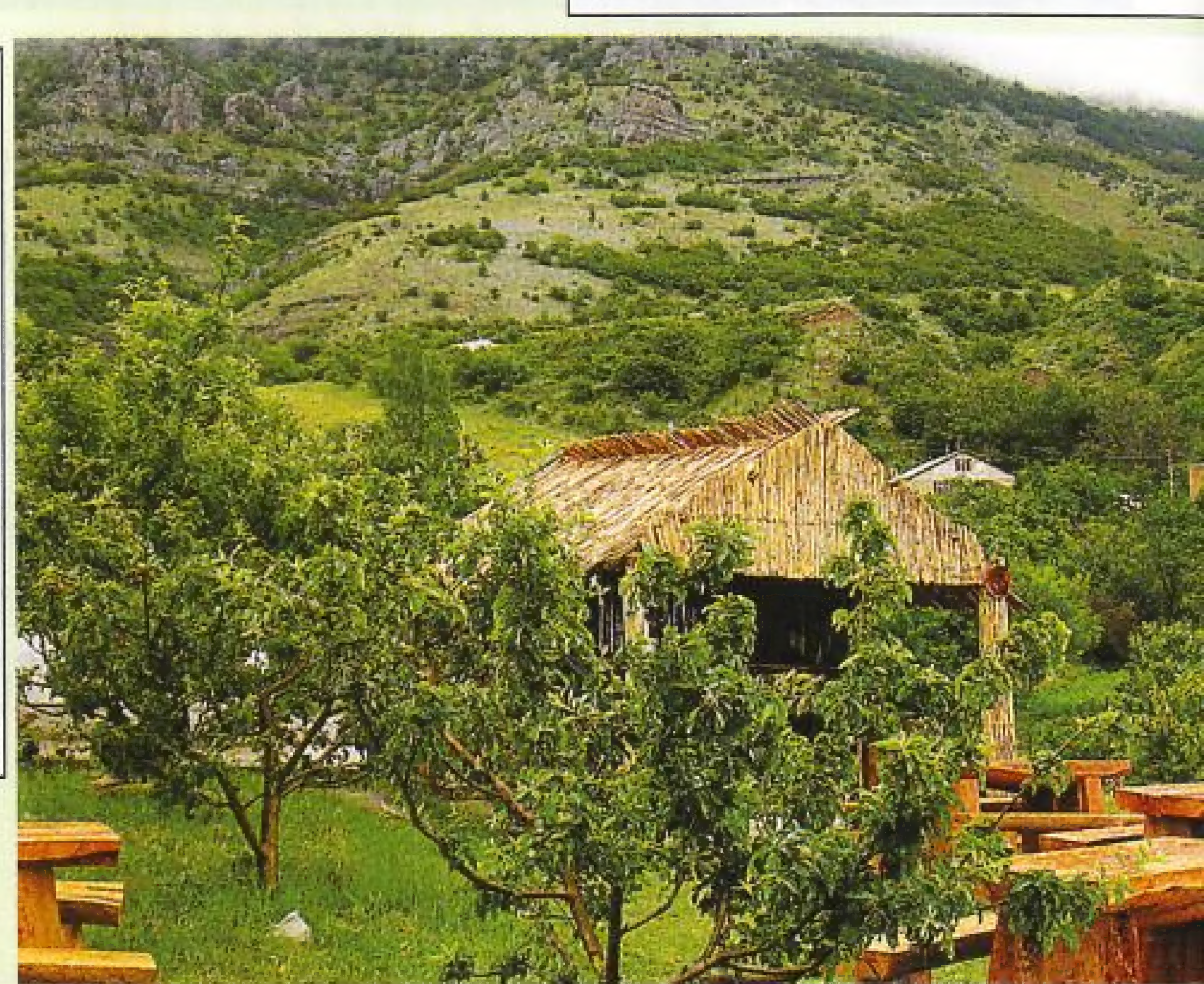

Череп Микола Миколайович
вул. Набережна, 68
с.Петрушівка
Ічнянський район
Чернігівська область, 16634
тел +38 04633 24 134, моб 8 067 956 67 51

✦ Хутір за давнім переказом старожилів розміщений на землі гетьмана Мазепи. Відтворено у найкращих традиціях української минувшини і розташований у мальовничій місцевості в оточенні лісів, оздоблених чудовими живописними озерами. До ваших послуг окремі будинки: двокімнатний та трикімнатний. Є можливість здійснити прогулянку на коні, велосипеді чи човнах і помилуватися краєвидами, побачити дивовижні витвори національного садово-паркового мистецтва — Качанівку, Тростянець та Сокиринці.

У НОМЕРІ

„ДІМ, САД, ГОРОД"
виробничо-практичний журнал
№ 5, травень, 2005 р.
Головний редактор
М. І. Халимоненко
Головний художник
Т. П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
М.П.Чернецька
Дизайн, верстка
Є.А. Макарчук
Комерційний директор
Г.А.Донець, тел. 552-90-45
Відділ реклами
В.В.Пацера, тел. 552-90-49
О.К.Шевченко, тел. 552-95-11
E-mail: reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т. І. Лазебник, тел.552-94-60
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 23.10.98

Підписано до друку 18.04.2005 р.
Загальний тираж 143 125 прим.
Ціна договірна.

**Адреса редакції та видавця:
вул. Краківська, 20,
Київ-94, 02094.
Тел. (044) 552-95-13**
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город». Надруковано у Державному видавництві «Преса України». *03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6. З. 0118505*

ПЕРЕДПЛАТНІ ІНДЕКСИ КОМПЛЕКТІВ ЖУРНАЛІВ У СКЛАДІ:

**«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.**

Індекс 74142; 90245

ISSN 1814-4357. Дім, сад, город. № 5. 2005. 1-48 с. Ціна договірна.

